

LOKALNA RAZVOJNA STRATEGIJA LOKALNE AKCIJSKE GRUPE “BILOGORA-PAPUK” 2023.-2027. 1.IZMJENE

Naslov: Lokalna razvojna strategija za područje Lokalne akcijske grupe
„Bilogora-Papuk“ za programski period 2023.-2027.godine.
Nakladnik: Lokalna akcijska grupa „Bilogora-Papuk“

Ver 1.1., lipanj 2026.

Nositelj izrade:

LAG
„Bilogora-Papuk“

Autori:
Turniški Dijana,
voditelj izrade
Koić Maja,
stručni suradnik
godina 2026.

**SUFINANCIRANO SREDSTVIMA EUROPSKE UNIJE
EUROPSKI POLJOPRIVREDNI FOND ZA RURALNI RAZVOJ**

Podmjera 19.1. „Pripremna pomoć“ provedba tipa operacije 19.1.1.
„Pripremna pomoć“

PROGRAM RURALNOG RAZVOJA 2014.-2020.

Udio sufinanciranja: 90% EU, 10% RH

Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj: Europa ulaže u ruralna područja

SADRŽAJ

1. OPIS PODRUČJA KOJE OBUHVATA LRS	3
1.1. Osnovne zemljopisne značajke područja LAG-a	3
1.1.1. Područje LAG-a	3
Slika 1. Karta LAG područja s vidljivim granicama JLS-ova u LAG-u	4
Slika 2: Karta položaja LAG-a na karti Republike Hrvatske	4
Tablica 1: Osnovni podaci o LAG-u	5
1.1.2. Geomorfološke i klimatske karakteristike na području LAG-a.....	8
1.1.3. Kulturna, povijesna i prirodna baština na području LAG-a	9
1.1.3.1. Kulturno-povijesna baština.....	9
Tablica 2: Zaštićena kulturno-povijesna baština na području LAG-a	11
1.1.3.2. Prirodna baština na području LAG-a.....	12
Tablica 3: Zaštićeni prirodni lokaliteti na području LAG-a	13
Slika 3: Ekološka mreža Natura 2000 na području LAG-a	14
1.1.4. Stanje komunalne infrastrukture na području LAG-a	14
Tablica 4: Stanje komunalne infrastrukture na području LAG-a	15
1.1.5. Stanje društvene infrastrukture na području LAG-a.....	16
Tablica 5: Stanje društvene infrastrukture na području LAG-a	17
1.2. Gospodarske značajke područja LAG-a	17
Tablica 6: Osnovni razvojni pokazatelji LAG područja	20
Tablica 7: Broj osoba zaposlenih u pravnim osobama po djelatnosti (NKD 2007) u 2018., 2019. i 2020. na području LAG-a	20
Tablica 8: Poduzetnici u 2018., 2019. i 2020. na području LAG-a	21
Tablica 9: Obrti u 2018., 2019. i 2020. na području LAG-a	21
Tablica 10: Struktura poljoprivrednih gospodarstva na području LAG-a	22
Tablica 11: Veličina poljoprivrednih gospodarstva na području LAG-a	22
Tablica 12: Poljoprivredne i šumske površine na području LAG-a	23
Tablica 13: Brojno stanje stoke na području LAG-a	23
Tablica 14: Dolasci turista i noćenja u 2018., 2019. i 2020. na području LAG-a	24
Tablica 15: Dobna struktura nezaposlenih na području LAG-a	24
Tablica 16: Dobna struktura zaposlenih na području LAG-a	24
Tablica 17: Natalitet, mortalitet i vitalni indeks na području LAG-a	26
Tablica 18: Obrazovna struktura stanovništva na području LAG-a	27
2. REZULTATI PROVEDBE LRS U RAZDOBLJU 2014. – 2022.	28
3. OPIS UKLJUČENOSTI LOKALNIH DIONIKA U IZRADU LRS	31
3.1. Opis partnerstva	31

Tablica 20: Članovi LAG-a (Skupština LAG-a)	32
Tablica 21: Tijelo LAG-a nadležno za donošenje odluka koje su vezane za sadržaj i provedbu LRS	32
Tablica 22: Tijelo LAG nadležno za odabir projekata na LAG natječaju	32
3.2. Opis tijeka izrade LRS i sudjelovanja različitih interesnih skupina u izradi LRS	32
Tablica 23: Događaji i sudionici tijekom izrade LRS	33
4. ANALIZA RAZVOJNIH POTREBA I POTENCIJALA PODRUČJA	34
4.1. Rezultati analize stanja područja na temelju SWOT analize	34
Tablica 24: SWOT analiza LAG-a	34
5. OPĆI CILJEVI, SPECIFIČNI CILJEVI I INTERVENCIJE LRS	38
5.1. Prikaz potreba LAG područja	38
Tablica 25: Potrebe LAG područja	38
5.2. Opis općih i specifičnih ciljeva LRS	43
Tablica 26: Opći i specifični ciljevi LRS	43
5.3. Opis intervencija LRS uključujući projekte suradnje	46
Tablica 27: Intervencije u LRS	46
Tablica 28: Projekti suradnje	49
Tablica 29: Opis intervencija	50
5.4. Opis procesa odabira projekata na LAG natječajima	67
5.5. Usklađenost LRS sa ZPP	68
Tablica 30: Usklađenost LRS sa SP ZPP	68
6. KAPACITET LAG-a ZA PROVEDBU LRS	70
6.1. Kapacitet LAG-a za upravljanje LAG-om i provedbom LRS	70
Tablica 31: Kapacitet LAG-a za upravljanje LAG-om i provedbu LRS	71
6.2. Opis praćenja (monitoring) i procjene (evaluacija) provedbe LRS	72
Tablica 32: Plan pokazatelja – pokazatelji rezultata ZPP	74
7. FINANCIJSKI I AKCIJSKI PLAN PROVEDBE LRS	76
7.1. Financijski plan provedbe LRS	76
Tablica 33: Financijski plan provedbe LRS	77
7.2. Akcijski plan provedbe LRS	78
Tablica 34: Akcijski plan provedbe LRS	79
8. PRILOZI	79

1. OPIS PODRUČJA KOJE OBUHVAĆA LRS

1.1. Osnovne zemljopisne značajke područja LAG-a

1.1.1. Područje LAG-a

LAG Bilogora-Papuk se čitavom svojom površinom nalazi unutar Bjelovarsko-bilogorske županije koja se nalazi u istočnom dijelu skupine županija središnjeg područja Hrvatske. Područje LAG-a obuhvaća 2 grada; Daruvar i Grubišno Polje, te četiri općine; Dežanovac, Đulovac, Končanica i Sirač. Ukupno obuhvaća 92 naselja. Prostire se na 848,30 km² što predstavlja 32% površine Bjelovarsko-bilogorske županije. Na navedenom području živi 23.823 stanovnika što je 23,38% stanovnika županije. Dok je prosječna gustoća naseljenosti u RH 71,5 stanovnika/km², na području LAG-a ona iznosi tek 28,24 stanovnika/km² što nam ukazuje na visoki stupanj ruralnosti. Ukupna poljoprivredna površina iznosi 28.830,61 ha, dok šume i šumsko zemljište zauzimaju 39.273,27 ha. Prostorno, područje regije Bilogora-Papuk nalazi se u istočnom dijelu skupine županija središnje Hrvatske, najrazvijenijeg područja Hrvatske i ključnog čvorišta europskih i regionalnih prometnih pravaca. Regija geoprometno pripada prostoru Panonske mega regije, makroregije Zavala sjeverozapadne Hrvatske. Prostor obuhvaća dvije karakteristične geografske cjeline: Bilogore (sjeveroistočne) i pleistocenskih ravnjaka i doline Česme i Ilove (jugozapadno). Glavna razvojna os Bjelovarsko-bilogorske županije (državna cesta D28 – D5, Zagreb – Bjelovar – Daruvar-Pakrac) koja spaja dva glavna pola razvoja županije, gradove Bjelovar i Daruvar, rubno presijeca područje Grubišnoga Polja, dok je glavna os grada Grubišno Polje (državna cesta D5 – D45, Garešnica-Grubišno Polje-Virovitica) slabo iskorištena.

Sjedište LAG-a se od njegovog osnutka nalazi u Grubišnom Polju. Grad se smjestio na jugozapadnim obroncima Bilogore. Prostire se na površini od 265,05 km² te je površinom najveća samoupravna jedinica u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji i čini 9,83% ukupne njene površine. Pripada mu 24 naselja. Najveći broj poljoprivrednih gospodarstava te površina poljoprivrednih zemljišta područja LAG-a smjestilo se upravo na područje grada Grubišnoga Polja. Grad Daruvar prostire se na površini od 64,02 km² i pripada mu 9 naselja. Smješten je na jugozapadu Panonske nizine u dolini rijeke Toplice. Nastao je na lokaciji bogatih i značajnih termalnih voda što je uvjetovalo njegov društveni i gospodarski razvitak, a danas je prepoznat kao nositelj razvoja turističke ponude Bjelovarsko-bilogorske županije.

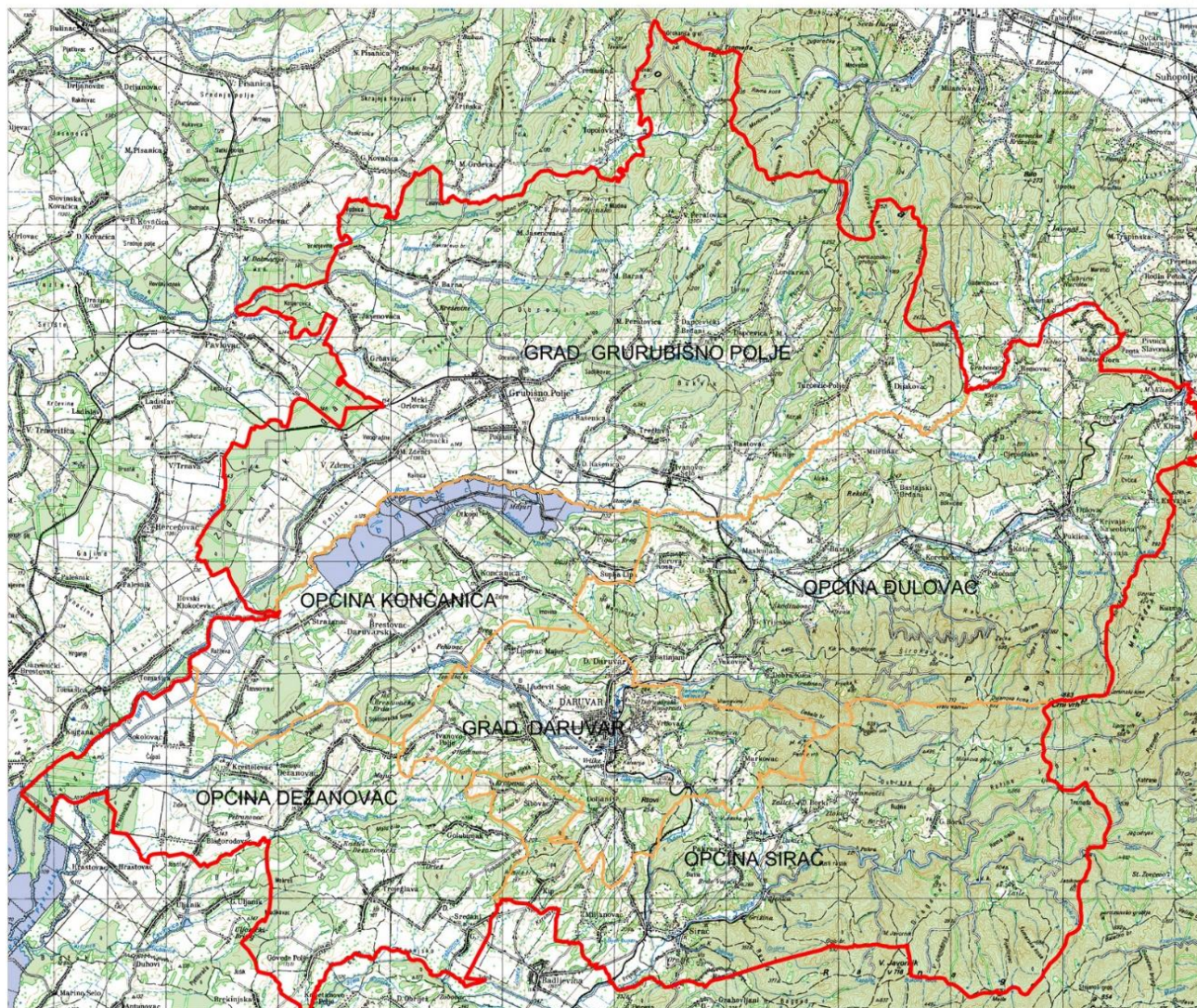
Dežanovac je općina smještena na zapadnim predjelima pobrđa Papuka. Područje Općine Dežanovac obuhvaća površinu od 102,49 km², a osim općinskog središta pripada joj još 11 naselja, a gotovo jednu četvrtinu stanovništva čine Česi. Gospodarska osnova je poljodjelstvo, stočarstvo i vinogradarstvo. Općina Đulovac je smještena na istočnim obroncima Bilogore prema Papuku. Na području općine, koja se nalazi na području od posebne državne skrbi, postoji zajednica kosovskih Hrvata koji su većinsko stanovništvo u općini. Gospodarska snaga općine je poljoprivredna i prerađivačka djelatnost. Ističu se vinogradarstvo i stočarstvo kao najvažnije poljoprivredne aktivnosti. Općina Končanica nalazi se na jugo-istočnom dijelu Bjelovarsko-bilogorske županije i prostire se na površini od 83,61 km². Za istaknuti je kako se radi o općini u kojoj je nacionalna manjina Česi ustvari većinsko stanovništvo. Od ukupnog broja žitelja 46,04% su Česi, dok Hrvati čine 44,60% stanovništva. U gospodarskoj osnovi dominiraju ribnjaci, koji se prostiru na oko 1.400 hektara, kojima upravlja tvrtka „Ribnjačarstvo Končanica“. Osim tvrtke tu je manji broj poduzeća i obrta te obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava. S obzirom na ruralno područje, stanovništvo se bavi isključivo poljoprivredom, stočarstvom te voćarstvom i vinogradarstvom. Općina Sirač smještena na zapadnim padinama Ravne Gore, u dolini rijeke Bijeje, na površini od 144,91 km².

Uz poljodjelstvo i šumarstvo najrazvijenija gospodarska grana je građevinarstvo i to prerada kamena. Općina Sirač ujedno je i najrjeđe naseljena jedinica lokalne samouprave na području LAG-a.

Slika 1. Karta LAG područja s vidljivim granicama JLS-ova u LAG-u

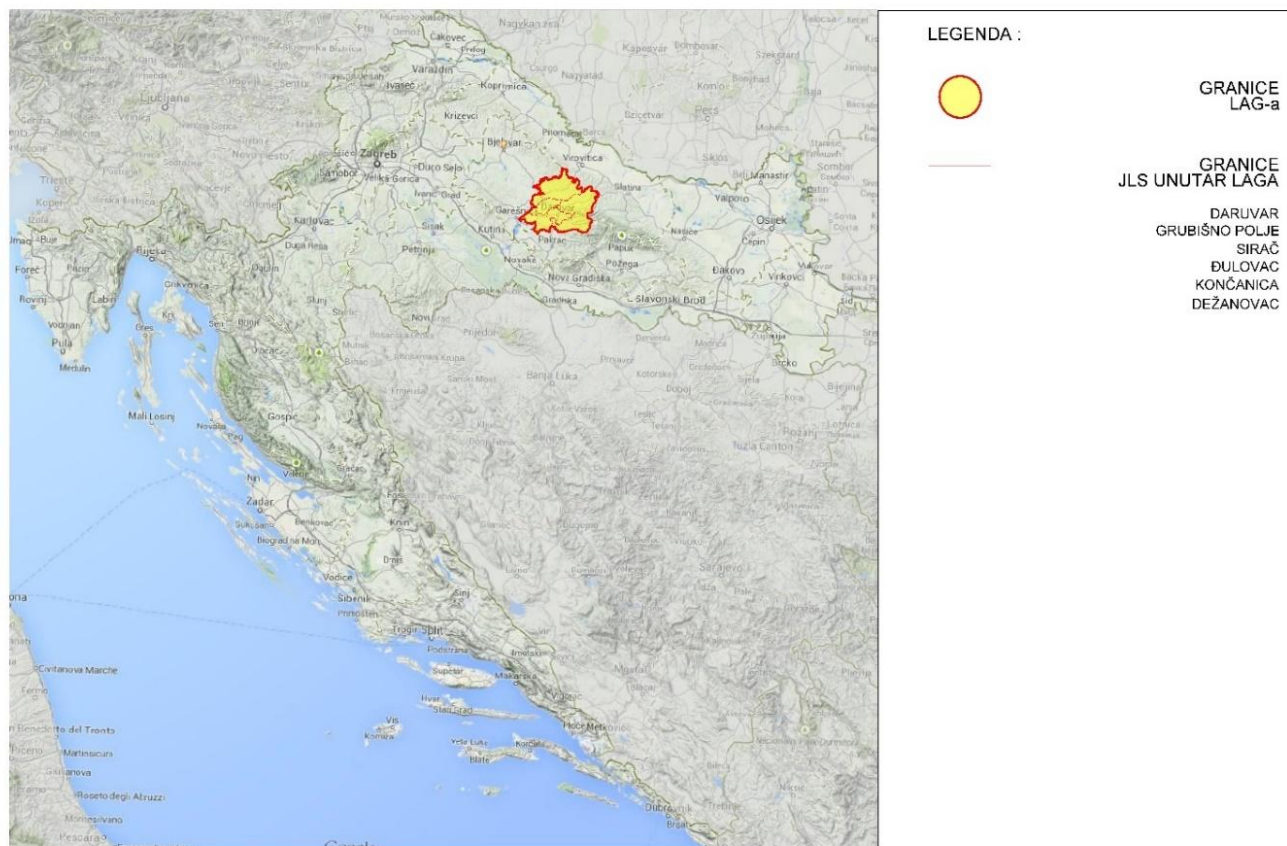
PODRUČJE LOKALNE AKCIJSKE GRUPE "BILOGORA-PAPUK"

M 1 : 100 000

Izvor: Zavod za prostorno uređenje Bjelovarsko-bilogorske županije

Slika 2: Karta položaja LAG-a na karti Republike Hrvatske

Izvor: Zavod za prostorno uređenje Bjelovarsko-bilogorske županije

Tablica 1: Osnovni podaci o LAG-u

Osnovni statistički podaci o LAG-u						
Naziv JLS	Broj stanovnika u JLS	Naselja iz JLS u sastavu LAG-u	Broj stanovnika u naselju	Površina JLS km ²	Gustoća stanovnika u JLS (stan/km ²)	Broj kućanstava u JLS
Daruvar	10.105			64,02	157,84	4.089
		Daruvar	7.440			
		Daruvarski Vinogradi	182			
		Doljani	650			
		Donji Daruvar	624			
		Gornji Daruvar	346			
		Lipovac Majur	67			
		Ljudevit Selo	217			
		Markovac	71			
		Vrbovac	508			

Grubišno Polje	5.367			265,05	20,36	2.142
		Grubišno Polje	2.588			
		Dapčevački Brđani	41			
		Dijakovac	20			
		Donja Rašenica	129			
		Gornja Rašenica	65			
		Grbavac	145			
		Ivanovo Selo	215			
		Lončarica	62			
		Mala Barna	28			
		Mala Dapčevica	5			
		Mala Jasenovača	2			
		Mala Peratovica	48			
		Mali Zdenci	352			
		Munije	26			
		Orlovac Zdenački	248			
		Poljani	211			
		Rastovac	27			
		Treglava	85			
		Turčević Polje	15			
		Velika Barna	246			
		Velika Dapčevica	30			
		Velika Jasenovača	35			
		Velika Peratovica	17			
		Veliki Zdenci	727			
Dežanovac	1.978			102,49	19,29	735
		Dežanovac	608			
		Blagorodovac	155			
		Donji Sredani	139			
		Drlež	11			
		Golubinjak	117			
		Gornji Sredani	198			
		Goveđe Polje	73			
		Ivanovo Polje	170			
		Kaštel Dežanovački	36			

		Kreštelovac	75			
		Sokolovac	176			
		Trojeglava	220			
Đulovac	2.772			188,22	14,72	815
		Đulovac	801			
		Bastajski Brđani	n/p			
		Batinjani	193			
		Batinjska Rijeka	29			
		Borova Kosa	53			
		Dobra Kuća	16			
		Donja Vrijeska	50			
		Donje Cjepidlake	7			
		Gornja Vrijeska	34			
		Gornje Cjepidlake	30			
		Katinac	101			
		Koreničani	208			
		Kravljak	18			
		Mala Babina Gora	21			
		Mala Klisa	n/p			
		Mali Bastaji	111			
		Mali Miletinac	14			
		Maslenjača	138			
		Nova Krivaja	69			
		Potočani	30			
		Puklica	102			
		Removac	9			
		Stara Krivaja	n/p			
		Škodinovac	34			
		Velika Babina Gora	31			
		Velika Klisa	n/p			
		Veliki Bastaji	532			
		Veliki Miletinac	50			
		Vukovije	91			
Končanica	1.805			83,61	21,58	705
		Končanica	692			
		Boriš	6			
		Brestovačka Brda	22			

		Daruvarski Brestovac	546			
		Dioš	121			
		Imsovac	135			
		Otkopi	57			
		Stražanac	97			
		Šuplja Lipa	129			
Sirač	1.796			144,91	12,39	736
		Sirač	1.152			
		Barica	43			
		Bijela	27			
		Donji Borki	46			
		Gornji Borki	n/p			
		Kip	146			
		Miljanovac	103			
		Pakrani	97			
		Šibovac	182			
Ukupno LAG	23.823			848,30	28,24	9.222
Osobna iskaznica LAG-a						
OIB	33371567437					
Adresa sjedišta	Trg bana Josipa Jelačića 1, 43290 Grubišno Polje					
Adresa podružnica	n/p					
Kontakt telefon	043/485-170, 091/448-1212					
Kontakt e-mail	lag.bilogora.papuk@gmail.com , info@lag-bilogora-papuk.hr					
Mrežna stranica	http://www.lag-bilogora-papuk.hr					

Izvor: Državni zavod za statistiku- za osnovni statistički podaci o LAG-u

1.1.2. Geomorfološke i klimatske karakteristike na području LAG-a

Područje LAG-a pripada, prema Koppenovoj klasifikaciji, klimi toplo umjerenog kišnog tipa u kojem je srednja temperatura najhladnijeg mjeseca između -3 °C i 18 °C. Zime su umjereno hladne. Srednja temperatura najtoplijeg mjeseca nije veća od 22 °C. Padaline su podjednako raspoređene tijekom cijele godine, s tim da manje količine padnu u hladnom dijelu godine. Tijekom godine izražena su dva maksimuma padalina- rano ljeto i kasna jesen. Srednja godišnja temperatura zraka je oko 10 °C. Kod temperature od 10 °C počinje, u prosjeku, vegetacijsko razdoblje većine biljaka, a najbolji je razvoj kod srednje temperature od 15 °C. Prema podacima temperaturnih pragova, na području LAG-a ima 127 dana najpovoljnijih za razvitak vegetacije. Međutim, utjecaj negativnih klimatskih promjena vidljiv je i na našem području. Dugotrajna sušna razdoblja ili pak oštećenja od ledene tuče nisu rijetkost. Značajni prirodni resurs LAG područja su plodna tla, odnosno obradive poljoprivredne površine. Geomorfološke grupe tala, odnosno lito-geološke, reljefne i hidrološke osobine tala, uz prisutne klimatske uvjete bitno utječu na rasprostiranje vegetacije i način iskorištavanja zemljišta. Stoga je pojedine površine potrebno iskorištavati, odnosno na njima uzgajati one kulture koje imaju predispozicije za odgovarajuća tla, a spriječiti neracionalno ili neodgovarajuće korištenje najvrjednijeg poljoprivrednog tla u druge svrhe. Prema procijeni pedosistematskih jedinica na nivou tipa, uz određenu modifikaciju na osnovi

prirodnih uvjeta, svojstava tala i upotrebne vrijednosti u konkretno postojećim uvjetima na području LAG-a nalazimo vrijedna obradiva tla, ostala obradiva tla i ostala poljoprivredna tla, šume i šumsko zemljište. Vrijedna obradiva tla imaju relativno mala ograničenja za oraničnu biljnu proizvodnju. Na ovim tlima vlaženje je minimalno i bez većeg zadržavanja vode u profilu. Zbog znatnog učešća praha i povećane zbijenosti tla u pod oraničnom horizontu potrebno je podrivanje ili rastresanje. Deficit vlage se često javlja u ljetnim mjesecima. Uz navodnjavanje, redovite agrotehničke mjere i mjestimičnu-rijetku drenažu, ova tla omogućuju raznovrsnu, visoku i stabilnu proizvodnju.

Ostala obradiva tla obuhvaćaju lesivirana i pseudoglejna obronačna tla sa nagibima iznad 5%, zatim duboke rigosole na lesolikim sedimentima i livadsko semiglejno tlo, te nešto lošija tla kao što su pseudoglej na zaravni i koluvij. Prema svojim fizičkim i kemijskim svojstvima obronačna lesivirana i pseudoglejna tla iziskuju relativno manji obim mjera zaštite od erozije, obradu paralelno sa izohipsama i mjestimično, na ravnim terenima, navodnjavanje iz malih akumulacija. Livadsko semiglejno tlo daje odlične efekte u uslovima oranične biljne proizvodnje te je vrlo pogodno uz srednje gustu drenažu, podrivanje i mjestimičnu kalcifikaciju. Varijetet rigosola nastalog iz lesiviranog tla na lesu, kao antropogeno tlo, uz primjenu mjera kao što je zaštita od erozije, mjestimično terasiranje i vrlo rijetka kolektorska drenaža, isto predstavlja dobro tlo, naročito u vinogradarstvu i voćarstvu. Za pseudoglej na zaravni je najznačajnija mjera popravka vodnog zračnog režima. Uz gušću drenažu, podrivanje, uvođenje trava u plodored i navodnjavanje postižu se izvanredno pozitivni rezultati. Koluvij je uglavnom oglejan, ilovast, pogodan za biljnu proizvodnju. Međutim, opasnost od poplavnih i visokih podzemnih voda predstavljaju glavna ograničenja za proizvodnju u postojećim uvjetima. Zaštitom od vanjskih voda uz umjereno gustu drenažu i povoljnu mogućnost navodnjavanja u ljetnim mjesecima, postigli bi se uvjeti za visoku i stabilnu biljnu proizvodnju.

Glavni vodotok koji prolazi LAG područjem je rijeka Ilova koja izvire u jugoistočnom dijelu Bilogore na 200 metara nadmorske visine. Duga je 85 kilometara i utječe u rijeku Lonju. Glavni pritok Ilove je rijeka Toplica koja izvire na Papuku, kod naselja Dobra Kuća i vrha Vrani kamen. Duga je 37 kilometara i protječe kroz grad Daruvar.

1.1.3. Kulturna, povijesna i prirodna baština na području LAG-a

1.1.3.1. Kulturno-povijesna baština

Na području LAG-a postoji veliki broj arheoloških lokaliteta, posebice iz rimskog doba. U antičko doba Daruvar je bio glavni grad Republike Iassa, u rimsko doba dobro poznato patricijsko (plemičko) lječilišno odmorište – Aquae Balissae – što znači „jako vruća vrela“. Upravo zbog toga, Daruvar obiluje povijesnim i arheološkim vrijednostima iz rimskog i srednjovjekovnog razdoblja, brojnim termalnim vrelima uz koja se razvijao, a u svom središtu posjeduje sačuvanu prirodnu cjelinu zvanu Rimska šuma. Unutar šume, u istočnom dijelu, pored uređene staze nalazi se Židovsko groblje, koje datira s početka 19. stoljeća. Na groblju se nalazi 160 spomenika – velika, ali i male mramorne i kamene ploče, koje se izdižu iznad zelenila i od kojih stotinjak njih ima natpise na hebrejskom, njemačkom i hrvatskom jeziku. Spomenici su ovdje prevezeni iz Ivanovog Polja s tzv. "Staklane", područja što su ga Židovi prvi naselili zbog izgradnje tamošnje tvornice stakla. Nakon što se 1860. godine izgrađuje Daruvarska sinagoga raste i groblje. Godine 1973. je zabilježeno kao spomenik kulture žrtava fašističkog terora.

Na području općine Đulovac, stoje ruševine nekad snažnih utvrda, izgrađenih još u srednjem vijeku, Stupčanica i Dobra Kuća. Stupčanica je bila omanja kula koja je sličila na stupac te je tako i dobila ime. Za vrijeme turske invazije, zauzeta je, te postaje zloglasno tursko uporište. Danas je od utvrde ostala glavna kula visoka 15 metara koja se pomalo urušava. Dobra Kuća je u Srednjem vijeku spadala među najvažnije utvrde ovog kraja. Imala je obrambenu kulu, zgradu za stanovanje, cisternu, a cijeli je grad bio opasan zidom. Brojni su mu bili gospodari, a Turci su ti koji su utvrdu na kraju razorili, iako su ostaci ovog grada vidljivi još i danas.

U blizini današnjeg sela Mala Maslenjača, naselja u općini Đulovac nalazi se samostan i crkva Sv. Ane u gotskom stilu, iz 15. stoljeća, koju su 1412. godine sagradili pavlini reda Sv. Benedikta. Turci je ostavljaju u ruševinama, a onda dolaze monasi iz manastira Pakra i obnavljaju crkvu i samostan. Ipak pored burne povijesti crkva sv. Ane čuva brojne gotičke elemente i spada među najvrjednija zdanja ovog stila u kontinentalnoj Hrvatskoj. Danas je ona spomenik pod zaštitom države.

Među brojnim utverdama razasutim po obroncima Papuka značajno mjesto zauzima utvrda Sirač. Stari grad Sirač je srednjovjekovna turska kamena utvrda visinskog tipa iz 14. stoljeća na istaknutoj poziciji - klisuri u središtu naselja na izlazu rijeke Bijele iz masiva Papuka. Tvrđava se nalazi na desnoj obali rijeke Bijele na 200 metara nadmorske visine. Nije utvrđeno, ali se vjeruje da su grad Sirač sagradili Templarci, vitezovi za vrijeme Pape Klementa V. 1309. godine. Današnji ostaci su obrambeni zidovi koji svjedoče o burnoj prošlosti Starog grada Sirača i okolice, koji su velikim dijelom obnovljeni.

Na brežuljku Dioš, u općini Končanica, smjestio se jedan od najmlađih slavonskih dvoraca, dvorac Dioš. Sagradili su ga 1904. godine tadašnji posjednici daruvarskog vlastelinstva – Alajoš pl. Tüköry i njegova žena Paula, rođena Falkenberg, za svoju kćerku Mariju. Bogata arhitektura dvorca, unutrašnje prostorije, sklad vanjskih elemenata čine ovu građevinu bogatom i lijepom, čime se izvanredno uklopila u okolni ambijent. U stotinjak godina postojanja promijenio je više vlasnika i služio različitim potrebama. Danas je u vlasništvu Hrvatskog salezijanskog provincijalata iz Zagreba i nije otvoren za javnost. U šumi Obrova, nedaleko Male Barne, tijekom 2015. godine provedena su probna arheološka istraživanja, sve objedinjeno pod imenom Arheološko nalazište Šuma Obrovi, Grubišno Polje. Ustanovljeno je da su se na položajima nalazile kasnosrednjovjekovne utvrde, a oko 100 m od utvrde, nekoć je stajala crkva s grobljem. Utvrde pripadaju tipu kasnosrednjovjekovnih gradišta branjenih dubokim jarcima i moćnim zemljanim bedemima. Istraživanjem su pronađeni mnogobrojni nalazi pećnjaka, ulomaka keramičkih lonaca te metalnih predmeta (kotačić ostruge, strelica, nož, kopča, puščano zrno) koji datiraju u sam kraj 15. te početak 16. stoljeća. Svi dosadašnji nalazi postali su dijelom izložbenog projekta Arheološkog muzeja u Zagrebu. Sva tri položaja – dvije utvrde i crkva s grobljem, zatim niz okolnih pozicija koje ukazuju na ostatke srednjovjekovnih nastambi ruralnog karaktera, pa potom i u šumi zamijećeni tragovi predstavljaju vrhunski potencijal za istraživanje srednjovjekovnog društva izgrađenog na osnovici utvrda - crkva s grobljem - selo, što je jedan od rijetkih arheološki utvrđenih, a još manje istraživanih slučajeva u Hrvatskoj

Područje LAG-a bogato je kulturnim sadržajem, a uvelike tome doprinose organizacije češke nacionalne manjine, Češke besede, kojih na području ima 16, dok je nešto manje od 20% ukupnog stanovništva LAG područja češke nacionalnosti. Središte svih društvenih i kulturnih zbivanja češke nacionalne manjine je u Daruvaru u kojem se nalazi i Savez Čeha Republike Hrvatske. Dožinky su najveća manifestacija hrvatskih Čeha. Održavaju se svake druge godine uz sudjelovanje svih čeških beseda u Hrvatskoj koje na različite načine sudjeluju u programu. Dožinky su manifestacija s nizom zbivanja, izložbi, promocija i sve je popraćeno bogatim folklornim programom. Svake godine održavaju se i Dani češke kulture i

Končenicke hody kroz koje češka manjina prikazuje svoju tradicionalnu i suvremenu češku kulturu.

Daruvar je još od rimskog doba poznat po vinima čemu svjedoči Diatretni stakleni pehar za vino- carski mrežasti pehar koji je 1789. godine pronađen u Rimskoj šumi. Godine 2008. u Daruvaru je osnovana prva vinska cesta u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji koja se sastoji od sedam različitih, jedinstvenih punktova. U skladu s tim na području Daruvara se svake godine slavi Vincekovo, narodni običaj kada se posebnom ceremonijom obilježava otvaranje sezone vinogradarskih radova. Od 1999. godine, u gradu se svake godine održava i Vinodar, izložba vina koja traje tjedan dana. Tijekom Vinodara održavaju se stručna predavanja, terenske radionice, stručno ocjenjivanje vina, okrugli stolovi posvećeni uzgoju vinove loze, a na glavnom gradskom trgu održava se sajam tradicionalnih proizvoda koji je popraćen zabavnim događanjima.

Daruvar je domaćin i Međunarodnom festivalu limene glazbe, FLIG-u, koji se održava na središnjem gradskom trgu, a nastupaju orkestri iz Hrvatske i okolnih zemalja. Svake godine, grad organizira i festival namijenjen djeci, Maska, koji je obilježen mnogim dječjim predstavama ali i uličnim programom uz mnogobrojne zabavljače, svirače, plesače i žonglere. Grubišno Polje već tradicionalno u studenom organizira Sajam sira koji je s godinama prerastao u značajnu gospodarsku manifestaciju. Sajam je krenuo kao mali sajam sira budući da se na području grada nalazi jedna od značajnijih mljekara sa dugom tradicijom, *Zdenka*. U Siraču se već više od deset godina održavaju Dani šljiva i rakije, dvodnevna poljoprivredno turističko-kulturna manifestacija koja okuplja poljoprivredne proizvođače i sadrži bogat kulturni program.

Tablica 2: Zaštićena kulturno-povijesna baština na području LAG-a

JLS	Vrsta kulturnog dobra						
	Nepokretno kulturno dobro				Pokretno kulturno dobro		Nematerijalno kulturno dobro
	Pojedinačno	Kulturno-povijesna	Kulturni krajolik	Arheologija	Pojedinačno	Zbirka	
Daruvar	Dvorac Janković			Stari Slavik, Lipovac, Kantara			
	Crkva sv. Ilije						
	Kalvinistička crkva						
	Crkva Presvetog Trojstva						
	Crkva sv. 318 Bogonosnih Otaca						
	Lječilišni kompleks Daruvarske toplice						
Grubišno Polje	Kuća						
	Stambena tradicijska kuća						
	Ambar						
	Crkva sv. Marka						
	Crkva Rođenja Bogorodice						

	Crkva sv. Velikomučenika Georgija						
	Crkva sv. Josipa						
	Crkva sv. Petke						
Dežanovac	Crkva sv. Bartola apostola						
Đulovac	Stari grad Dobra kuća			Cijepci			
	Crkva sv. Ane			Stari grad Stupčanica			
	Crkva sv. Nikole						
	Crkva sv. Georgija						
Končanica	Crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije						
	Dvorac Dioš (Marijin Dvor)						
Sirač	Sklop građevina manastira Pakra						
	Stari grad Sirač						
	Crkva Pohoda Blažene Djevice Marije						
Ukupno LAG	24			3			

Izvor: Ministarstvo kulture i medija

1.1.3.2. Prirodna baština na području LAG-a

Područje regije LAG-a obiluje prirodnom baštinom. U Daruvaru, ispred južnog ulaza u dvorac Janković, nalaze se dva primjerka listopadnog drveta Ginko biloba, ženski i muški primjerak, porijeklom iz zapadne Kine. To je najstarija vrsta drveća na Zemlji, koja postoji više od 200 milijuna godina. Drvo u Daruvaru je najveće i najstarije u Hrvatskoj, drugo najstarije u Europi. Ne postoje točni podaci o njihovoj starosti, ali zna se da je perivoj nastao usporedno sa gradnjom dvorca tako da se pretpostavlja da su zasađeni oko 1780. godine. Muški primjerak, koji građani nazivaju Adam, proglašen je zaštićenim 04. listopada 1967. godine kao najljepši i najstariji primjerak te vrste u Hrvatskoj. Zaštićen je u kategoriji zaštite, prema Zakonu o zaštiti prirode Republike Hrvatske, kao spomenik parkovne arhitekture u potkategoriji zaštite-pojedinačno stablo. 2019. proglašen je stablom godine te je konkurirao za europsko stablo godine. Postoji još niz prirodnih vrijednosti predviđenih za zaštitu kao što je „Vrani kamen“, park tamnog neba. Prvi je to hrvatski Međunarodni park tamnog neba u zlatnoj kategoriji. Prostire se na 8 000 hektara površine planine Papuk. Osim bogate flore i faune, park je mjesto očuvano od nepotrebnog svjetlosnog onečišćenja što omogućuje promatranje i fotografiranje noćnog neba i svemirskih objekata. Najfrekventnije područje Parka je Petrov vrh, udaljen devet kilometara od centra Daruvara. Jedan je istaknutijih vrhova na Zapadnom Papuku. Obrastao je šumom, a samo je sa sjeverne strane otvoren 300 metara dugačkom livadom koja završava kod planinarskog doma. Livada se u zimskim mjesecima koristi kao skijalište, a na njenom istočnom rubu je skijaška žičara. Na samom vrhu nalaze se ostaci nekadašnje drvene piramide i gornja stanica skijaške vučnice. U neposrednoj blizini središnjeg Daruvarskog gradskog trga nalazi se park- šuma odnosno Rimska šuma. Površine je 20 hektara, a proglašena je park šumom 1989. godine. Obiluje

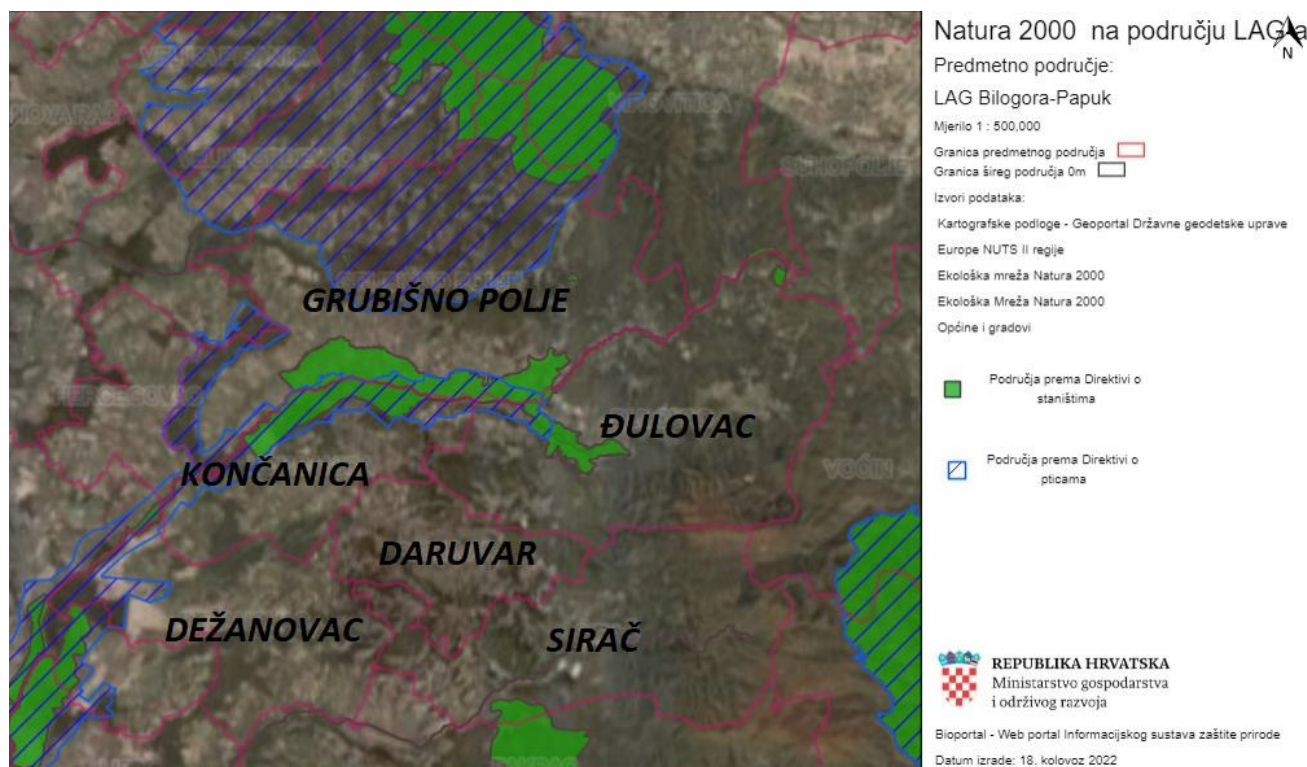
različitim biljnim i životinjskim vrstama od kojih su neke zaštićene. Unutrašnjost šume je uređena obilježenim i pošljunčanim stazama i klupama za odmor. Također, područje šume predstavlja i početak planinarskih ruta prema Petrovom vrhu, Vranjevini, Vranom Kamenu, Crnom Vrh, Kiku, itd. Na području regije Bilogora-Papuk ukupna površina šuma čini 47,6% ukupne površine regije. Jedan dio šuma zaštićen je temeljem Zakona o šumama. Uglavnom je tu riječ o šumama s posebnom namjenom (za odmor i rekreaciju, znanstvena istraživanja, proizvodnja sjemenskih sastojina) te zaštitnim šumama (zaštita erozivnih područja). Na području Bjelovarsko-bilogorske županije nalazi se ukupno 18 područja ekološke mreže NATURA 2000, od toga 11 na području LAG-a. Područja očuvanja značajna za ptice na području Bilogore i Poilovlja s ribnjacima, te područja značajna za vrste i stanišne tipove: Ribnjaci Končanica, Ilova, Livade uz potok Injaticu, Malodapčevačke livade, Bilogora, Livade kod Grubišnog Polja, Trbušnjak-Rastik, Pakra i Bijela te Bijela, a sve je detaljnije opisano u Prilogu I.

Tablica 3: Zaštićeni prirodni lokaliteti na području LAG-a

Kategorija zaštite	Naziv	Površina u ha	Godina proglašenja	JLS-ovi u LAG-u na čijem području se nalazi
Spomenik parkovne arhitekture	Daruvar-Ginko	0,00	1967.	Daruvar
Ukupno LAG	1			

Izvor: *Biportal, web portal informacijskog sustav zaštite prirode, Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja*

Slika 3: Ekološka mreža Natura 2000 na području LAG-a

Izvor: <https://www.bioportal.hr/gis/>

1.1.4. Stanje komunalne infrastrukture na području LAG-a

Područje LAG-a karakterizira slaba prometna povezanost. Ono nije povezano nijednom autocestom, dostupnost javnog prijevoza je slaba te postojeća cestovna infrastruktura iziskuje modernizaciju i rekonstrukciju. Prema izvješću Županijske uprave za ceste iz 2019. godine o stanju lokalnih cesta, čak 21% od ukupne duljine lokalnih cesta se nalazilo pod makadamom, a gotovo 2% pod zemljom i ovisno o vremenskim uvjetima i neprohodno. U mnogim manjim naseljima nedostaje nogostupa što je posebno problem na trasama na kojima učenici pješače svakodnevno do škole. Cestovna mreža je dovoljno razgranata, ali su to uglavnom ceste niže kategorije, lokalne i nerazvrstane. Sve to posljedično uzrokuje i propadanje i izoliranost ruralnih područja. Kroz gradove Grubišno Polje i Daruvar prolaze trase državne ceste D5 koja povezuje ovaj prostor sa dvije susjedne države, Mađarskom i BiH. Kroz Daruvar, Sirač i Đulovac prolazi željeznička pruga L204 Pčelić-Banova Jaruga. Pruga je pružala mogućnost povezivanja ovog kraja sa Viroviticom na jednoj strani te Zagrebom na drugoj strani. Nažalost, pruga nije u uporabi u čitavoj svojoj duljini i zahtjeva temeljitu obnovu i rekonstrukciju. Što se tiče pomorskog prometa, nema rijeke koja je svojom veličinom dovoljna za održavanje plovidbe, a nema ni razvijenog zračnog prometa.

Oko 72% kućanstava pokriveno je elektroničko-komunikacijskom infrastrukturom. Kod interneta se još uvijek radi o nižim brzinama. Za gospodarski i ekonomski razvoj i napredak ovog područja neophodan je razvoj infrastrukture širokopojasnog pristupa.

Do sada je izgrađeno približno 161 km distributivne plinske mreže koja prolazi kroz grad Daruvar sa prigradskim naseljima, kroz Grubišno Polje i naselja Veliki i Mali Zdenci te općine Končanicu, Sirač i Dežanovac. Općina Đulovac nema izgrađenu plinsku mrežu.

Prirodnim plinom snabdijeva se 786 gospodarskih subjekata te 5.302 domaćinstava što iznosi oko 50,82% od ukupnog broja kućanstava. Pokrivenost distributivnom plinskom mrežom pojedinih područja je različita i kreće se od 25-30% kod općina Dežanovac i Končanica do 90% područja grada Daruvara. Na području grada Grubišno Polje u tijeku je izgradnja podzemnog skladišta plina čiji projekt je na listi strateških investicijskih projekata RH te je u skladu sa Strategijom energetskog razvoja RH. Planira se kako će u budućnosti ovo skladište povećati ukupnu fleksibilnost plinoopskrbnog sustava RH.

Dužina mreže vodoopskrbnog sustava na području LAG-a iznosi oko 247 km cjevovoda. Još uvijek postoje dijelovi pojedinih naselja koja su ostala nepokrivena vodovodnom mrežom dok priključenost stanovništva na javnu vodoopskrbu iznosi oko 70%. Većina naselja nema riješenu odvodnju i pročišćavanje otpadnih voda na zadovoljavajući način putem izgrađenih mreža javne odvodnje i uređaja za pročišćavanje otpadnih voda. Gradovi Daruvar i Grubišno Polje imaju izgrađene uređaje za pročišćavanje otpadnih voda. Ostala naselja imaju odvodnju riješenu putem sabirnih i septičkih jama.

Organiziranim skupljanjem otpada obuhvaćeno je čitavo LAG područje. Dva su službena odlagališta otpada, Cerik na području grada Daruvara i Prdovac na području Grubišnoga Polja. Na području LAG-a ne postoji Centar za gospodarenje otpadom s pripadajućim postrojenjima za obradu i oporabu otpada. Gradovi Daruvar i Grubišno Polje imaju izgrađena reciklažna dvorišta dok su ostala područja pokrivena mobilnim reciklažnim dvorištem. Nažalost, unatoč činjenici da stanovnici mogu zbrinuti svoj otpad, još uvijek postoje i divlja odlagališta te manja onečišćenja koja se otklanjaju putem komunalnih službi.

Područje je relativno dobro opskrbljeno električnom energijom, a mreža za potrebe gospodarstva i kućanstva je zadovoljavajuća. U Grubišnome Polju 2019. je izgrađena kogeneracijska elektrana koja kao pogon koristi šumsku biomasu. Proizvedena električna energija iznosi 5,6 MW te se distribuira u energetski sustav grada.

Tablica 4: Stanje komunalne infrastrukture na području LAG-a

Vrsta infrastrukture	Mjerna jedinica	Ukupno
Autocesta	Km	n/p
Državna cesta	Km	75,06
Županijska cesta	Km	111,13
Lokalna cesta	Km	163,46
Nerazvrstana cesta	Km	419,12
Željeznička pruga	Km	44,7
Biciklističke staze	Km	n/p
Međunarodne zračne luke	Broj	n/p
Ostale zračne luke	Broj	n/p
Morske luke	Broj	n/p
Riječne luke	Broj	n/p
Elektr. ener. kablovi	Km	n/p
Pokrivenost elektroničko-komunikacijske infrastrukture	% pokrivenosti EK infrastrukture – bakrena parica	61,38%
	% pokrivenosti EK infrastrukture – svjetlovod	11,36%
	% pokrivenosti EK infrastrukture – koaksijalni kabel	n/p

Plinovod	Km	161
Vodovod	Km	247
Kanalizacija	Km	83,36
Pročišćivači otpadnih voda	Broj	3
Centri za gospod. otpadom	Broj	n/p
Pretovarni centri	Broj	n/p

Izvor: Jedinice lokalne samouprave, jedinice područne (regionalne) samouprave, lokalne i regionalne razvojne agencije, Županijska uprava za ceste Bjelovarsko-bilogorske županije, HAKOM

1.1.5. Stanje društvene infrastrukture na području LAG-a

Na području LAG-a djeluju 4 ustanove u kulturi: 2 knjižnice (Darugar i Grubišno Polje), jedan Centar za kulturu (CIK Grubišno Polje) te obrazovno-kulturno učilište (POU Darugar). Što se tiče društvene infrastrukture, u većini naselja postoji objekt društvene namjene. To su uglavnom društveni i mjesni domovi te vatrogasni domovi. Takvi prostori obogaćuju život stanovnika na području na način da osiguravaju prostor za rad udruga te za djelovanje kulturno-umjetničkih društava. U dvorcu grofa Jankovića u Darugaru nalazi se Zavičajni muzej u kojem se čuvaju najznačajniji predmeti daruvarskog kraja.

Zdravstvena infrastruktura na području LAG-a je zadovoljavajuća, ono što nedostaje jesu zdravstveni djelatnici. Dom zdravlja Bjelovarsko-bilogorske županije ima svoje ispostave u Darugaru i Grubišnome Polje, dok u ostalim općinama se nalaze ambulante sa primarnom zdravstvenom zaštitom. Područje pokriva zavod za hitnu medicinu.

Kada je riječ o odgoju i obrazovanju, na području LAG-a brojimo 6 dječjih vrtića te jedan program predškole u sklopu Osnovne škole u Siraču. Imamo 7 osnovnih škola, od toga dvije češke. Što se tiče pružanja usluga djeci s teškoćama u razvoju tu je Daruvarski Centar za odgoj i obrazovanje „Rudolf Steiner“ koji nudi usluge privremenog smještaja, boravka, rane intervencije, psihosocijalne podrške, pomoć pri uključivanju u programe odgoja i redovitog obrazovanja, savjetovanja i pomoći. Učenici mogu izabrati između 5 srednjih škola, od toga jedna glazbena. Neke od školskih zgrada još iziskuju djelomičnu ili potpunu adaptaciju. Ono što najviše nedostaje jest oprema poput pametnih ploča, metodičko-didaktičke opreme te opreme za nastavu tjelesne i zdravstvene kulture. Kada su u pitanju srednje škole potrebno je značajno ulaganje u opremanje strukovnih praktikuma, kao i u opremanje kabineta za STEM područja.

Na području LAG-a djeluju dva Centra za socijalnu skrb, u Darugaru i Grubišnome Polju. Grad Darugar je osnovao Dom za starije i nemoćne osobe „Ljudevit pl. Janković“ koji ima smještajni kapacitet za 40 osoba. Djeluje još određeni broj privatnih domova, no postojeći objekti ne mogu zadovoljiti trenutne potrebe te je potrebno osigurati dodatne kapacitete za skrb i njegu osoba treće životne dobi.

Postojeća sportska infrastruktura se uglavnom odnosi na školsko-sportske dvorane od kojih je nekima potrebna obnova i nabava nove opreme. Uz škole postoje asfaltirana igrališta, a veća naselja imaju nogometna igrališta sa popratnom infrastrukturom. U sklopu lječilišnog hotela Termal nalazi se sportska dvorana prilagođena za individualne sportove i rekreativce. Većina sportskih aktivnosti se odvija na otvorenom (nogometna igrališta, teniski tereni, boćalište). Kroz ovo područje prolaze i dvije biciklističke rute; Županijska kružna ruta te Spring Route. Spring Route dugačka je 32 km, a posebno je značajna zbog spajanja izvora termalne vode u Darugaru i izvora pitke vode u Siraču.

Tablica 5: Stanje društvene infrastrukture na području LAG-a

Vrsta infrastrukture	Mjerna jedinica	Količina
Društveni/kulturni dom, dom za mlade	Broj	42
Kazališta	Broj	n/p
Kino dvorane	Broj	2
Knjižnice	Broj	2
Muzeji	Broj	1
Vatrogasni dom	Broj	10
Ambulanta	Broj	5
Dom zdravlja	Broj	2
Bolnica	Broj	1
Vrtići	Broj	6
Ostali predškolski objekti	Broj	n/p
Osnovne škole	Broj	7
Srednje škole	Broj	5
Sportske građevine (zatvorene) ne uključujući školske dvorane	Broj	11
Sportske građevine (otvorene)	Broj	24
Dom za nezbrinutu djecu	Broj	n/p
Dom za starije i nemoćne	Broj	4
Ustanove za rehabilitaciju ovisnika (koje ne spadaju pod bolnice)	Broj	n/p

Izvor: Jedinice lokalne samouprave jedinice područne (regionalne) samouprave, lokalne i regionalne razvojne agencije

1.2. Gospodarske značajke područja LAG-a

LAG Bilogora-Papuk se čitavom svojom površinom nalazi unutar Bjelovarsko-bilogorske županije koja ostvaruje svega 1,8% udjela u ukupnom bruto domaćem proizvodu u RH. Inozemna izravna ulaganja su izuzetno mala. Isto tako, u ukupnoj vanjskotrgovinskoj razmjeni Republike Hrvatske, ovaj kraj ostvaruje izuzetno niski udio izvoza i uvoza. Najvažnije grane gospodarstva županije su poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo i prerađivačka industrija u sklopu koje je najvažnije drvna industrija. U posljednje vrijeme raste i utjecaj sektora turizma u ukupnom gospodarstvu županije.

Prema podacima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje krajem lipnja 2023. godine bilo je registrirano 858 nezaposlenih osoba na području LAG-a. Prema podacima spolne strukture nezaposlenih HZZ-a, 57% ovog broja čine žene. Prema dobnoj strukturi najbrojniju skupinu nezaposlenih čine osobe starije od 50 godina s udjelom od 38%. Drugu ranjivu skupinu nezaposlenih čine mladi do 29 godina. Prema razini obrazovanja, najveći udio je osoba sa završenom srednjom trogodišnjom školom i školom za KV i VKV radnike. Najmanji broj prijavljenih nezaposlenih osoba je sa završenom gimnazijom što možemo pripisati tome da ipak većina osoba nakon završene gimnazije nastavlja svoje školovanje i stječe zvanje. Na drugom mjesto nalaze se osobe sa završenim fakultetom. Prema općini prebivališta, u Đulovcu i Končanici nema niti jedne osobe sa fakultetom prijavljene kao nezaposlene, dok su u Siraču i Dežanovcu prijavljene po 2 osobe. To nam potvrđuje da se mladi nakon završenog školovanja rijetko vraćaju u ruralne prostore i radije posao traže u većim gradovima. Za mjesec lipanj 2023. godine, najveći broj prijavljenih slobodnih radnih mjesta

u ispostavama Daruvar i Grubišno Polje pristigao je iz prerađivačke industrije, zatim javne uprave i obrane; obveznog socijalnog osiguranja te građevinarstva.

U Tablici 7 prikazan je broj zaposlenih u pravnim osobama po djelatnostima na području LAG-a. Vidljivo je da je daleko najveći broj stanovnika zaposlen u prerađivačkoj industriji, 2020. godine 1.239 ili 25%. Na drugom je mjestu obrazovanje sa 14%, djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi na trećem mjestu sa 13% te na četvrtom mjestu poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo sa 8,5%. Kada usporedimo podatke za 2018. godinu i 2020. vidljivo je da je ukupni broj zaposlenih rastao, za nešto više od 8%.

Rastao je i broj poduzetnika za nešto više od 22%, što je vidljivo iz Tablice 8. Prema području djelatnosti, najveći broj poduzetnika se bavi prerađivačkom industrijom, njih 19%. Nešto manje poduzetnika, njih 17% bavi se trgovinom na veliko i malo te popravak motornih vozila i motocikla. Na trećem mjestu je skupina poduzetnika koja se bavi građevinarstvom, njih 14%.

Iako se poduzetnici iz područja djelatnosti poljoprivrede, šumarstva i ribarstva nalaze na petom mjestu, sa tek 9%, taj dio djelatnosti igra važnu ulogu u gospodarstvu ovog kraja. U Daruvaru, Grubišnom Polju, Siraču i Đulovcu izgrađene su poduzetničke zone koje su namijenjene obavljanju određenih vrsta poduzetničkih odnosno gospodarskih aktivnosti. Na području LAG-a djeluju i dvije Lokalne razvojne agencije, u Daruvaru i Grubišnome Polju, koje su osnovale jedinice lokalne samouprave, a postoji i nekoliko privatnih konzultantskih kuća. Lokalne razvojne agencije i konzultantske agencije značajni su čimbenici lokalnog razvoja odnosno utječu na razvoj lokalnog gospodarstva i poduzetništva kroz savjetovanje i poticanje novih poduzetničkih ideja. Sve to doprinosi unapređenju kvalitete života i standarda življenja.

Na području LAG-a na kraju 2020. godine poslovalo je ukupno 296 obrta. Od navedenog broja bilo je 36 proizvodna obrta, dok je 260 iz područja uslužnih djelatnosti. U promatranom razdoblju od tri godine (2018.-2020.) broj obrtnika je rastao za oko 6%.

U Tablici 10 možemo vidjeti da prema strukturi poljoprivrednih gospodarstava prednjače Obiteljska poljoprivredna gospodarstva. Prema ekonomskoj veličini najveći je broj onih malih gospodarstava, do 3000 EUR ekonomske vrijednosti, njih 46%. Iz tog podataka možemo zaključiti kako su to uglavnom poljoprivrednici kojima to nije primarna djelatnost. Prema podacima Popisa stanovništva iz 2011. na području LAG-a 28% je onih kojima je poljoprivreda glavni izvor sredstava za život. No taj podatak se razlikuje od naselja do naselja. Dok je u Daruvaru samo 5% onih kojima je poljoprivreda glavni izvor sredstava za život, na području Grubišnoga Polja je čak 55% takvih. Veliki udio je i na području općine Končanica, 47% dok se u Siraču, Dežanovcu i Đulovcu taj broj kreće oko 30%.

Prema podacima iz ARKOD-a poljoprivredna proizvodnja na području LAG-a odvija se na 23.736,61 ha što čini 28% od ukupne površine LAG-a dok na šume otpada čak 46% odnosno 39.273,27 ha. Šumarstvo je važna gospodarska grana, a posebno su značajne uzgojne površine pod hrastom i bukvom. Gledano prema vrsti obradivih površina najviše je oranica i livada dok su najmanje zastupljeni vinogradi. Najveća zasijanost poljoprivrednih površina je tradicionalno sa žitaricama, a važan je i uzgoj krmnog bilja. Vidljivo je i povećanje površina za uzgoj uljarica, soje, voće i povrća. U strukturi poljoprivrednog zemljišta prema veličini dominiraju manje površine. Ukupan broj parcela upisanih u ARKOD iznosi 24.570 što nam ukazuje na rascjepkanost zemljišta. Iako je zasada malen udio ekoloških proizvođača, samo 8%, on kontinuirano raste i sve više površina se koristi za ekološku proizvodnju.

Po broju grla ovaca, Grubišno Polje je prvo u čitavoj županiji, a po broju grla goveda nalazi se na trećem mjestu. To nam pokazuje koliko su na ovom području razvijeni ovčarstvo i govedarstvo koje su najvažnije grane stočarstva. Mljekarstvo je također važna grana

poljoprivrede, a najvažniji proizvodi su kravlje, ovčje i kozje mlijeko. Na području LAG-a nalazi se velika prehrambena tvrtka za proizvodnju mliječnih proizvoda „Zdenka“ koja je znatno doprinijela razvoju stočarstva i mljekarstva u čitavom ovom kraju.

Tomu su pogodovali i geografski uvjeti budući da tim područjem protječe rijeka Ilova čije su obale plodna tla sa bujnim livadama što je značajno pogodovalo mliječnom govedarstvu.

Isto tako, uz obale rijeke Ilove nalaze se kompleksi privrednih ribnjaka, Končanica i Blagorodovac. Ribnjačarstvo Končanica najstarije je i najveće uzgajalište slatkovodne ribe u Hrvatskoj. Prostire se na 1.362 ha, a godišnje proizvede oko 640 tona ribe.

Za razvoj turizma na području LAG-a postoji još puno prostora. Turistički resursi nisu dovoljno iskorišteni i stavljeni u funkciju. Još uvijek na području nedostaje smještajnih kapaciteta. Od ukupnog broja ostvarenih noćenja, više od polovine je ostvareno u Daruvarskim toplicama koje su poznate po zdravstvenom i SPA turizmu. Značajan udio u turizmu nosi i vodeni park Aquae Balissae. Važna turistička grana je i eno-gastro turizam te je prva vinska cesta u županiji osnovana upravo u Daruvaru. Za ovo područje bitni su i lovni i ribolovni turizam. Na području djeluje dvije turističke zajednice, Turistička zajednica područja Južna Bilogora koja pokriva područje grada Grubišno Polje i TZ Daruvar-Papuk koja pokriva ostatak područja LAG-a.

Tablica 6: Osnovni razvojni pokazatelji LAG područja

JLS	Razvojna skupina prema IR	Indeks razvijenosti JLS	Prosječan dohodak po stanovniku, EUR	Prosječni izvorni prihodi po stanovniku, EUR	Prosječna stopa nezaposlenosti	Opće kretanje stanovništva	Indeks starenja	Visoko obrazovano stanovništvo (VŠS, VSS)
Daruvar	5	102,106	3.824,49	225,47	0,1704	89,53	131,1	0,2123
Grubišno Polje	2	95,326	2.845,60	187,85	0,2678	82,82	131,6	0,1202
Dežanovac	1	91,382	2.186,48	112,54	0,2462	78,12	118,2	0,0361
Đulovac	1	86,737	1.528,30	81,40	0,4678	86,38	66,5	0,0237
Končanica	2	92,963	2.492,23	121,13	0,2081	81,88	165,2	0,0596
Sirač	2	95,160	2.863,30	197,85	0,2277	84,75	138,4	0,0728
Ukupno LAG	n/p	n/p	2.623,40	154,38	0,2646	83,91	125,1	0,0874

Izvor: Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije (Razdoblje 2014.-2016.)

Tablica 7: Broj osoba zaposlenih u pravnim osobama po djelatnosti (NKD 2007) u 2018., 2019. i 2020. na području LAG-a

Godina	Broj zaposlenih prema području djelatnosti – NKD 2007																				Broj zaposlenih ukupno za sva područja	
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T		U
2018.	326	54	1141	138	100	243	489	87	99	40	53	5	126	12	223	748	611	37	11	0	0	4.543
2019.	381	65	1204	143	134	259	453	91	105	36	38	23	117	22	237	728	661	39	8	0	0	4.744
2020.	420	65	1239	155	134	288	384	96	89	40	47	26	130	32	340	699	683	51	13	0	0	4.931

Izvor: Državni zavod za statistiku

Tablica 8: Poduzetnici u 2018., 2019. i 2020. na području LAG-a

Godina	Broj poduzetnika prema području djelatnosti – NKD 2007																				Broj poduzetnika ukupno za sva područja	
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T		U
2018.	32	1	57	10	5	30	47	5	17	7	1	2	41	6	0	1	8	2	7	0	0	279
2019.	33	1	60	10	5	32	51	5	20	7	1	2	41	8	0	1	8	2	10	0	0	297
2020.	34	1	65	10	5	48	61	5	23	9	1	2	42	10	0	1	10	2	13	0	0	342

Izvor: Hrvatska gospodarska komora

Tablica 9: Obrti u 2018., 2019. i 2020. na području LAG-a

Godina	Broj obrta prema djelatnosti		Broj obrta ukupno za sve djelatnosti
	Proizvodna djelatnost	Uslužna djelatnost	
2018.	29	250	279
2019.	37	266	303
2020.	36	260	296

Izvor: Hrvatska obrtnička komora

Tablica 10: Struktura poljoprivrednih gospodarstva na području LAG-a

JLS	Organizacijski oblik poljoprivrednika						
	OPG	SOPG	Obrt	Trgovačko društvo	Zadruga	Druga pravna osoba i ostalo	Od toga broj ekoloških proizvođača
Daruvar	597	43	7	8	n/p	n/p	71
Grubišno Polje	799	31	10	11	7	n/p	84
Dežanovac	423	11	3	4	n/p	n/p	13
Đulovac	239	11	2	6	1	n/p	22
Končanica	382	14	n/p	3	n/p	n/p	28
Sirač	211	15	n/p	2	n/p	n/p	11
Ukupno LAG	2.651	125	22	34	8	n/p	229

Izvor: Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju - AGRONET

Tablica 11: Veličina poljoprivrednih gospodarstva na području LAG-a

JLS	Ekonomska veličina poljoprivrednog gospodarstva (EUR)					
	do 3.000	3.001 – 8.000	8.001 – 15.000	15.001 – 50.000	50.001 – 100.000	100.001 i više
Daruvar	371	173	59	34	10	8
Grubišno Polje	354	232	106	107	41	18
Dežanovac	167	108	61	67	27	11
Đulovac	124	59	21	29	13	13
Končanica	185	123	41	35	12	3
Sirač	109	75	23	18	3	n/p
Ukupno LAG	1.310	770	311	290	106	53

Izvor: Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju

Tablica 12: Poljoprivredne i šumske površine na području LAG-a

JLS	Ukupna poljoprivredna površina (ha)	Ukupan broj parcela u ARKOD-u	Livade (ha)	Voćnjaci (ha)	Vinogradi (ha)	Maslinici (ha)	Pašnjaci (ha)	Oranice (ha)	Šume i šumsko zemljište (ha)
Daruvar	2.169,45	2.823	294,54	282,23	55,56	n/p	265,78	1.235,57	2.461,28
Grubišno Polje	8.346,61	8.037	1.293,29	563,25	0,22	n/p	641,31	5.790,31	11.406,44
Dežanovac	5.642,88	5.177	591,03	124,23	0,29	n/p	84,97	4.803,29	2.328,11
Đulovac	2.852,41	2.919	510,47	202,18	94,15	n/p	474,5	1.506,70	10.295,17
Končanica	3.403,73	3.957	369,99	343,77	0,99	n/p	55,69	2.613,32	1.926,41
Sirač	1.311,53	1.657	193,26	193,48	0,95	n/p	90,29	822,26	10.855,27
Ukupno LAG	23.736,61	24.570	3.252,58	1.709,24	152,16	n/p	1.612,54	16.771,45	39.273,27

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede i Hrvatske šume d.o.o.

Tablica 13: Brojno stanje stoke na području LAG-a

JLS	Kategorija stoke							
	Govedo, br. grla	Ovca, br. grla	Koza, br. grla	Konj, br. grla	Svinja, br. grla	Perad, br. grla	Magarac, br. grla	Pčela (pčelinje zajednice)
Daruvar	547	4.178	123	108	1.815	82.977	14	4.046
Grubišno Polje	4.525	10.717	305	75	3.051	14.704	30	4.780
Dežanovac	3.211	2.688	60	26	5.462	229.483	10	466
Đulovac	1.813	4.992	847	34	773	5.443	n/p	587
Končanica	1.055	1.844	151	38	1.596	22.627	24	752
Sirač	561	3.186	167	23	1.118	4.102	6	541
Ukupno LAG	11.712	27.605	1.653	304	13.815	359.336	84	11.172

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede

Tablica 14: Dolasci turista i noćenja u 2018., 2019. i 2020. na području LAG-a

JLS	Godina																	
	2018.						2019.						2020.					
	dolasci turista			noćenja turista			dolasci turista			noćenja turista			dolasci turista			noćenja turista		
	ukupno	domaći	strani	ukupno	domaći	strani	ukupno	domaći	strani	ukupno	domaći	strani	ukupno	domaći	strani	ukupno	domaći	strani
TZ Daruvar-Papuk	13.920	10.944	2.976	56.118	46.297	9.821	13.604	10.531	3.073	54.766	44.986	9.780	6.143	5.192	951	30.605	25.454	5.151
TZP Južna Bilogora ¹																		
Ukupno LAG	13.920	10.944	2.976	56.118	46.297	9.821	13.604	10.531	3.073	54.766	44.986	9.780	6.143	5.192	951	30.605	25.454	5.151

Izvor: TZ Daruvar-Papuk

Tablica 15: Dobna struktura nezaposlenih na području LAG-a

JLS	Dobna struktura																														
	15-19			20-24			25-29			30-34			35-39			40-44			45-49			50-54			55-59			60 i više			Ukupno
	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U				
Daruvar	6	0	6	20	15	35	6	15	21	7	19	26	5	16	21	10	18	28	5	21	26	9	18	27	19	29	48	19	12	31	269
Grubišno Polje	11	10	21	13	7	20	12	15	27	2	5	7	3	8	11	7	5	12	4	12	16	16	15	31	24	15	39	12	14	26	210
Dežanovac	3	2	5	0	4	4	1	1	2	2	4	6	1	4	5	2	4	6	5	4	9	4	5	9	6	6	12	3	2	5	63
Đulovac	4	4	8	9	10	19	4	8	12	4	11	15	2	14	16	8	10	18	15	18	33	25	26	51	19	16	35	20	10	30	237
Končanica	0	2	2	2	0	2	5	1	6	4	1	5	0	7	7	3	3	6	1	6	7	5	6	11	6	6	12	2	3	5	63
Sirač	1	3	4	0	3	3	1	3	4	5	4	9	4	1	5	2	3	5	1	4	5	1	4	5	6	2	8	5	3	8	56
Ukupno LAG	25	21	46	44	39	83	29	43	72	24	44	68	15	50	65	32	43	75	31	65	96	60	74	134	80	74	154	61	44	105	898

Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje (<https://statistika.hzz.hr/>)¹ Podaci nisu dostupni

Tablica 16: Dobna struktura zaposlenih na području LAG-a

JLS	Dobna struktura																																	
	15-19			20-24			25-29			30-34			35-39			40-44			45-49			50-54			55-59			60-64			65 i više			ukupno
	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U				
Daruvar	10	10	20	117	95	212	281	221	502	267	290	557	290	274	564	280	294	574	237	289	526	281	301	582	252	149	401	82	59	141	21	8	29	4.108
Grubišno Polje	15	5	20	80	58	138	137	103	240	153	121	274	137	134	271	135	133	268	171	173	344	178	138	316	145	106	251	100	57	157	116	69	185	2.464
Dežanovac	8	2	10	46	31	77	65	37	102	65	32	97	49	29	78	67	47	114	78	52	130	60	32	92	42	15	57	24	4	28	13	6	19	804
Đulovac	18	7	25	64	33	97	78	34	112	73	27	100	63	38	101	64	37	101	77	41	118	69	35	104	44	33	77	37	25	62	54	64	118	1.015
Končanica	8	3	11	46	25	71	57	29	86	54	50	104	64	51	115	43	59	102	67	55	122	83	54	137	69	48	117	46	28	74	52	36	88	1.027
Sirač	8	6	14	36	22	58	68	38	106	42	29	71	48	30	78	49	38	87	50	47	97	70	41	111	55	18	73	14	10	24	8	4	12	731
Ukupno LAG	67	33	100	389	264	653	686	462	1148	654	549	1203	651	556	1207	638	608	1246	680	657	1337	741	601	1342	607	369	976	303	183	486	264	187	451	10.149

Izvor: Državni zavod za statistiku

1.3. Demografske značajke LAG područja

Prema Popisu stanovništva iz 2021. godine na području LAG-a ukupno živi 23.823 stanovnika. Demografska kretanja na području LAG-a obilježena su niskom stopom nataliteta, visokom stopom mortaliteta i starenjem stanovništva. Usporedbom popisa iz 2001. i 2021. uočava se pad stanovništva za gotovo 29%. Uz zabilježeni pad ukupnog broja stanovništva između popisa, uočava se i promjena u strukturi stanovništva. Mlado, radno sposobno stanovništvo odlazi iz ruralnih područja što posljedično dovodi do pada nataliteta. Stanovništvo je sve starije. Prosječna dob stanovnika LAG područja prema popisu stanovništva iz 2011. je 42,4 godine, dok je prema popisu iz 2001. ona iznosila 40,1. Najstarije je stanovništvo općine Končanica (45 godina) dok je najmlađe u Đulovcu (37 godina). Indeks starenja, odnosno broj osoba starijih od 60 godina na sto osoba mlađih od 19 godina je visokih 125,16 dok je prosjek za Hrvatsku 115. Taj podatak nam najbolje pokazuje razinu starenja stanovništva ovog područja. U tablici 17 možemo vidjeti kako između popisa provedenog 2011. te podataka o prirodnom kretanju stanovništva za 2020. godinu, stopa prirodnog prirasta je negativna što pokazuje da je broj umrlih veći od broja živorođenih. Prema podacima DZS-a na području LAG-a u razdoblju 2011.-2020. umrlo je 1.867 više stanovnika nego što je u tom razdoblju rođeno. Negativno prirodno kretanje pokazuje i vitalni indeks (živorođeni na 100 umrlih) koji je u prosjeku 2011. bio 60,84 dok je 2020. iznosio 44,96. Najveći pad vitalnog indeksa stanovništva zabilježen je na području Općine Sirač te 2011. je iznosio 65,7 dok je 2020. pao na samo 28,3. Općina Đulovac je prema popisu iz 2001. jedina na području LAG-a zabilježila veći broj rođenih od umrlih, no taj trend se nije nastavio i već prema podacima za 2020. godinu i ondje je zabilježen pad rođenih.

Razina obrazovanosti je relativno niska. Samo 10% stanovništva ima visokoškolsko obrazovanje, dok ih je polovina sa završenom srednjom školom. S obzirom na veliki udio osoba starijih od 60 godina koje zbog nekadašnjeg seoskog načina života i lošeg imovinskog stanja nisu pohađale srednju školu, imamo i veliki broj osoba sa završenom samo osnovnom školom, 35%.

Kada promatramo broj odseljenog stanovništva u periodu 2011.-2020. možemo zaključiti da se ono svake godine povećava. Otvaranjem tržišta rada u zemljama Europske unije mnogi su napustili državu, no veliki je broj onih koji su odselili u drugi grad ili općinu unutar RH. Mladi napuštaju ruralna područja i sele u veće gradove u kojima pronalaze bolje poslovne prilike i bolje uvjete za životni standard. Kao posljedicu toga danas na području LAG-a imamo četiri naselja u kojima ne živi nitko, a većina naselja, izuzev gradova, broji manje od 1000 stanovnika. To nam potvrđuje i prosječna gustoća naseljenosti koja na ovom području iznosi tek 28,24 stanovnika/km² dok je prosječna gustoća naseljenosti u RH 71,5 stanovnika/km².

Možemo zaključiti da uzrok smanjenja broja stanovnika jest nerazvijeno gospodarstvo koje bi stvaralo nova radna mjesta i poticalo ostanak stanovništva u ruralnim područjima. Intervencije predviđene za provedbu u ovoj strategiji trebale bi doprinijeti smanjenju depopulacije.

Tablica 17: Natalitet, mortalitet i vitalni indeks na području LAG-a

Naziv JLS	Natalitet		Mortalitet		Vitalni indeks		Prosječna starost stanovnika
	2011.	2020.	2011.	2020.	2011.	2020.	
Daruvar	88	71	136	180	64,7	39,4	43,0
Grubišno Polje	58	52	100	91	58	57,1	43,3
Dežanovac	17	19	43	58	39,5	32,8	42,3
Đulovac	44	38	39	41	112,8	92,7	37,1
Končanica	17	12	53	40	32,1	30,0	45,0
Sirač	23	13	35	46	65,7	28,3	43,8
Ukupno LAG	247	205	406	456	6 60,84	44,96	42,41

Izvor: Državni zavod za statistiku

Tablica 18: Obrazovna struktura stanovništva na području LAG-a

Naziv JLS	Bez škole			Osnovna škola			Srednja škola			Visokoškolsko obrazovanje															Nepoznato
										Svega			Viša i stručni studij			Fakulteti, umjetničke akademije i sveučilišni studij			Magisterij			Doktorat			
	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U				
Daruvar	26	112	138	702	1522	2224	3122	2487	5609	706	824	1530	314	390	704	363	423	786	22	9	31	7	2	9	-
Grubišno Polje	37	124	161	820	1202	2022	1489	1085	2574	219	245	464	107	114	221	105	130	235	5	1	6	2	-	2	-
Dežanovac	15	76	91	410	527	937	578	345	923	22	34	56	13	22	35	9	12	21	-	-	-	-	-	-	2
Đulovac	33	83	116	655	706	1361	470	250	720	20	20	40	10	14	24	9	5	14	1	1	2	-	-	-	20
Končanica	15	30	45	287	495	782	590	330	920	34	51	85	19	33	52	14	17	31	1	-	1	-	1	1	2
Sirač	9	53	62	228	411	639	601	350	951	44	53	97	26	29	55	18	24	42	-	-	-	-	-	-	-
Ukupno LAG	135	478	613	3102	4863	7965	6850	4847	11697	1045	1227	2272	489	602	1091	518	611	1129	29	11	40	9	3	12	24

Izvor: Državni zavod za statistiku (podaci za stanovništvo prema najviše završenoj školi i spolu

<https://www.dzs.hr/hrv/censuses/census2011/results/censustabsxls.htm>

2. REZULTATI PROVEDBE LRS U RAZDOBLJU 2014. – 2022.

Tablica 19: Rezultati provedbe LRS u razdoblju 2014. – 2022. i provedbe drugih projekata

Provedba LRS 2014. – 2022.											
Tip operacije	Natječaj LAG-a		Odobreni projekti od strane LAG-a		Odobreni projekti od strane APPRRR		Potpuno isplaćeni projekti		Pokazatelji ²		
	br.	Alokacija, EUR-a	br.	Iznos, EUR-a	br.	Iznos, EUR-a	br.	Iznos, EUR-a	Br. novostvorenih radnih mjesta (u isplaćenim projektima)	Pokazatelji LAG-a (planirano)	Pokazatelji LAG-a (ostvareno u isplaćenim projektima)
4.1.1.	2	235.692,02	13	Ukupan iznos odobrenih projekata 446.329,57	13	Ukupan iznos ugovorene potpore 221.561,67	10	166.509,11	0	Broj ekol. proizvođača -4 Broj mladih poljoprivrednika ³ - 4 Broj ha obuhvaćenih ulaganjem - 285 ha Broj ha obuhvaćenih ekološkom proizvodnjom - 60 Broj podržanih prihvatljivih aktivnosti - 45	Broj ekoloških proizvođača- 4 Broj mladih poljoprivrednika -7 Broj ha obuhvaćenih ulaganjem -269,29 Broj ha obuhvaćenih ekološkom proizvodnjom -66,49 Broj podržanih prihvatljivih aktivnosti - 44
				Ukupan iznos odobrene potpore 224.010,13		Ukupan iznos dodijeljene potpore 204.598,60					
6.3.1.	4	404.009,76	27	Ukupan iznos odobrenih projekata 419.926,68	18	Ukupan iznos ugovorene potpore 267.622,93	16	237.841,33	0	Broj ekol.proizvođača - 8 Broj mladih poljoprivrednika- 5 Broj ha obuhvaćenih ulaganjem - 65 Broj ha obuhvaćenih ekol. proizvodnjom – 25 Broj podržanih prihvatljivih aktivnosti - 55	Broj ekoloških proizvođača-12 Broj mladih poljoprivrednika-11 Broj ha obuhvaćenih ulaganjem- 67,13 Broj ha obuhvaćenih ekol.proizvodnjom -37,56 Broj podržanih prihvatljivih aktivnosti - 45
				Ukupan iznos odobrene potpore 402.622,93		Ukupan iznos dodijeljene potpore 267.622,93					

² Pokazatelji se odnose samo na korisnike potpuno isplaćenih projekata

³ Broj mladih poljoprivrednika se odnosi na korisnike koji u trenutku prijave na natječaj nisu bili stariji od 41 godine života, bez obzira kada su postali nositelji OPG-a

7.4.1.	3	647.312,99	16	Ukupan iznos odobrenih projekata 733.169,11	10	Ukupan iznos ugovorene potpore 360.131,78	8	262.630,75	0	Broj podržanih prihvatljivih aktivnosti - 30 Broj adaptiranih objekata 18 Broj stanovnika koji ima koristi od poboljšanih usluga/infrastrukture -28649	Broj podržanih prihvatljivih aktivnosti - 27 Broj adaptiranih objekata - 8 Broj stanovnika koji ima koristi od poboljšanih usluga/infrastrukture -17.016 Ukupan broj stanovnika u naseljima po lokaciji ulaganja 6.016 (nije planirano)
Provedba drugih projekata u razdoblju 2014. – 2022.											
Naziv projekta	Izvor financiranja projekta	Ukupni iznos projekta, EUR-a	Iznos učešća LAG-a, EUR-a	Razdoblje provedbe projekta	Uloga LAG-a u provedbi projekta	Rezultati i pokazatelji					
BusyBee Workshop	EAFRD	111.586,70	32.782,53	2019.-2022.	Nositelj	Rezultat projekta je stvaranje prepoznatljivosti ruralnog LAG područja kroz izradu karte i kataloga područja te video materijala. Projekt je doprinio promociji vrijednosti ruralnog područja i to osobito lokalnih poljoprivrednih proizvoda u sklopu gastro ponude kao i promociji ljepote i očuvanosti područja te tradicije kao elementima turističkog potencijala područja. Kroz izrađenu Studiju razvoja marketinškog koncepta pozicioniranja lokalnih proizvoda projekt je poboljšao konkurentnost lokalnih proizvoda. Kroz projekt su usvojena nova znanja i informacije vezano uz poboljšanje konkurentnosti i postizanje održivosti poljop. gospodarstava. Održano je ukupno 10 radionica za lokalne dionike i poljoprivredne proizvođače na teme poljoprivredne proizvodnje, marketinga i diverzifikacije djelatnosti te konferencija na temu okoliš, održivost i turizam.					
Konferencija Zeleno i inovativno područje	EAFRD Tehnička pomoć	3.819,73	0,00	2022	Partner	Održana je konferencija o poticanju inovacija u poljoprivredi, proizvodnji hrane, šumarstvu i ruralnim područjima(uključujući predavanja o Održivom razvoju turizma, Praćenju stanja poljoprivrednog zemljišta kroz analizu tla, Primjenu dronova u poljoprivredi, Pametna sela kroz inovaciju i digitalizaciju te ESIF zajmove za ruralni razvoj i SP ZPP te provedbu lokalnih razvojnih strategija)					
Rezultati provedbe dodatno su detaljnije pojašnjeni u tablicama 17,18. i 19. u Prilogu I. LRS(poglavlje 6.).U tablici 19.LRS u koloni Alokacije po LAG natječaju podatak se odnosi na ukupan zbir alokacija svih objava LAG natječaja u Tipu operacije.U koloni odobrenih projekata pratimo ukupne iznose projekata i iznose odobrene potpore. Izvor: Dokumentacija i statistika LAG-a „Bilogora-Papuk“, podatci se odnose na stanje sa danom 01.lipnja 2023.,preračun prema tečaju konverzije 7,53450											

LAG „Bilogora-Papuk“ je Ugovor o dodjeli sredstava odabranom LAG-u iz Programa ruralnog razvoja 2014.-2020. potpisao 2017. godine no tek aktivacijom mjere od strane Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (APPRRR) koja je stigla u veljači 2018. godine, omogućuje se raspisivanje prvog LAG natječaja. Netom nakon aktivacije LAG „Bilogora-Papuk“ je među prvim LAG-ovima u Hrvatskoj i to već početkom ožujka 2018. godine raspisao prvi LAG natječaj. Do lipnja 2023. godine LAG je raspisao 9 natječaja i odobrio potporu ukupne vrijednosti 1.192.427,58 EUR. Na 9 raspisanih natječaja prijavilo se 117 korisnika a ukupna vrijednost prijavljenih projekata iznosila je 2.198.700,34 EUR. Od 117 prijavljenih projekata odobreno je ukupno 56 projekata. Prema podacima dobivenim od strane Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (APPRRR), broj odobrenih projekata od strane APPRRR-a znatno je manji od broja projekata odobrenih od strane LAG-a iz razloga što je LAG tijekom 2023. godine proveo još dva natječaja čija obrada nije završena od strane Agencije pa se za 15 korisnika još čeka konačno odobrenje. Niti jedan korisnik kojeg je LAG odobrio nije odbijen od strane Agencije što govori o kvaliteti odabranih projekata te dobroj pripremi LAG natječaja.

Uslijed dobrih rezultata u provedbi LAG natječaja, LAG „Bilogora-Papuk“ ostvaruje tijekom 2020. godine dodatna sredstva za provedbu LRS i to u iznosu od 156.887,92 EUR. Dodatna sredstva ostvarena su na temelju Odluke o primjeni sustava nagrađivanja za naknadnu dodjelu sredstava odabranim LAG-ovima za provedbu podmjere 19.2. „Provedba operacija unutar CLLD strategije“ unutar mjere 19.LEADER. Odlukom su nagrađena 24 najuspješnija LAG-a temeljem ocjene i bodovanja uspješnosti rada u prethodnom razdoblju. U proteklom periodu, ured LAG-a je samostalno proveo 33 posjeta lokaciji ulaganja prije isplate (16 u TO 6.3.1, 10 u TO 4.1.1 i 7 u TO 7.4.1.) Svi obavljeni posjeti lokaciji ulaganja od strane LAG-a, pozitivno su ocijenjeni i od strane provedbenog tijela i nakon njih su izvršene i konačne isplate korisnika. Zaključno sa lipnjem 2023. isplaćena su u potpunosti 34 projekta, a vrijednost isplaćene potpore iznosi 665.981,19 EUR.

Zaključno sa lipnjem 2025. isplaćena su u potpunosti 52 projekta od 56 odobrenih na LAG razini, a vrijednost isplaćene potpore iznosi 1.132.640,17 EUR. Od 56 odobrenih projekata dva korisnika su odustala od provedbe nakon Odluke o dodjeli sredstava a dva korisnika nisu uspjela realizirati projekt. U odnosu na ukupna sredstva koja su bila na raspolaganju LAG-u u podmjeri 19.2 LAG je uspješno iskoristio gotovo 96%.

Sredstva koja je LAG kao organizacija uspio osigurati za lokalne dionike svog područja u Programskom periodu 2014.-2020. su financijski relativno mala te ukupni učinak financijski gledano za čitavo područje nije velik. Ipak, kako se veliki broj odobrenih projekata (njih 40 sa ukupno odobrenom potporom od 626.633,06 EUR) odnosi na razvoj i modernizaciju poljoprivrednih gospodarstava koji su nositelji gospodarskog razvoja u ruralnim područjima vjerujemo da je i ovaj rezultat značajan jer sva ta poljoprivredna gospodarstva kojima je odobrena potpora su izjavila da bez potpore LAG-a ne bi uspjela realizirati svoje projekte i poslovne ideje. 16 odobrenih projekata male lokalne infrastrukture ukupne vrijednosti 565.794,52 EUR značajno će doprinijeti kvaliteti življenja na LAG području iako su potrebe ovog ruralnog područja značajno veće u odnosu na dostupna sredstva.

3. OPIS UKLJUČENOSTI LOKALNIH DIONIKA U IZRADU LRS

3.1. Opis partnerstva

LAG „Bilogora-Papuk“ osnovan je s ciljem sudjelovanja u poticanju razvoja ruralnog područja kroz povezivanje i sudjelovanje u LEADER projektima. Primarna djelatnost udruge je održivi razvoj i to posebice razvoj ruralnih područja.

LAG „Bilogora-Papuk“ u 2023. godini broji 29 članova i to 12 članova iz sektora gospodarstva, sedam (7) članova iz civilnih interesnih skupina i 10 članova iz javne interesne skupine. Od imenovanih predstavnika naših članova više od trećine njih čine žene, 12 ukupno, a šest (6) imenovanih predstavnika članova su osobe mlađe od 40 godina. Tijela LAG-a kao udruge su Skupština udruge, Nadzorni odbor Udruge(NO), Upravni odbor udruge (UO), Predsjednik i Zamjenik predsjednika te Voditelj (Upravitelj) udruge. Skupština Udruge je predstavničko i najviše tijelo upravljanja Udruge. Skupštinu čine svi redovni članovi Udruge odnosno njihovi imenovani predstavnici/zastupnici. Svaki od članova ima imenovanog jednog stalnog predstavnika/zastupnika i može imati imenovanu jednu zamjenu stalnog predstavnika u Skupštini udruge.

Skupština donosi Statut Udruge, strateške planove i programe te bira i potvrđuje članove Upravnog i Nadzornog odbora, Predsjednika i Zamjenika Udruge, usvaja proračun, financijski plan i donosi sve odluke vezane uz rad Udruge. Upravni odbor (UO) je kolektivno i koordinativno tijelo Udruge koje organizira i obavlja tekuće poslove udruge između dvije sjednice Skupštine, te donosi odluke iz svoje nadležnosti.

Upravni odbor donosi Odluke o raspisivanju LAG natječaja, Pravilnik o vrednovanju te odabiru projekata za financiranje u sklopu razvojne strategije za programski period 2023.-2027., određuje uvjete prihvatljivosti korisnika i projekta na LAG natječaju te donosi Odluke o odabiru na LAG natječajima. Članove Upravnog odbora imenuje Skupština.

Upravni odbor sastoji se od imenovanih predstavnika članova pri čemu svaki imenovani predstavnik može imati svoju zamjenu. Na sjednicama Upravnog odbora sudjeluju imenovani predstavnici člana ili imenovani zamjenici predstavnika člana.

Skupština kod izbora članova Upravnog odbora brine o odgovarajućoj zastupljenosti članova Udruge u njegovom sastavu poštujući pri tome načelo da se u UO biraju reprezentativni predstavnici svih interesnih skupina.

Upravni odbor LAG-a treba biti reprezentativan, osiguravajući dobnu raznolikost i ravnopravnost spolova. Upravni odbor broji devet (9) članova od toga tri (3) člana iz javnog sektora, tri (3) člana iz civilnog sektora te tri (3) člana iz gospodarskog sektora. Od devet članova, četiri imenovana predstavnika su žene, što čini 44%, a jedna osoba je mlađa od 40 godina.

Tijelo kontrole LAG-a je Nadzorni odbor (NO) koji ima predsjednika i dva člana a koje bira Skupština iz redova članova Skupštine.

LAG sukladno Statutu po potrebi osniva Povjerenstva i radne skupine. Tako trenutno imamo osnovano Povjerenstvo za nabavu roba, radova i usluga u provedbi postupaka jednostavne nabave, Povjerenstvo za praćenje i evaluaciju provedbe Lokalne razvojne strategije (PE), kao i Radne skupine za izradu strateških dokumenata.

I Izmjene Lokalne razvojne strategije 2026 godina

LAG „Bilogora-Papuk“ u 2026. godini broji 27 članova i to 11 članova iz sektora gospodarstva, osam (8) članova iz civilnih interesnih skupina i 8 članova iz javne interesne skupine. Od imenovanih predstavnika naših članova trećinu njih čine žene, 10 ukupno.

Tablica 20: Članovi LAG-a (Skupština LAG-a)

Gospodarska interesna skupina (broj)	Civilna interesna skupina (broj)	Javna interesna skupina (broj)	Ukupno (broj)	Od toga žena (broj)	Od toga mladih (broj) ⁴
11	8	8	27	10	6

Izvor: Dokumentacija LAG-a

Tablica 21: Tijelo LAG-a nadležno za donošenje odluka koje su vezane za sadržaj i provedbu LRS (Skupština LAG-a)

Gospodarska interesna skupina (broj)	Civilna interesna skupina (broj)	Javna interesna skupina (broj)	Ukupno (broj)	Od toga žena (broj)	Od toga mladih (broj) ⁵
11	8	8	27	10	6

Izvor: Dokumentacija LAG-a

Napomena: Skupština LAG-a donosi Lokalnu razvojnu strategiju i odobrava njene Izmjene i dopune.

Tablica 22: Tijelo LAG nadležno za odabir projekata na LAG natječaju

Upravni odbor LAG-a

Gospodarska interesna skupina (broj)	Civilna interesna skupina (broj)	Javna interesna skupina (broj)	Ukupno (broj)	Od toga žena (broj)	Od toga mladih (broj) ⁶
3	3	3	9	4	1

Izvor: Dokumentacija LAG-a

Napomena: UO LAG-a donosi Odluke o uvjetima, kriterijima i objavi LAG natječaja, Pravilnik o vrednovanju te odabiru projekata za financiranje u sklopu razvojne strategije za programski period 2023.-2027., Odluke o odabiru projekata u pojedinom LAG natječaju te ostale Odluke vezane uz provedbu LRS po nalogu Skupštine

3.2. Opis tijeka izrade LRS i sudjelovanja različitih interesnih skupina u izradi LRS

LAG „Bilogora-Papuk“ je sa izradom LRS započeo u listopadu 2021. godine. Prvo razdoblje odnosilo se na sakupljanje statističkih i općih podataka o samom području koje LAG obuhvaća. To je uključivalo i obradu podataka iz Popisa stanovništva 2011. godine, podatke Ministarstva poljoprivrede i Upisnika poljoprivrednih gospodarstava te podatke koje su nam dostavile jedinice lokalne samouprave o stanju komunalne i društvene infrastrukture. Tijekom izrade postupno su objavljivani i podaci novog Popisa stanovništva 2021. te su u skladu s tim i podaci ažurirani. U prosincu je održana i prva radionica na koju su se mogli uključiti i lokalni dionici. Zbog tada važećih epidemioloških mjera, broj sudionika je bio ograničen. Prisutne smo upoznali sa tada dostupnim informacijama o budućem programskom razdoblju te od njih putem anketnih upitnika zatražili mišljenje o tome koje bismo tipove intervencija trebali uvrstiti u novu strategiju. U Prilogu II. LRS se nalazi detaljna analiza rezultata Upitnika. U lipnju 2022. održan je sastanak fokus grupa na kojima su uz članove Upravnog i Nadzornog odbora LAG-a bili predstavnici svih relevantnih institucija sa

⁴ osobe do uključujući 40. godina

⁵ osobe do uključujući 40. godina

⁶ osobe do uključujući 40. godina

područja LAG-a; predstavnici jedinica lokalnih samouprava, policijskih postaja, centara za socijalnu skrb te komunalnih i vodoprivrednih društava.

Uz analizu postojećeg stanja, raspravljalo se o definiranju razvojnih potreba vezanih uz napredak lokalne zajednice. Sudionici ovog sastanka također su ispunjavali anketne upitnike u kojima su određivali prioritet pojedine razvojne potrebe čija analiza je prikazana u Prilogu II.LRS. U rujnu 2022. održana je i jedna javna prezentacija prijedloga ciljeva, intervencija i alokacija, koja je uključivala i raspravu sudionika.

U lipnju 2023. održane su dvije javne tribine za sve zainteresirane dionike. Javne tribine najavljujane su u medijima na području LAG-a. Sudionici javnih tribina mogli su dati svoja mišljenja i prijedloge na nacrt strategija. Tijekom vremena izrade nove strategije redovito su održavani sastanci uže i šire radne skupine za izradu LRS. Uz te sastanke održavani su i sastanci sa pojedinim gospodarstvenicima zainteresiranim za korištenje potpora u novom periodu. Sveukupno se uža radna skupina sastala šest(6) puta, dok je šira radna skupina održala pet sastanaka. Osim redovitih sastanaka šire radne skupine, svi članovi su redovito putem email-a informirani o tijeku izrade strategije. Uz to, još je održano sveukupno 11 sastanaka/radionica. Na radionicama i putem e-maila prikupili smo od jedinica lokalne samouprave i od gospodarstvenika projektne ideje koje su sve pregledno prikazane u Prilogu II.LRS. Na osnovu evaluacije podataka o provedbi LAG natječaja u prethodnom programskom periodu te analizi podataka iz prikupljenih anketnih upitnika kao i mišljenja i prijedloga sudionika u izradi LRS formirani su ciljevi i intervencije koje će doprinijeti daljnjem razvoju gospodarstva i proširenju broja usluga na području LAG-a a kroz definirane projekte suradnje doprinijeti će se promociji LAG područja i stvaranju proizvoda sa dodanom vrijednosti na području LAG-a.

U kreiranju prvih izmjena LRS 2023.-2027. sudjelovali su članovi LAG-a tijekom dvije sjednice Skupštine i najmanje dva sastanka Upravnog odbora LAG-a a same izmjene rezultat su i informacija i pokazatelja skupljenih kroz tri objavljena i zatvorena LAG natječaja iz tog perioda.

Tablica 23: Događaji i sudionici tijekom izrade LRS

Naziv događaja (sastanak, radionica i sl.)	Broj sudionika	Mjesto održavanja događaja	Datum održavanja događaja
Radionica-izrada LRS 2023.-2027.	16	Daruvar	10.12.2021.
Uža radna skupina	4	Grubišno Polje	09.05.2022.
Uža radna skupina	4	Daruvar	24.05.2022.
Fokus grupe	25	Daruvar	07.06.2022.
Uža radna skupina	4	Grubišno Polje	27.06.2022.
Uža radna skupina	4	Grubišno Polje	18.08.2022.
Šira radna skupina	11	Daruvar	23.08.2022.
Radionica	4	Končanica	30.08.2022.
Fokus grupe	9	Daruvar	07.09.2022.
Radionica	6	Daruvar	12.09.2022.
Radionica	7	Grubišno Polje	13.09.2022.
Radionica	10	Đulovac	21.09.2022.
Javna prezentacija prijedloga ciljeva, intervencija i alokacija	21	Grubišno Polje	23.09.2022.
Šira radna skupina	10	Daruvar	27.09.2022.
Radionica sa konzultantima	6	Grubišno Polje	07.10.2022.
Uža radna skupina	4	Grubišno Polje	13.12.2022.

Šira radna skupina	12	Daruvar	15.12.2022.
Šira radna skupina	12	Daruvar	24.02.2023.
Uža radna skupina	4	Grubišno Polje	24.04.2023.
Šira radna skupina	12	Daruvar	26.04.2023.
Javna tribina	13	Daruvar	05.06.2023.
Javna tribina	13	Grubišno Polje	15.06.2023.

Izvor: Dokumentacija LAG-a

4. ANALIZA RAZVOJNIH POTREBA I POTENCIJALA PODRUČJA

4.1. Rezultati analize stanja područja na temelju SWOT analize

Tablica 24: SWOT analiza LAG-a

OPĆI CILJ 1 : DIVERZIFICIRANO I ODRŽIVO GOSPODARSTVO USMJERENO RASTU PRIHODA I UČINKOVITOSTI POLJOPRIVREDNE PROIZVODNJE	
SNAGE	SLABOSTI
-tradicionalno jaka poljoprivredno-prehrambena proizvodnja -izgrađena poduzetnička infrastruktura -dobra poduzetnička klima -tradicija u kontinentalnom lječilišnom turizmu -potencijali za selektivne oblike turizma(lovni, ribolovni, aktivni i zdravstveni) -povoljan geografski i klimatski položaj i bogatstvo prirodnih resursa -pristup tržištu EU -veliki broj poljoprivrednih gospodarstava i poljoprivrednika -značajan udio ekološke proizvodnje -zainteresiranost poduzetnika -volja lokalnih vlasti u pružanju potpore poduzetništvu -mladi poljoprivrednici zainteresirani za korištenje modernih tehnologija u proizvodnji	-tradicionalan pristup poljoprivrednoj proizvodnji -nedovoljna informatizacija i digitalizacija -nedovoljna prometna povezanost i loše stanje lokalnih i regionalnih prometnica -nedostatna komunalna infrastruktura -neriješeni imovinsko-pravni odnosi -starija dob nositelja poljoprivrednih gospodarstava -smanjenje udjela radno sposobnog stanovništva -slab udio žena poduzetnica -nedostatak sustava navodnjavanja i zaštite od elementarnih nepogoda, slaba prilagodba klimatskim promjenama -usitnjenost poljoprivrednih posjeda -slaba povezanost poljoprivrednika -nekorišteno poljoprivredno zemljište -nedostatak turističke infrastrukture i smještajne ponude -nedovoljna educiranost poljoprivrednika -nedostatni prihodi od poljoprivredne proizvodnje -nedostatak velikih tvrtki -nedostatno korištenje obnovljivih izvora energije -nedostatak malih uslužnih djelatnosti -nedovoljno prepoznatljivih domaćih proizvoda
PRILIKE	PRIJETNJE
-„zeleno“ gospodarenje i korištenje obnovljivih izvora energije -nekorišteno poljoprivredno zemljište -programi JLS za privlačenje investicija i potpore poduzetništvu -bolje raspolaganje prirodnim izvorima i bogatstvima -poticanje upotrebe zdrave hrane i zdravog načina života -financiranje iz EU fondova i korištenje državnih poticajnih mjera -okrupnjavanje poljoprivrednog zemljišta	-visoki ulazni troškovi u poljoprivrednoj proizvodnji -uvoz proizvoda koji su konkurentni proizvodima regije ograničeno tržište -intenziviranje poljoprivredne proizvodnje pretjeranom uporabom gnojiva, herbicida i fungicida zbog dobivanja maksimalnih prinosa umjesto poticanja održive proizvodnje -visoko porezno opterećenje i slab kapacitet za pred financiranje projekata -siva ekonomija i rad na crno -odlazak mladih i radno sposobnog stanovništva -negativna demografska kretanja

-dodatni razvoj i ulaganja u ekološku proizvodnju i poticanje inovacija -umrežavanje poljoprivrednika i uvođenje novih kultura u proizvodnju -zainteresiranost poduzetnika za razvoj ruralnog turizma, poticanje diverzifikacije -brandiranje domaćih proizvoda i razvoj tržišta	-klimatske promjene, otežana proizvodnja -spora dinamika razvoja ruralnih područja -učestalo mijenjanje zakonskih regulativa(zakon o zemljištu) -globalna gospodarska i financijska kriza, nepredviđeni troškovi gradnje vezani uz rast cijena materijala -slabo razvijeno lokalno tržište -niske otkupne cijene domaćih proizvoda i nedostatak skladišnih kapaciteta -nedostatak otpornosti na krizne situacije globalne pandemije
OPĆI CILJ 2: POTICANJE ODRŽIVOG RAZVOJA RURALNE LOKALNE ZAJEDNICE UZ RAST DRUŠTVENOG STANDARDA I RAZVOJ LJUDSKIH RESURSA	
SNAGE	SLABOSTI
-multikulturalna sredina -jako strukovno srednjoškolsko obrazovanje -raspoloživa prirodna, kulturna i povijesna baština -raspoloživost društvene infrastrukture -veliki broj sportskih društava i udruga u kulturi -postojanje aktivnih školskih zadruga -mjere pronatalitetne politike -interes jedinica lokalne samouprave za izradom strateških dokumenata razvoja -dobra suradnja susjednih lokalnih samouprava -uspostavljen sustav upravljanja i zbrinjavanja otpada	-depopulacija i starenje stanovništva, smanjenje broja stanovnika (30%) -odlazak mladih zbog nedostatka sadržaja i prilika za rad i obrazovanje -povećan broj nezaposlenih(osobito visokoobrazovanih) -nedostatak obrazovnih programa vezano uz nove tehnologije i STEM -nedovoljna ulaganja u promociju znanosti -nedovoljna opremljenost srednjih strukovnih škola -nedostatak učeničkih domova -niska razina digitalnih vještina ruralnog stanovništva -nedostatak stručnog kadra u obrazovanju i zdravstvu -nedostatak domova za starije i osobe sa posebnim potrebama -nedovoljna uređenost i opremljenost objekata za djelovanje udruga u kulturi i sportu -nedovoljna iskorištenost objekata u vlasništvu JLS i RH -nepotpuna komunalna infrastruktura(nepokrivenost područja vodoopskrbom i odvodnjom narušava kvalitetu života stanovništva) -nedostatno korištenje obnovljivih izvora energije -nedovoljna promocija regije, povijesne i kulturne baštine -teža dostupnost javnih usluga(posta, socijalna skrb, zdravstvo) -nedostatak programa i aktivnosti za starije osobe -socijalna marginalizacija ugroženih skupina dionika -nedovoljna promocija regije kao turističke destinacije -- prometna izoliranost i neizgrađenost brzih cesta -loša prometna povezanost između naselja (starost cesta i održavanje) -pojava vandalizma na javnim površinama i objektima
PRILIKE	PRIJETNJE

-povećana motiviranost prema održivom razvoju -svijest lokalne zajednice o važnosti znanosti , istraživanja i uvođenju novih tehnologija -volja za stvaranjem sadržaja koji doprinose ostanku mladih -razvoj regionalne i međunarodne suradnje -aktivan rad lokalne akcijske grupe i drugih udruženja i institucija -ulaganja u obrazovni sustav i opremljenost škola -mogućnost cjeloživotnog obrazovanja -poticanje suradnje lokalnih dionika -poticanje mladih na uključivanje u aktivnosti lokalne zajednice koje doprinose razvoju i promociji lokalne zajednice	-negativna demografska kretanja -slabiji kapacitet za pred financiranje projekata -globalna gospodarska i financijska kriza, nepredviđeni troškovi gradnje vezani uz rast cijena materijala -veće političke nestabilnosti u regiji uzrokuju nemogućnost financiranja razvojnih programa -prometna izoliranost -nerazvijena komunalna infrastruktura (nedovoljno razvijena opskrba vodom, odvodnjom i energijom uzrokuje manji broj novih gospodarskih subjekata) -teža prilagodba društvenim i gospodarskim promjenama uzrokovana starosti stanovništva i nezainteresiranosti za zajedničkim ciljevima regije -nedostatak otpornosti na krizne situacije globalne pandemije
HORIZONTALNI CILJ – ZELENA I DIGITALNA TRANZICIJA RURALNOG PROSTORA, DEMOGRAFSKA OBNOVA I RAZVOJ INKLUZIJE KROZ LEADER	
SNAGE -broj razvojnih i poduzetničkih centara kao i inkubatora u porastu -broj programa cjeloživotnog obrazovanja u porastu -poticanje razvoja poduzetništva i ulaganja od strane lokalne samouprave -poticanje uloge civilnih udruga ka transformaciji ruralnih sredina -dobri preduvjeti za eko-etno turizam -biološka raznolikost i očuvanje staništa	SLABOSTI -sporost i ne koordinacija aktivnosti u procesu razvoja ruralnih sredina - prosječno visoka dob lokalnog stanovništva posljedično uvjetuje i slabo korištenje digitalnih usluga -nedovoljno korištenje već dostupnih digitaliziranih javnih i društvenih usluga -nedovoljna brzina uvođenja dodatnih i javno dostupnih usluga -nedovoljna zainteresiranost lokalnih dionika za povećanjem znanja -nedostatak javnih usluga prijevoza i održivog javnog prijevoza -nedostatno znanje o uporabi i korištenju obnovljivih izvora energije -nedostatak suradnje lokalnih dionika i slaba povezanost -slabija primjena znanstvenih istraživanja u poljoprivrednoj proizvodnji -niska razina digitalnih vještina ruralnog stanovništva
PRILIKE -izgradnja kapaciteta ruralnih dionika vezano uz primjenu digitalnih vještina kroz potporne institucije razvoja -izgradnja kapaciteta lokalnih dionika vezano uz razvoj poslovanja kroz djelovanje LAG-a -povezivanje lokalnih poljoprivrednika	PRIJETNJE -teže ostvariva financijska potpora za funkcioniranje potpornih institucija vezano uz istraživanje, razvoj i edukaciju uzrokovana kriznim ekonomskim situacijama -financijska i gospodarska kriza -depupulacija i daljnje starenje stanovništva

-korištenje obnovljivih izvora energije -pokretanje znanstveno istraživačkog rada u obrazovnim institucijama za mlade -korištenje javnih izvora financiranja(EU i nacionalna) za potporu digitalizaciji i tranziciji -poticanje uloge civilnog društva u formiranju društvenih promjena -poticanje svijesti lokalnog stanovništva o konceptu pametnih sela	-nedovoljno ulaganje u povezanost ruralnih sredina sa regionalnim centrima -centralizacija usluga i financijskih sredstava u regionalnim i nacionalnim središtima -nedovoljno brza prilagodba klimatskim promjenama -stalni pritisak na povećanje poljoprivredne proizvodnje i dohotka od poljoprivrede ne gledajući pri tom na očuvanje resursa ni održivost -nedostatna ulaganja u prometnu infrastrukturu, vodovod i odvodnju kao potporu razvoju gospodarstva -korištenje obradivog poljoprivrednog zemljišta u nepoljoprivredne svrhe -gubitak bioraznolikosti zbog pretjerane upotrebe pesticida i mineralnih gnojiva
---	---

OPIS SWOT ANALIZE

Na temelju analize stanja i resursa LAG područja te mišljenja i prijedloga lokalnih dionika izrađena je SWOT analiza područja. Tijekom izrade SWOT analize dionici su zaključili da je nepotpuna komunalna infrastruktura odnosno slabija pokrivenost područja vodoopskrbom i odvodnjom slabost jer narušava kvalitetu života stanovništva ali da ujedno predstavlja i prijetnju jer nerazvijena komunalna infrastruktura odnosno nedovoljno razvijena opskrba vodom, odvodnjom i energijom uzrokuje manji broj novih gospodarskih subjekata što posredno otežava razvoj područja. Osobito je značajno za napomenuti da jedinice lokalne samouprave formiraju i posebne programe za privlačenje investicija i potpore poduzetništvu upravo iz razloga poticanja broja novih gospodarskih subjekata što smo registrirali kao priliku.

Sudionici SWOT analize zaključili su također da je na području LAG-a došlo do značajnog opadanja broja stanovnika te broja radno sposobnog stanovništva a dostupni podaci iz Upisnika poljoprivrednika za 2021. godine pokazuju da je čak 82,67% nositelja OPG-ova starije od 41 godine a od toga je čak 47,7% starije od 61 godinu.

Sudionici analize slažu se da je cilj razvojne strategije povećanje poljoprivredne proizvodnje uvođenjem novih tehnologija i moderne mehanizacije uz istovremeno i demografsku obnovu i potporu mladima za ostanak na poljoprivredi i na LAG području.

Kako je od ranije poznato da se mlađi nositelji poljoprivrednih gospodarstava lakše odlučuju na modernizaciju proizvodnje, kroz LRS će se posebna pažnja posvetiti potporama za mlađe nositelje poljoprivrednih gospodarstava s ciljem da ostanu na ovom području i preuzmu vođenje proizvodnje na svojim gospodarstvima što doprinosi i demografskoj obnovi i razvoju područja.

Kako je svega 16,7% nositelja OPG-ova mlađe od 41 godine a upravo tu dobnu grupu čine poljoprivrednici koji planiraju investicije u nove tehnologije predlaže se uvođenje kriterija koji mlađim poljoprivrednicima donose dodatno bodovanje kako bismo utjecali na daljnji razvoj i povećanje poljoprivredne proizvodnje.

U raspravi se razmotrilo i pitanje sudjelovanja žena u poslovnim procesima te je zaključeno da je svega 35,5% žena nositeljica poljoprivrednih gospodarstava, što smatramo nedovoljnim udjelom žena na poljoprivrednim gospodarstvima te se predlaže da intervencije u LRS potiču ostvarivanje dohotka u poljoprivredi od strane žena poduzetnica što ujedno doprinosi i demografskoj obnovi jer doprinosi dodatnom dohotku koji se može ostvariti od poljoprivrede a time i ostanku obitelji na ovim područjima.

Statistike koje su provodila razna nacionalna tijela pokazuju da su žene na radnim mjestima često marginalizirane i ostvaruju manji dohodak te imaju manji utjecaj u poslovnom okruženju, stoga smo planirali dodatno poticanje žena da se uključe u poslovne procese kroz kriterije odabira. Na taj bismo način doprinijeli razvoju socioekonomske jednakosti između žena i muškaraca. Zaključno, sudionici izrade SWOT analize utvrđuju da razvojna strategija koju pripremamo neće moći riješiti sve probleme i potrebe područja na koje se odnosi, no intervencije unutar strategije doprinijeti će održivosti gospodarstva na LAG području, boljoj komunikaciji i ostvarivanju suradnje među lokalnim dionicima te pozitivnom ozračju na području regije LAG-a.

5. OPĆI CILJEVI, SPECIFIČNI CILJEVI I INTERVENCIJE LRS

5.1. Prikaz potreba LAG područja

Tablica 25: Potrebe LAG područja

Naziv potrebe	Opis potrebe	Naziv općeg cilja LRS kojim se ispunjava potreba	Naziv specifičnog cilja LRS kojim se ispunjava potreba
LAGBP-P1	Povećanje dohotka i održivosti poljoprivrednih gospodarstava	OC1 Diverzificirano i održivo gospodarstvo usmjereno rastu prihoda i učinkovitosti poljoprivredne proizvodnje.	SC1 Podrška razvoju učinkovite i konkurentne poljoprivredne proizvodnje
			SC2 Podrška razvoju poslovanja kroz diverzifikaciju djelatnosti
LAGBP-P2	Modernizacija tehnologije poljoprivredne proizvodnje	OC1 Diverzificirano i održivo gospodarstvo usmjereno rastu prihoda i učinkovitosti poljoprivredne proizvodnje	SC1 Podrška razvoju učinkovite i konkurentne poljoprivredne proizvodnje
LAGBP-P3	Povećanje uključivanja žena i mladih u proizvodne procese	OC1 Diverzificirano i održivo gospodarstvo usmjereno rastu prihoda i učinkovitosti poljoprivredne proizvodnje	SC1 Podrška razvoju učinkovite i konkurentne poljoprivredne proizvodnje
			SC2 Podrška razvoju poslovanja kroz diverzifikaciju djelatnosti
LAGBP-P4	Povećanje otpornosti na klimatske promjene	OC1 Diverzificirano i održivo gospodarstvo usmjereno rastu prihoda i učinkovitosti poljoprivredne proizvodnje	SC1 Podrška razvoju učinkovite i konkurentne poljoprivredne proizvodnje
			SC2 Podrška razvoju poslovanja kroz diverzifikaciju djelatnosti
LAGBP-P5	Povećanje korištenja obnovljivih izvora energije	OC1 Diverzificirano i održivo gospodarstvo usmjereno rastu prihoda i učinkovitosti poljoprivredne proizvodnje	SC1 Podrška razvoju učinkovite i konkurentne poljoprivredne proizvodnje
		OC2 Poticanje održivog razvoja ruralne lokalne	SC2 Podrška razvoju poslovanja kroz diverzifikaciju djelatnosti

		zajednice uz rast društvenog standarda i razvoj ljudskih resursa.	SC3 Pобољшanje javne infrastrukture i proširenje usluga za ruralno stanovništvo uz poticanje znanja i inovacija.
LAGBP-P6	Razvoj diverzifikacije poslovanja na poljoprivrednom gospodarstvu	OC1 Diverzificirano i održivo gospodarstvo usmjereno rastu prihoda i učinkovitosti poljoprivredne proizvodnje	SC2 Podrška razvoju poslovanja kroz diverzifikaciju djelatnosti
LAGBP-P7	Demografska obnova	OC1 Diverzificirano i održivo gospodarstvo usmjereno rastu prihoda i učinkovitosti poljoprivredne proizvodnje	SC1 Podrška razvoju učinkovite i konkurentne poljoprivredne proizvodnje
		OC2 Poticanje održivog razvoja ruralne lokalne zajednice uz rast društvenog standarda i razvoj ljudskih resursa.	SC2 Podrška razvoju poslovanja kroz diverzifikaciju djelatnosti
LAGBP-P8	Pобољшanje životnih uvjeta u lokalnoj zajednici	OC2 Poticanje održivog razvoja ruralne lokalne zajednice uz rast društvenog standarda i razvoj ljudskih resursa.	SC3 Pобољшanje javne infrastrukture i proširenje usluga za ruralno stanovništvo uz poticanje znanja i inovacija.
LAGBP-P9	Povećanje vještina i znanja lokalnih dionika	OC2 Poticanje održivog razvoja ruralne lokalne zajednice uz rast društvenog standarda i razvoj ljudskih resursa.	SC3 Pобољшanje javne infrastrukture i proširenje usluga za ruralno stanovništvo uz poticanje znanja i inovacija.
LAGBP-P10	Promicanje zapošljavanja	OC1 Diverzificirano i održivo gospodarstvo usmjereno rastu prihoda i učinkovitosti poljoprivredne proizvodnje	SC1 Podrška razvoju učinkovite i konkurentne poljoprivredne proizvodnje
		OC2 Poticanje održivog razvoja ruralne lokalne zajednice uz rast društvenog standarda i razvoj ljudskih resursa.	SC2 Podrška razvoju poslovanja kroz diverzifikaciju djelatnosti
LAGBP-P11	Razvoj znanstvenih metoda, poticanje istraživačkog rada i znanosti	OC2 Poticanje održivog razvoja ruralne lokalne zajednice uz rast društvenog standarda i razvoj ljudskih resursa.	SC3 Pобољшanje javne infrastrukture i proširenje usluga za ruralno stanovništvo uz poticanje znanja i inovacija.

LAGBP-P12	Promicanje digitalne i zelene ekonomije, mobilnosti i inkluzije, razvoj ljudskih resursa	OC 1, Diverzificirano i održivo gospodarstvo usmjereno rastu prihoda i učinkovitosti poljoprivredne proizvodnje OC 2, Poticanje održivog razvoja ruralne lokalne zajednice uz rast društvenog standarda i razvoj ljudskih resursa. Horizontalni cilj-Zelena i digitalna tranzicija ruralnog prostora, demografska obnova i razvoj inkluzije kroz LEADER	Potreba se ispunjava kroz specifične ciljeve SC1 ; SC2 i SC3
-----------	--	--	--

LAGBP-P1-Povećanje dohotka i održivosti poljoprivrednih gospodarstava

Ukupno je prema podacima iz Upisnika poljoprivrednika za 2021. na području LAG-a, 2797 polj. gospodarstava a prema podacima Agencije, u 2020. godini ima 2840 poljoprivrednih gospodarstava. SWOT analiza utvrdila je da su prihodi od poljoprivrede nedostadni, da je proizvodnja još uvijek tradicionalna i nedovoljno modernizirana te da su većim dijelom nositelji polj.gospodarstava osobe starije od 40 godina. Od ukupnog broja polj.gospodarstava u svega 467 gospodarstava je nositelj ili vlasnik mlađi od 40 godina dok su u svega 993 slučaja nositelji gospodarstva žene. Prihodi od poljoprivredne proizvodnje često ne prate porast troškova poljoprivredne proizvodnje. Udio SOPG-ova koji imaju nisku razinu proizvodnje i nemaju mogućnost dobivanja potpore iz SP ZPP-a na nacionalnoj razini je 9%. Potporama koje bismo usmjerili na ispunjenje potrebe održivosti dobili bismo stabilnije prihode malih poljoprivrednih gospodarstava i istovremeno potaknuli SOPG-ove da povećaju poljoprivredne površine pod uzgojem te ostvare mogućnost dobivanja bespovratnih potpora a ujedno bismo ostvarili povećanje proizvodnje hrane. Potpore za rješavanje ove potrebe predviđene su u OC1/SC1/SC2.

LAGBP-P2- Modernizacija tehnologije poljoprivredne proizvodnje

Mlađi nositelji poljoprivrednih gospodarstava spremniji su za korištenje novih tehnologija i promjene načina uzgoja te proizvodnju proizvoda sa dodanom vrijednosti. Modernizacija tehnologije, iako uvjetuje viša početna ulaganja, rezultira povećanjem dohotka te ostanku mladih obitelji na ruralnom području. Potpore usmjerene na zadovoljenje ove potrebe rezultirati će povećanjem broja mladih poljoprivrednika, odmakom od tradicionalne proizvodnje te većoj produktivnosti proizvodnje i porastu konkurentnosti. Potpore za rješavanje ove potrebe predviđene su u OC1/SC1/.

LAGBP-P3- Povećanje uključivanja žena i mladih u proizvodne procese

Analiza stanja podataka iz 2021. godine pokazuje, da je u svega 16,6% gospodarstava nositelj osoba mlađa od 40 godina a u 35,5% je nositelj žena. Mlađi nositelji, a pogotovu više razine obrazovanja, spremniji su za tehnološke promjene u proizvodnji bez kojih nema prilagodbi klimatskim promjenama. Potaknuli bismo generacijsku obnovu davanjem prioriteta mlađim osobama i potaknuli žene na preuzimanje uloge poduzetnice. Potpore za rješavanje ove potrebe predviđene su u OC1/SC1/SC2.

LAGBP-P4- Povećanje otpornosti na klimatske promjene

SWOT analiza pokazala je visoku prijetnju vezano uz otežanu proizvodnju uzrokovanu klimatskim promjenama i slabu prilagodljivost postojećeg tradicionalnog načina uzgoja. Posredno to uzrokuje pad prihoda i manja ulaganja u proizvodnju. Zbog gubitaka prinosa uslijed mrazeva i suša potrebno je ulagati u zaštitu usjeva i navodnjavanje te dobre poljoprivredne prakse koje doprinose smanjenju rizika u proizvodnji. Potpore za rješavanje ove potrebe predviđene su u OC1/SC1/SC2.

LAGBP-P5- Povećanje korištenja obnovljivih izvora energije

Analiza stanja je pokazala nedostatan korištenje obnovljivih izvora energije i u poljoprivrednoj proizvodnji i kod ruralne infrastrukture. Današnja situacija sa nesigurnošću dobave energenata te skupljom proizvodnjom hrane zbog visokih troškova energenata ukazuje da je potrebno pojačati potporu investicijama koje uključuju aktivnosti vezane uz korištenje obnovljivih izvora energije. Potpore za rješavanje ove potrebe predviđene su u OC1/SC1/SC2/SC3.

LAGBP-P6- Razvoj diverzifikacije poslovanja na poljoprivrednom gospodarstvu

Razvoj diverzifikacije poslovanja doprinosi ostvarenju dodatnih prihoda poljoprivrednog gospodarstva i smanjuje ovisnost o jednom izvoru prihoda na samom gospodarstvu. Od ukupnog broja polj.gospodarstava u 993 poljoprivredna gospodarstva su nositelji žene koje su sklonije diverzifikaciji poslovanja što predstavlja značajan potencijal. SWOT analiza pokazala je i nedostatak malih uslužnih djelatnosti na ruralnom području i veliki potencijal za selektivne oblike turizma. Potpore za rješavanje ove potrebe predviđene su u OC1/SC2.

LAGBP-P7- Demografska obnova

Depopulacija i starenje stanovništva karakteristike su ruralnih sredina. Broj stanovnika područja LAG-a pao je u odnosu na 2001. za 30%. Nositelji poljoprivredne proizvodnje još uvijek su osobe starije od 40 godina. Treba poduzeti dodatne korake koje doprinose ostajanju mladih obitelji u ruralnim područjima te time i demografskoj obnovi. Poticanje mlađih osoba za preuzimanje vođenja gospodarske djelatnosti odnosno snažnije uključivanje u poslovanje ostvarujemo kroz kriterije odabira u pojedinim intervencijama OC1 što doprinosi demografskoj obnovi. Poticanjem nositelja gospodarstva na diverzifikaciju djelatnosti i stvaranje novog prihoda na gospodarstvu također se potiče ostanak obitelji u ruralnom području. Nedovoljna opremljenost srednjih strukovnih škola i nedostatak sadržaja za mlade i školski uzrast kao i nedostupnost pojedinih javnih usluga razlog su odlaska mladih obitelji u urbana središta. Na ovu potrebu utiče se kroz oba opća cilja LRS. Potpore za rješavanje ove potrebe predviđene su u OC1 i SC 1 i SC 2 te OC2/SC3.

LAGBP-P8- Poboljšanje životnih uvjeta u lokalnoj zajednici

SWOT analiza pokazala je i dalje nepotpunu komunalnu infrastrukturu, lošu prometnu povezanost te težu dostupnost osnovnih javnih usluga(pošta, socijalna skrb, zdravstvo). Uočen je i nedostatak programa i aktivnosti za starije osobe te marginaliziranost ugroženih skupina stanovništva. Kroz OC 2 i SC3 utičemo na rješavanje utvrđenih slabosti. LAG kroz SC3-INT1 potiče projekte obnove ruralne društvene infrastrukture i poseban značaj daje projektima koji pored obnove infrastrukture doprinose uključivosti marginaliziranih skupina stanovnika te utječu na povećanje znanja i kompetencija stanovnika što je i osnovna premisa LEADER-a, uključiti lokalnu zajednicu u definiranje i rješavanje problema lokalne zajednice.

LAGBP-P9- Povećanje vještina i znanja lokalnih dionika

Ova se potreba ostvaruje kroz Opći cilj 2 i Specifični cilj 3 koji obuhvaća aktivnosti i djelovanje LAG-a okviru programa LEADER te provedbu partnerskih projekata suradnje. Činjenica je da postoji razlika između urbane i ruralne sredine vezano za ljudske resurse i razinu znanja i kompetencija pogotovu vezano uz digitalizaciju. Razlog tome je i prosječna starost stanovnika u ruralnoj sredini te teža dostupnost programima cjeloživotnog obrazovanja kao i spremnost na dodatne edukacije. Kroz rad LAG-a potiču se edukacije koje doprinose znanju i kompetencijama dionika ruralnog područja a kroz partnerske projekte potiče se razmjena znanja sa dionicima drugih LAG područja.

LAGBP-P10- Promicanje zapošljavanja

Gospodarstva koja diverzificiraju djelatnost ujedno povećavaju i prihode odnosno dohodak te su u mogućnosti osigurati i dodatna zapošljavanja. Ulaganja u javnu infrastrukturu povećavaju broj i kvalitetu javno dostupnih usluga i potiču nova zapošljavanja. Ulaganja u modernizaciju proizvodnje potiču mlade da odaberu poljoprivredu kao glavno zanimanje i samim tim potiču ih na zadržavanje ili stvaranje novih radnih mjesta. Poticanje zapošljavanja kroz različite intervencije doprinosi razvoju ruralnog područja. Potpore za doprinos rješavanju ove potrebe predviđene su u oba opća cilja te sva tri specifična cilja:SC1,SC2 i SC3.

LAGBP-P11- Razvoj znanstvenih metoda, poticanje istraživačkog rada i znanosti

U odnosu na urbana središta u ruralnim je sredinama jasno vidljiv nedostatak sadržaja i prilika za rad i dodatno obrazovanje. Nedovoljna su ulaganja u promociju znanosti te opremljenost škola i

njihovih kabineta te laboratorija. Mladi nakon završetka srednje školskog obrazovanja u ruralnoj sredini u daljnjem su školovanju suočeni sa nedostatkom obrazovanja pogotovu vezano uz STEM područja. Kroz rješavanje ove potrebe pružila bi se potpora za osnivanje laboratorija za istraživanja, izgradnju staklenika, plastenika, istraživačke aktivnosti mladih u poljoprivredi i ostalim djelatnostima a sve u svrhu pružanja donekle jednakih uvjeta za dodatno obrazovanje koje imaju mladi u većim urbanim sredinama. Potpore za rješavanje ove potrebe predviđene su u OC2/SC3.

LAGBP-P12- Promicanje digitalne i zelene ekonomije, mobilnosti i inkluzije uz razvoj ljudskih resursa

Potpore za rješavanje ove potrebe provlače se kroz sve planirane intervencije na način da se prioritet kod odabira projekata daje projektima koji uključuju korištenje obnovljivih izvora energije, doprinose energetske učinkovitosti, promiču inkluziju marginaliziranih skupina stanovništva te doprinose boljoj dostupnosti i korištenju javnih usluga. Iako se u proteklom vremenu veliki broj usluga na nacionalnoj razini digitalizirao (e-građanin, e-uprava, e-zdravstvo, agronet) u ruralnoj sredini nije došlo do snažnijeg korištenja istih, iz razloga nedostupnosti širokopojasne komunikacijske mreže, ali i zbog nedovoljno znanja i iskustva lokalnog stanovništva. Ovu potrebu definirali smo i kao horizontalni cilj LRS upravo iz razloga što smatramo da kroz svaku intervenciju odnosno potporu u intervenciji treba uticati na promicanje zelene i digitalne tranzicije ruralnog prostora, demografsku obnovu te razvoj inkluzije na području LAG-a. Potpore za doprinos rješavanju ove potrebe predviđene su u oba opća cilja te sva tri specifična cilja: SC1, SC2 i SC3.

5.2. Opis općih i specifičnih ciljeva LRS

Tablica 26: Opći i specifični ciljevi LRS

Naziv općeg cilja	Kratki opis općeg cilja	Naziv specifičnog cilja	Kratki opis specifičnog cilja
OC1 DIVERZIFICIRANO I ODRŽIVO GOSPODARSTVO USMJERENO RASTU PRIHODA I UČINKOVITOSTI POLJOPRIVREDNE PROIZVODNJE	Ovim se ciljem želi postići povećanje prihoda odnosno dohotka u poljoprivredi kroz učinkovitu poljoprivrednu proizvodnju uz primjenu modernih tehnologija i poticanje poslovanja mladih poljoprivrednika i žena poduzetnica kao i osigurati održivost najmanjih poljoprivrednih gospodarstava i prilagodbu poljoprivrednih gospodarstava na klimatske promjene.	SC1 Podrška razvoju učinkovite i konkurentne poljoprivredne proizvodnje	Ovim se ciljem direktno utiče na konkurentnost poljoprivrednih gospodarstava i modernizaciju poslovanja kroz primjenu modernijih tehnologija, odnosno jačanje poljoprivrednih gospodarstava kroz ulaganja u proizvodnju proizvoda više vrijednosti te bolju prilagodbu klimatskim promjenama.
		SC2 Podrška razvoju poslovanja kroz diverzifikaciju djelatnosti	Kroz ovaj cilj žele se postići dodatni prihodi i osigurati stabilnost prihoda poljoprivrednih gospodarstava te dodatno zapošljavanje kroz dopunske djelatnosti na poljoprivrednim gospodarstvima.
OC2 POTICANJE ODRŽIVOG RAZVOJA RURALNE LOKALNE ZAJEDNICE UZ RAST DRUŠTVENOG STANDARDA I RAZVOJ LJUDSKIH RESURSA	Osnovna je namjera kroz ovaj cilj utjecati na kvalitetu života u ruralnim sredinama i to kroz poboljšanje javne infrastrukture, povećanje dostupnosti javnih usluga, poticanje znanosti i istraživanja a sve u svrhu smanjenja depopulacije odnosno u svrhu demografske obnove.	SC3 Poboljšanje javne infrastrukture i proširenje usluga za ruralno stanovništvo uz poticanje znanja i inovacija	U okviru ovog cilja formirati će se intervencije koje doprinose postizanju poboljšanja u objektima društvene i socijalne infrastrukture kao i objektima male komunalne i javne infrastrukture. Kroz ovaj cilj poticale bi se aktivnosti koje doprinose boljem pristupu javnim uslugama, osobito za osobe sa invaliditetom i marginalizirane skupine, a poticalo bi se i stvaranje novih javnih usluga te znanstveno istraživački rad.
HORIZONTALNI CILJ – ZELENA I DIGITALNA TRANZICIJA RURALNOG PROSTORA, DEMOGRAFSKA OBNOVA I RAZVOJ INKLUZIJE KROZ LEADER		Horizontalni se cilj provlači kroz sve planirane intervencije. Svaka od intervencija opisati će na koji način doprinosi ostvarenju horizontalnog cilja odnosno potreba a projekti koji doprinose ostvarenju horizontalnog cilja bit će dodatno vrednovani. Ovaj cilj obuhvaća i aktivnosti i djelovanje LAG-a okvira programa LEADER te provedbu partnerskih projekata suradnje kao i doprinos konceptu pametnih sela.	

OC 1 DIVERZIFICIRANO I ODRŽIVO GOSPODARSTVO USMJERENO RASTU PRIHODA I UČINKOVITOSTI POLJOPRIVREDNE PROIZVODNJE

U okviru ovog općeg cilja definirana su dva specifična cilja koja proizlaze iz utvrđenih potreba i analize stanja. Osnovna je namjera kroz ovaj cilj postići bolju konkurentnost i produktivnost poljoprivrednih gospodarstava te prilagodbu klimatskim promjenama uz očuvanje bio raznolikosti te povećanje dohotka od poljoprivrede.

SC 1 Podrška razvoju učinkovite i konkurentne poljoprivredne proizvodnje

U okviru ovog cilja formirati će se intervencije koje doprinose povećanju prihoda u poljoprivredi kroz učinkovitiju poljoprivrednu proizvodnju i diverzifikaciju djelatnosti. Statistički podatci govore da je produktivnost poljoprivrednog zemljišta u RH slabija u odnosu na razvijena područja EU iako imamo vrlo povoljne uvjete. U poljoprivrednoj proizvodnji na nivou RH pa tako i u našoj lokalnoj sredini prevladavaju kulture niže dodane vrijednosti i manje se ulaže u preradu poljoprivrednih proizvoda. Posebice je to vidljivo zadnjih godina kada je primijećen povećan izvoz primarnog poljoprivrednog proizvoda a potom uvoz skupe prerađevine. Hrvatska ima dugu tradiciju poljoprivredne proizvodnje i prema potencijalu poljoprivrednog zemljišta trebala bi biti samodostatna no zbog niske produktivnosti proizvodnje na obradivim površinama a često i niže cijene uvozne sirovine domaća prerađivačka industrija često pribjegava uvozu sirovina što ne potiče povećanje proizvodnje domaćih proizvođača. Poljoprivredni sektor našeg područja karakterizira veliki broj poljoprivrednih gospodarstava. Ukupno je na području LAG-a 2797 polj.gospodarstva a od toga 229 ekoloških proizvođača. Od ukupnog broja polj.gospodarstava u svega 467 gospodarstva je nositelj ili vlasnik mlađi od 40 godina dok su svega 993 slučaja nositelji gospodarstva žene. Intervencije formirane u okviru ovog cilja doprinijeti će generacijskoj obnovi poljoprivrednih gospodarstava te jačem angažmanu mladih i žena za razvoj poljoprivredne proizvodnje. Intervencije formirane u okviru ovog cilja doprinijeti će i boljoj prilagodbi na klimatske promjene koje su posljednjih godina uzrokovale promjene u proizvodnji i plodoredu. Naime zbog učestalih sušnih razdoblja i nedostatka oborina u vrijeme kad je to pojedinoj kulturi izuzetno važno kroz intervencije u ovom cilju dao bi se značaj uvođenju tehnoloških rješenja navodnjavanja. Osim toga poticalo bi se i korištenje obnovljivih izvora energije u proizvodnji zbog smanjenja CO2 otiska i ušteda, a dodatno bi se poticala i ugradnja sustava zaštite od nepogoda. Ostvarenjem potpora u ovom cilju povećala bi se otpornost i spremnost poljoprivrednih gospodarstava na negativne posljedice klimatskih promjena. Ekonomska i financijska globalna situacija utječe na intenziviranje poljoprivredne proizvodnje zbog dobivanja maksimalnih prinosa i osiguravanja opskrbe hranom čime se često zanemari zaštita okoliša i bioraznolikost stoga će osobita pažnja u ovom cilju biti usmjerena na primjenu okolišno prihvatljive poljoprivredne proizvodnje.

SC2 Podrška razvoju poslovanja kroz diverzifikaciju djelatnosti

Na području LAG-a registrirano je 2797 poljoprivrednih gospodarstava koji imaju ukupno 1729 članova. Intervencija u ovom specifičnom cilju doprinosi ostvarenju dodatnih prihoda poljoprivrednog gospodarstva i smanjuje ovisnost o jednom izvoru prihoda na samom gospodarstvu. Ovaj specifični cilj ima za svrhu poticanje diverzifikacije poljoprivrednika s ciljem proizvodnje proizvoda sa dodanom vrijednosti i proširenjem broja malih uslužnih djelatnosti a posebice bi se poticala djelatnost razvoja turizma koja je na ovom području zapostavljena izuzev područja Daruvara. Od ukupnog broja poljoprivrednih gospodarstava u 993 poljoprivredna gospodarstva su nositelji žene što predstavlja značajan potencijal razvoja diverzificirane djelatnosti s obzirom na činjenicu da se poljoprivredna gospodarstva kojima su žene nositelji češće odlučuju na diverzifikaciju djelatnosti specifičnih oblika na koje LAG namjerava staviti prioritet. Gospodarstva koja diverzificiraju djelatnost ujedno povećavaju i prihode odnosno dohodak te su u mogućnosti osigurati i dodatna zapošljavanja što nam je i cilj. izvore energije postiže se i ostvarenje horizontalnog cilja (zelena i digitalna tranzicija ruralnog prostora).

Kroz ostvarenje intervencija ovog općeg cilja odnosno potporama za aktivnosti vezane uz prilagodbu klimatskim promjenama i obnovljive izvore energije postiže se i ostvarenje horizontalnog cilja (zelena i digitalna tranzicija ruralnog prostora).

OC 2 POTICANJE ODRŽIVOG RAZVOJA RURALNE LOKALNE ZAJEDNICE UZ RAST DRUŠTVENOG STANDARDA I RAZVOJ LJUDSKIH RESURSA

Osnovna je namjera kroz ovaj cilj utjecati na kvalitetu života u ruralnim sredinama i to kroz poboljšanje javne infrastrukture, povećanje dostupnosti javnih usluga, poticanje znanosti i istraživanja a sve u svrhu smanjenja depopulacije odnosno u svrhu demografske obnove.

SC 3 Poboljšanje javne infrastrukture i proširenje usluga za ruralno stanovništvo uz poticanje znanja i inovacija

U okviru ovog cilja formirati će se intervencija koja doprinosi postizanju poboljšanja u objektima društvene i socijalne infrastrukture kao i objektima male komunalne i javne infrastrukture. Komunalna i društvena infrastruktura kao i prometna povezanost na ruralnim područjima nisu zadovoljavajuće kvalitete, posebice u usporedbi sa urbanim područjima većih gradova. Poboljšanja u društvenoj, socijalnoj, komunalnoj, odnosno javnoj infrastrukturi doprinijeti će demografskoj obnovi odnosno smanjenju depopulacije. S obzirom na sredstva kojima će LAG raspolagati neće se moći utjecati na povećanje učinkovitosti sustava vodoopskrbe i odvodnje kao ni rješavanje prometne izoliranosti koji su i dalje izrazito naglašeni na našem području. Projekti ove intervencije mogli bi utjecati na poboljšanja socijalne marginalizacije ugroženih skupina stanovništva kao i proširenje programa i aktivnosti za starije osobe, mlade i predškolski uzrast. Kroz ovaj cilj poticale bi se aktivnosti koje doprinose boljem pristupu javnim uslugama, osobito za osobe sa invaliditetom i marginalizirane skupine, a poticalo bi se i stvaranje novih javnih usluga. Dodatna bi se pozornost usmjerila na potpore znanstveno–istraživačkom radu škola i ustanova te konceptu pametnih sela kao elementima demografske obnove. Analizom stanja utvrdili smo da je na ruralnom području slaba opremljenost osnovnih i srednjih škola te postoji nedostatak obrazovnih programa vezano uz nove tehnologije i STEM područje koji bi zainteresirao mlade za nastavak školovanja a kasnije i za primjenu novih tehnologija. Osobito je velika razlika u promociji i primjeni znanosti i digitalnih tehnologija u odnosu na razvijene urbane sredine a izrazita je i razlika u nivou poznavanja digitalnih vještina ruralnog stanovništva u odnosu na urbano stanovništvo. Kroz ovaj bi se cilj, pored ulaganja u javnu i društvenu infrastrukturu, poticao istraživački rad, digitalne tehnologije, energetska učinkovitost, mobilnost i inkluzija.

Horizontalni cilj - zelena i digitalna tranzicija ruralnog prostora, demografska obnova i razvoj inkluzije kroz LEADER

Horizontalni se cilj provlači kroz sve planirane intervencije. Svaka od intervencija opisati će na koji način doprinosi ostvarenju horizontalnog cilja odnosno potreba a projekti koji doprinose ostvarenju horizontalnog cilja bit će dodatno vrednovani. Horizontalni cilj obuhvaća aktivnosti i djelovanje LAG-a u okviru programa LEADER te provedbu partnerskih projekata suradnje kao i doprinos konceptu pametnih sela. Rad LAG-a kao organizacije doprinosi aktivnom sudjelovanju lokalnih dionika na uključivanje u definiranje i rješavanje problema i nedostataka u ruralnoj zajednici. Naglašena depopulacija i nedostatak javnih usluga (zdravstvo, socijala, školstvo) te nedostatak jednostavnog i svima dostupnog pristupa postojećim uslugama najveći su problemi ruralne zajednice. LAG svojim djelovanjem kroz provedbu LRS u lokalnoj sredini, iako manjim dijelom, utiče na probleme nekonkurentne poljoprivredne proizvodnje i nedostatne prihode od poljoprivredne proizvodnje kroz konstantnu edukaciju i savjetovanje poljoprivrednika. Kroz aktivnosti partnerskih projekata suradnje dodatno se aktiviraju lokalni dionici u stjecanju znanja i razmjeni iskustava sa dionicima drugog LAG područja.

5.3. Opis intervencija LRS uključujući projekte suradnje

Tablica 27: Intervencije u LRS

Opći cilj LRS	Specifični cilj LRS	Potreba	Intervencija
OC1 DIVERZIFICIRANO I ODRŽIVO GOSPODARSTVO USMJERENO RASTU PRIHODA I UČINKOVITOSTI POLJOPRIVREDNE PROIZVODNJE	SC1. Podrška razvoju učinkovite i konkurentne poljoprivredne proizvodnje	LAGBP-P1 POVEĆANJE DOHOTKA I ODRŽIVOSTI POLJOPRIVREDNIH GOSPODARSTAVA LAGBP-P2 MODERNIZACIJA TEHNOLOGIJE POLJOPRIVREDNE PROIZVODNJE LAGBP-P3 POVEĆANJE UKLJUČIVANJA ŽENA I MLADIH U PROIZVODNE PROCESSE LAGBP-P4 POVEĆANJE OTPORNOSTI NA KLIMATSKE PROMJENE LAGBP-P5 POVEĆANJE KORIŠTENJA OBNOVLJIVIH IZVORA ENERGIJE LAGBP-P7 DEMOGRAFSKA OBNOVA LAGBP-P10 PROMICANJE ZAPOŠLJAVANJA LAGBP-P12 PROMICANJE DIGITALNE I ZELENE EKONOMIJE, MOBILNOSTI I INKLUZIJE UZ RAZVOJ LJUDSKIH RESURSA	SC1-INT1 Potpora održivom upravljanju, povećanju konkurentnosti i otpornosti kroz uvođenje novih tehnologija uz prilagodbu klimatskim promjenama i očuvanje okoliša
	SC2. Podrška razvoju poslovanja kroz diverzifikaciju djelatnosti	LAGBP-P1 POVEĆANJE DOHOTKA I ODRŽIVOSTI POLJOPRIVREDNIH GOSPODARSTAVA LAGBP-P3 POVEĆANJE UKLJUČIVANJA ŽENA I MLADIH U PROIZVODNE PROCESSE LAGBP-P4 POVEĆANJE OTPORNOSTI NA KLIMATSKE PROMJENE LAGBP-P5 POVEĆANJE KORIŠTENJA OBNOVLJIVIH IZVORA ENERGIJE LAGBP-P6 RAZVOJ DIVERZIFIKACIJE POSLOVANJA NA POLJOPRIVREDNOM GOSPODARSTVU LAGBP-P7 DEMOGRAFSKA OBNOVA LAGBP-P10 PROMICANJE ZAPOŠLJAVANJA LAGBP-P12 PROMICANJE DIGITALNE I ZELENE EKONOMIJE, MOBILNOSTI I INKLUZIJE UZ RAZVOJ LJUDSKIH RESURSA	SC2-INT1 Potpora diverzifikaciji poslovanja na poljoprivrednim gospodarstvima
OC2 POTICANJE ODRŽIVOG RAZVOJA RURALNE LOKALNE ZAJEDNICE UZ RAST DRUŠTVENOG STANDARDA I RAZVOJ LJUDSKIH RESURSA	SC3. Poboljšanje javne infrastrukture i proširenje usluga za ruralno stanovništvo uz poticanje znanja i inovacija	LAGBP-P5 POVEĆANJE KORIŠTENJA OBNOVLJIVIH IZVORA ENERGIJE LAGBP-P7 DEMOGRAFSKA OBNOVA LAGBP-P8 POBOLJŠANJE ŽIVOTNIH UVJETA U LOKALNOJ ZAJEDNICI LAGBP-P9 POVEĆANJE VJEŠTINA I ZNANJA LOKALNIH DIONIKA LAGBP-P10 PROMICANJE ZAPOŠLJAVANJA LAGBP-P11 RAZVOJ ZNANSTVENIH METODA , POTICANJE ISTRAŽIVAČKOG RADA I ZNANOSTI LAGBP-P12 PROMICANJE DIGITALNE I ZELENE EKONOMIJE, MOBILNOSTI I INKLUZIJE UZ RAZVOJ LJUDSKIH RESURSA	SC3-INT1 Potpora ulaganjima u poboljšanje životnih uvjeta i proširenje usluga za ruralno stanovništvo u lokalnoj zajednici kroz razvoj ruralne infrastrukture
HORIZONTALNI CILJ ZELENA I DIGITALNA TRANZICIJA RURALNOG PROSTORA, DEMOGRAFSKA OBNOVA I RAZVOJ INKLUZIJE KROZ LEADER		LAGBP-P5 POVEĆANJE KORIŠTENJA OBNOVLJIVIH IZVORA ENERGIJE LAGBP-P7 DEMOGRAFSKA OBNOVA LAGBP-P9 POVEĆANJE VJEŠTINA I ZNANJA LOKALNIH DIONIKA LAGBP-P12 PROMICANJE DIGITALNE I ZELENE EKONOMIJE, MOBILNOSTI I INKLUZIJE UZ RAZVOJ LJUDSKIH RESURSA	Ne planira se dodatna intervencija u ovom cilju

OC 1 DIVERZIFICIRANO I ODRŽIVO GOSPODARSTVO USMJERENO RASTU PRIHODA I UČINKOVITOSTI POLJOPRIVREDNE PROIZVODNJE

SC 1 Podrška razvoju učinkovite i konkurentne poljoprivredne proizvodnje

Intervencija 1 - Potpora održivom upravljanju, povećanju konkurentnosti i otpornosti kroz uvođenje novih tehnologija uz prilagodbu klimatskim promjenama i očuvanje okoliša(SC1-INT1)

Kroz potporu održivom upravljanju cilj je osigurati održivost najmanjih poljoprivrednih gospodarstava, čiji su nositelji osobe starije životne dobi koji ne planiraju daljnji veći razvoj poslovanja ali i potaknuti ona poljoprivredna gospodarstva koja se poljoprivredom bave kao dopunskom djelatnosti na dodatna ulaganja u poljoprivrednu proizvodnju, kako bismo postigli učinkovitu poljoprivrednu proizvodnju i poboljšali upotrebu poljoprivrednog zemljišta u poljoprivredne svrhe. Značajan je podatak da od ukupnog broja poljoprivrednih gospodarstava na području LAG-a, čak 46% njih su gospodarstva čija je ekonomska vrijednost manja od 3000 EUR što znači da oni ne mogu sudjelovati u intervencijama SP ZPP-a na nacionalnoj razini. Od broja gospodarstva čija je ekonomska vrijednost veća od 3000 EUR, čak 50,2% gospodarstava je vrijednosti do 8000 EUR, znači manja poljoprivredna gospodarstva. Ova intervencija trebala bi doprinijeti da najmanja polj.gospodarstva počnu proizvoditi, ne samo za vlastite potrebe, već da povećaju proizvodnju i nastupe na tržištu većim količinama. Manja poljoprivredna gospodarstva, pored toga, nisu konkurentna proizvodnjom i nemaju velike proizvodne kapacitete a vrlo teško se odlučuju na udruživanje kako bi postigli značajan iskorak u nastupu na tržištu. Takva gospodarstva često koriste i tehnološki zastarjelu mehanizaciju i opremu što utiče na lošije korištenje poljoprivrednih površina u pripremi i obradi sjetvenih površina te im se kroz intervenciju omogućuje obnova mehanizacije, opreme i skladištenja kako bi osigurali bolje uvjete u proizvodnji. Manja poljoprivredna gospodarstva uobičajeno su nepovoljnije strukture članova te će se stoga prioritet davati mladim poljoprivrednicima, ženama poduzetnicama te povećanju ekonomske vrijednosti gospodarstva. Cilj je također postići primjenu modernijih tehnologija odnosno potaknuti razvoj poslovanja mladih poljoprivrednika koji su skloniji primjeni modernih tehnologija čime bi postigli povećanje konkurentnosti odnosno povećanje prihoda od poljoprivredne proizvodnje kojima se onda može osigurati veća produktivnost i dodatno zapošljavanje u poljoprivredi. Dodatno se stavlja naglasak i na povećanje sudjelovanja žena u poslovnim procesima čime utječemo na poboljšanje rodne ravnopravnosti u ovom tradicionalnom području. Cilj je postići poboljšanja u konkurentnosti poboljšanjima u proizvodnoj tehnologiji ili uvođenjem prerade te dobivanjem proizvoda dodane vrijednosti. Osobita će se pažnja posvetiti boljoj prilagodbi na klimatske promjene i to osobiti bi se značaj dao uvođenju tehnoloških rješenja navodnjavanja a osim toga poticalo bi se i korištenje obnovljivih izvora energije u proizvodnji zbog smanjenja CO₂ otiska a dodatno bi se poticala i ugradnja sustava zaštite od elementarnih nepogoda. Ostvarenjem potpora u ovom cilju poticala bi se održiva proizvodnja te povećala otpornost i spremnost poljoprivrednih gospodarstava na negativne posljedice klimatskih promjena, dugotrajna sušna razdoblja i neuobičajene poplave.

SC2 Podrška razvoju poslovanja kroz diverzifikaciju djelatnosti

Intervencija 1 - Potpora diverzifikaciji poslovanja na poljoprivrednim gospodarstvima(SC2-INT1)

Intervencija doprinosi stvaranju dodatnih prihoda poljoprivrednog gospodarstva i smanjuje ovisnost o samo jednom izvoru prihoda te potiče zapošljavanje i očuvanje radnih mjesta. Kroz analizu stanja utvrđen je nedostatak malih uslužnih djelatnosti kao i slabo razvijena turistička infrastruktura te ponuda smještaja. Kroz intervenciju bi se prioritet dao na poticanje specifičnih oblika turizma(seoski, lovni, ribolovni). S obzirom na činjenicu da se poljoprivredna gospodarstva kojima su žene ili mladi nositelji, češće odlučuju na diverzifikaciju navedenih djelatnosti, stavili bismo kroz intervenciju prioritet na žene poduzetnice i mlade poduzetnike te stvaranje ili očuvanje radnih mjesta.

Kroz intervenciju **SC2 –INT1** u OC1 doći će do osnaživanja LAG područja kroz povećanje prepoznatljivosti LAG područja ali i ublažiti negativna demografska kretanja jer će doprinijeti dodatnim prihodima na poljoprivrednom gospodarstvu što je preduvjet za ostanak na ruralnom području.

OC 2 POTICANJE ODRŽIVOG RAZVOJA RURALNE LOKALNE ZAJEDNICE UZ RAST DRUŠTVENOG STANDARDA I RAZVOJ LJUDSKIH RESURSA

SC 3 Poboljšanje javne infrastrukture i proširenje usluga za ruralno stanovništvo uz poticanje znanja i inovacija

Intervencija 1-Potpore ulaganjima u poboljšanje životnih uvjeta i proširenje usluga za ruralno stanovništvo u lokalnoj zajednici kroz razvoj ruralne infrastrukture (SC3-INT1)

Intervencija doprinosi postizanju poboljšanja u objektima društvene i socijalne infrastrukture kao i objektima male komunalne i javne infrastrukture. Prioritet u ovoj intervenciji bit će projekti čije aktivnosti doprinose energetske učinkovitosti, korištenju obnovljivih izvora energije te stvaranju i očuvanju radnih mjesta. Pored toga dodatno će se poticati projekti koji sadrže programe i aktivnosti za starije osobe te sadržaje za djecu i mlade. Pružila bi se potpora i programima mobilnosti odnosno poboljšanjima u dostupnosti javnih usluga, posebice uvođenje digitalnih tehnologija u obrazovanju. Potpore u ovoj intervenciji odnosit će se i na digitalizaciju lokalne samouprave u smislu poboljšanja sustava i transparentnosti sustava. Osobito će se poticati rješavanje problema pristupa javnim uslugama osobama sa invaliditetom i marginaliziranim skupinama stanovništva. Cilj je ove intervencije poboljšanje uvjeta života u ruralnoj sredini u svrhu smanjenja depopulacije odnosno revitalizacija prostora te poboljšanje i proširenje usluga za lokalno stanovništvo. Intervencija doprinosi i smanjenju negativnih trendova depopulacije te premošćivanju jaza između ruralnih i urbanih sredina kroz potpore znanstveno istraživačkom radu i konceptu pametnih sela. U ruralnoj zajednici u odnosu na urbanu, vidljiv je nedostatak znanstvenog principa u prilagodbi zajednice na današnje izazove, proizvodnju i konzumaciju zdrave hrane, prilagodbu klimatskim promjenama i održivost bio raznolikosti. Osobiti bi se značaj dao znanstveno istraživačkim projektima te opremanjima laboratorija, staklenika, pametnih učionica škola u ruralnoj sredini kako bi se kroz nova tehnološka rješenja dostupna učenicima i mladima u ruralnoj sredini zaustavio odljev mladih u urbane sredine. Istovremeno kroz intervenciju potičemo i interes mladih za sudjelovanjem u dodatnim sportskim i umjetničkim aktivnostima što doprinosi kvaliteti života u ruralnoj sredini.

Aktivnosti ove intervencije doprinose horizontalnom cilju i konceptu pametnih sela kroz promicanje mobilnosti, inkluzije i „zelenih“ tehnologija.

Tablica 28: Projekti suradnje

Vrsta projekta suradnje	Područje interesa projekta suradnje	Očekivani rezultat provedbe projekta suradnje	Indikativna visina proračuna projekta suradnje (u odnosu na sredstva koja se planiraju za sve projekte suradnje)
Trans-nacionalni	Poljoprivreda, turizam, digitalizacija, promocija okoliš, trgovina	„BEE GREEN“ projekt PROMOCIJA LAG PODRUČJA, TURIZMA NA RURALNOM PODRUČJU I ODRŽIVE POLJOPRIVREDNE PROIZVODNJE UZ PROMICANJE KULTURNOG IDENTITETA NACIONALNIH MANJINA NA RURALNOM PODRUČJU Kroz aktivnosti projekta doći će do povećanja svijesti o lokalnom identitetu i ugledu LAG područja i njegovih resursa kao i do povezivanja lokalnih dionika. Kroz aktivnosti projekta doći će do usvajanja novih znanja i informacija te osnaživanja i povećanja suradnje poljoprivrednih proizvođača kroz edukativne radionice vezane uz temu projekta, razmjenu znanja sa partnerima, sudjelovanje na sajmovima i radionicama partnera. Aktivnosti će doprinijeti boljoj i uspješnijoj te inovativnoj prezentaciji polj.proizvođača i njihovih proizvoda. Kroz uspostavu partnerstva sa LAG-om u EU koji ima značajne rezultate u promociji i prezentaciji poljoprivrednih proizvoda doprinijeti će se poboljšanjima i raznolikosti proizvoda LAG područja. Aktivnosti će obuhvatiti osmišljavanje i dizajn logo-a za označavanje do 3 karakteristična poljoprivredna proizvoda s područja LAG-a i nabavu manje opreme za tisak označavanja proizvoda. Projekt će obuhvatiti ; dizajn i tisak promidžbenih materijala vezanih uz teme i događanja projekta. Tema projekta biti će i očuvanje okoliša, klimatske promjene i njihov utjecaj na proizvodnju hrane. Projekt će se baviti i kulturnim identitetom i suživotom nacionalnih manjina na ruralnom prostoru LAG-a kroz izradu dvojezične slikovnice i kroz niz zajedničkih radionica i događanja sa partnerskim lag-ovima.	100%

Tablica 29: Opis intervencija

Naziv i kod intervencije	SC1-INT1 „Potpora održivom upravljanju, povećanju konkurentnosti i otpornosti kroz uvođenje novih tehnologija uz prilagodbu klimatskim promjenama i očuvanje okoliša“
Područje obuhvata	Cjelokupno teritorijalno područje LAG-a „Bilogora-Papuk“
Kratki opis intervencije: -svrha intervencije - doprinos intervencije općem i specifičnom cilju LRS - doprinos intervencije specifičnom cilju ZPP - pripadnost intervencije nekom od članaka Uredbe (EU) 2021/2115 - doprinos pokazateljima rezultata ZPP-a - opis dodatne vrijednosti intervencije u provedbi LEADER pristupa uz naglasak na posebitosti intervencije koje ju razlikuju u odnosu na SP ZPP intervencije - ako je je primjenjivo opis inovativnih elemenata LRS	Na temelju Analize stanja i utvrđenih potreba LAGBP-P1, P2, P3, P4 , P5, P7, P10 i P12 formirana je intervencija SC1-INT1. Cilj je ove intervencije osigurati održivost i otpornost poljoprivrednih gospodarstava i potaknuti ih na dodatna ulaganja u nove tehnologije i u prilagodbu klimatskim promjenama kako bi postali konkurentni na tržištu. S obzirom da je SWOT analiza utvrdila da proizvodnja u većoj mjeri nije prilagođena klimatskim promjenama te su prinosi ovisni o vremenskim uvjetima, osobiti se prioritet daje korištenju obnovljivih izvora energije(OIE) te ulaganjima u navodnjavanje i zaštitu od elementarnih nepogoda kao preduvjet očuvanja visoke razine poljoprivredne proizvodnje. Pored toga, uočen je nedostatak domaćih proizvoda veće dodane vrijednosti dobivenih preradom te se kroz ovu intervenciju potiče i prerada proizvoda. Također, SWOT analiza utvrdila je da su prihodi od poljoprivrede nedostadni, da je proizvodnja još uvijek tradicionalna i nedovoljno modernizirana te da su većim dijelom nositelji poljoprivrednih gospodarstava osobe starije od 40 godina. Stoga bi se kroz planirana načela kriterija odabira dodatno poticali oni kojima je poljoprivreda glavna djelatnost, mladi i žene nositelji gospodarstva, ulaganja u modernizaciju, obnovljive izvore energije i prilagodbu klimatskim promjenama te izgradnju i rekonstrukciju poljoprivrednih objekata. Intervencija se provodi prema članku 73. i članku 74.(u slučaju ulaganja u navodnjavanje) Uredbe (EU)2021/2115. Provedbom ove intervencije doprinijeti će se ostvarenju: Općeg cilja 1. „Diverzificirano i održivo gospodarstvo usmjereno rastu prihoda i učinkovitosti poljoprivredne proizvodnje.“ Obrazloženje: Doprinos cilju ostvarit će se ulaganjima u novu opremu i tehnologiju koja će osigurati stabilnost prihoda te otpornost i održivost poljoprivredne proizvodnje. Provedbom ove intervencije doprinijeti će se ostvarenju: Specifičnog cilja 1. Podrška razvoju učinkovite i konkurentne poljoprivredne proizvodnje Obrazloženje: Kroz potpore u ovoj intervenciji povećala bi se učinkovitost i konkurentnost poljoprivredne proizvodnje nabavom nove modernije tehnologije a ujedno bi se ostvarilo i povećanje prihoda na gospodarstvu kroz smanjenje troškova u proizvodnji. Mlađi nositelji skloniji su modernim i učinkovitijim tehnologijama te bismo poticanjem mladih povećali tehnološku razinu primarne proizvodnje kao i pokretanje prerade primarnih poljoprivrednih proizvoda. Provedbom ove intervencije doprinijeti će se ostvarenju slijedećih ciljeva SP ZPP(sukladno sa tablicom 30.LRS opis ciljeva SP ZPP) SO2 –Obrazloženje doprinosa: Nova modernija tehnologija i mehanizacija doprinosi smanjenju ulaznih troškova proizvodnje čime proizvod postaje konkurentan. SO4 – Obrazloženje doprinosa: Moderna tehnologija i mehanizacija doprinosi učinkovitosti proizvodnog procesa i smanjenju štetnog utjecaja na tlo i klimu. Poticanjem ulaganja u navodnjavanje i zaštitu od elementarnih nepogoda doprinosi se otpornosti na klimatske promjene.

SO5 – obrazloženje doprinosa: Kroz načela kriterija prednost se daje ulaganjima koja smanjuju onečišćenje okoliša kao i ulaganjima u obnovljive izvore energije te navodnjavanje i prilagodbu klimatskim promjenama.

SO8 – obrazloženje doprinosa: Poticanjem žena poduzetnica postižemo održivost gospodarstva i promičemo sudjelovanje žena u proizvodnim procesima.

Međusektorski cilj: obrazloženje doprinosa: Poticanjem ulaganja u inovativne i moderne tehnologije te obnovljive izvore energije doprinosi se ovom cilju.

Provedbom ove intervencije doprinosi se :

- pokazatelju rezultata R.3.ZPP-a jer se očekuje da će dvanaest (12) poljoprivrednika primiti potporu za ulaganja u digitalizaciju.
- pokazatelju rezultata R.9.ZPP-a jer se očekuje da će dvadeset osam (28) poljoprivrednih gospodarstava primiti potporu za ulaganja u modernizaciju i razvoj poslovanja.
- pokazatelju rezultata R.15.ZPP-a jer se očekuje da će instalirani kapacitet za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora energije iznositi 57 kW(0,057 MW).
- pokazatelju rezultata R.16.ZPP-a jer se očekuje da će četrnaest (14) poljoprivrednika ostvariti potporu za ulaganja povezana s klimom (aktivnosti kojima se doprinosi ublažavanju klimatskih promjena i prilagodbi tim promjenama te proizvodnji obnovljive energije ili biomaterijala)
- pokazatelju rezultata R.26.ZPP-a jer se očekuje da će bar tri (3) poljoprivredna gospodarstva ostvariti potporu za ulaganja povezana sa prirodnim resursima
- pokazatelju rezultata R.37.ZPP-a jer se očekuje stvaranje jednog novog (1) radnog mjesta
- pokazatelju rezultata R.39.ZPP-a jer se očekuje da će minimalno jedan (1) poljoprivrednik primiti potporu za ulaganja u preradu poljoprivrednih proizvoda
- pokazatelju rezultata R.40.ZPP-a jer se očekuje da će minimalno osamnaest (18) projekata u ovoj intervenciji doprinijeti konceptu razvoja Pametnih sela kroz ulaganja koja doprinose okolišnim ciljevima i prilagodbi klimatskim promjenama, digitalizaciji i inovativnim rješenjima

Dodana vrijednost Leader-a Dionici lokalne zajednice su kroz raspravu o izradi LRS zaključili da je povećanje poljoprivredne proizvodnje i dalje prioritet s obzirom da je područje LAG-a niskog indeksa razvijenosti a ulaganjem u gospodarstvo moglo bi doći do povećanja dohotka na ovom području a time i poboljšati uvjeti za ostanak na ovom području. Zajednički su donijeli zaključak da se nastavi poticanje ulaganja u modernu proizvodnju jer je već ranija utvrđena potreba za jačanjem poljoprivrednih gospodarstava kako bi postali konkurentni, čime bi doprinijeli jačanju LAG područja. Kroz intervenciju se omogućuju manje investicije koje se brže mogu realizirati i čiji su rezultati brže vidljivi a čija financijska realizacija poljoprivrednim gospodarstvima ne nameće dodatno zaduživanje. Uveden je kriterij odabira koji potiče zajedničke projekte više lokalnih subjekata, čime se potiče umrežavanje na LAG području i ostvarenje većih investicija te očekujemo bar jedan zajednički projekt u novom razdoblju koji bi ujedno značio i inovativnost na ovom području jer do sada nije bilo mogućnosti prijave zajedničkih partnerskih projekata u gospodarstvu. LEADER kao alat trebao bi doprinijeti povećanju utjecaja žena u poslovnom odlučivanju s obzirom da pokazatelji koji se prate govore da su u RH žene podzastupljene u poslovnim procesima kao nositelji poslovanja. Kroz načela kriterija odabira, davanjem prednosti ženama poduzetnicama, utječe se na rodnu ravnopravnost i promjenu tradicijskih načela poljoprivrednih gospodarstava na ruralnom području gdje je većinom zastupljenost muškaraca kao nositelja poslovanja i očekujemo bar pet poduzetnica kao korisnike u ovoj intervenciji. Očekujemo da će u ovoj intervenciji najmanje osamnaest projekata doprinijeti konceptu pametnih sela. Pokazatelji su prilagođeni na osnovu rezultata prijavljenih projekata u objavljenim i zatvorenim LAG natječajima vezano za ovu intervenciju.

	Zaključno, kroz formiranje kriterija odabira utiče se na rezultate razvojne politike LAG područja, doprinosi demografskoj obnovi i ravnopravnosti spolova u poslovnom okruženju, potiče umrežavanje lokalnih dionika te ostvaruju potrebe LAG područja. Posebitosti intervencije koje su različite u odnosu na SP ZPP intervencije Na području LAG registrirano je trenutno 2840 poljoprivrednih gospodarstava od čega je 46,13% veličine do 3.000 EUR EVPG. Kako se gotovo pola gospodarstava nalazi u tom najmanjem rangu izračuna SO, u LAG intervenciji uvodi se mogućnost da poljoprivredna gospodarstva veličine od min. 2.000 EUR EVPG-a mogu biti korisnici u ovoj intervenciji uz poštivanje uvjeta da prilikom konačnog Zahtjeva za isplatu dostignu minimum od 3.000 EUR izračuna EVPG i to je jedna od osnovnih razlika. U prethodnom programskom periodu uočeno je da manja polj.gospodarstva teže ostvaruju udio vlastitih sredstava u provedbi projekta, stoga se predviđa minimalna potpora od 10.000,00 EUR kako bi korisnici lakše proveli planirane projekte. Načela odabira su prilagođena na način da poljoprivredna gospodarstva sa manjim SO imaju prednost kako bi ih potakli na povećanje poljoprivredne proizvodnje, što nije slučaj na nacionalnom nivou. Intervencija omogućuje kombinaciju proizvodnje primarnih poljoprivrednih proizvoda i prerade poljoprivrednih proizvoda na istom poljoprivrednom gospodarstvu u istom projektu što nije moguće na nacionalnoj razini, kroz SP ZPP, a time bismo potaknuli poljoprivrednike na proizvodnju proizvoda više dodane vrijednosti i prelazak u višu dohodovnu kategoriju. Uz navedeno dodatno se boduje ukoliko korisnik ulaže u izgradnju/ rekonstrukciju ili opremanje poljoprivrednih objekata jer time utječemo na održivost proizvodnje i uvođenje proizvodnje proizvoda sa dodanom vrijednosti. Intervencija također doprinosi povećanju utjecaja žena u poslovnom odlučivanju što na nacionalnom nivou nije definirano kao značajno u sličnim intervencijama. Obzirom na rezultate prvih natječaja vidljiv je nedostatak projekata u sektoru prerade pa se uvodi novo načelo koje dodatno naglašava dodanu vrijednost proizvoda na istom poljoprivrednom gospodarstvu koje pored primarne proizvodnje razvija i preradu primarnog proizvoda.
Ciljani korisnici	Korisnici intervencije su poljoprivrednici kako je definirano u nadležnom nacionalnom propisu.
Temeljni uvjeti prihvatljivosti korisnika	1. Korisnik mora imati prebivalište ili sjedište, uključujući podružnicu, ovisno o organizacijskom obliku unutar područja LAG-a putem kojeg podnosi zahtjev za potporu, prije dana objave LAG natječaja sve do proteka roka od 5 (pet) godina od dana konačne isplate sredstava potpore, osim u slučaju ako odabrani LAG promijeni obuhvat područja ili u slučaju više sile i izvanredne okolnosti sukladno članku 3. stavku 1. Uredbe (EU) br. 2021/2116; 2. Korisnik mora imati podmirene odnosno uređene financijske obveze prema državnom proračunu; 3. Korisnik ne smije biti u postupku predstečaja, stečaja, stečaja potrošača ili likvidacije u skladu s posebnim propisima. Potpuni uvjeti prihvatljivosti korisnika bit će navedeni u LAG natječaju.
Prihvatljive vrste projekta i temeljni uvjeti prihvatljivosti projekta	1. Projekt se mora provoditi na području LAG-a "Bilogora-Papuk" 2. Ukupni iznos projekta ne smije biti veći od 300.000,00 EUR (bez PDV-a) Vrste prihvatljivih projekata u ovoj intervenciji obuhvaćaju - ulaganja u građenje i/ili opremanje objekata u funkciji primarne poljoprivredne proizvodnje i prerade te zbrinjavanje stajskog gnoja - ulaganja u nabavu poljoprivredne mehanizacije i opreme te gospodarskih vozila za vlastitu poljoprivrednu proizvodnju i preradu poljoprivrednih proizvoda, mehanizaciju i opremu za skladištenje, rukovanje i transport stajskog gnoja - ulaganja u podizanje novih ili restrukturiranje postojećih višegodišnjih nasada

	- ulaganja u nove sustave navodnjavanja koje mora biti sastavni dio projekta kojim se ulaže u poljoprivredno gospodarstvo - ulaganja u gradnju/opremanje vezano uz proizvodnju energije iz obnovljivih izvora energije za potrebe primarne proizvodnje i prerade - kod ulaganja u preradu poljoprivrednih proizvoda projekti se moraju odnositi na preradu proizvoda primarne poljoprivredne proizvodnje, a koji su navedeni u Prilogu I. Ugovora o Europskoj uniji - ostali projekti propisani LAG natječajem Potpuni uvjeti prihvatljivosti projekta kao i prihvatljivi i neprihvatljivi troškovi bit će navedeni u LAG natječaju.
Načela kriterija odabira	-ekonomska veličina poljoprivrednog gospodarstva(poljoprivredna gospodarstva sa manjom ekonomskom vrijednosti, odnosno izračunom SO, imaju prednost) -dužina upisa poljoprivrednog gospodarstva u Upisnik poljoprivrednika(poljoprivredna gospodarstva koja su dulje upisana u upisnik imaju prednost)-vrsta obveznog osiguranja korisnika(prednost ostvaruju korisnici koji su osigurani po osnovi poljoprivrede) -vrsta korisnika (prednost ostvaruju korisnici koji još nisu ostvarili potporu na LAG natječajima, žene i mladi korisnici, odnosno korisnici sa nenavršenih 41 godinom života i zatim razina obrazovanja korisnika) -način provedbe projekta (prednost ostvaruju projekti u kojima sudjeluje veći broj partnera) -vrsta projekta (prednost ostvaruju projekti kojima se ulaže u modernizaciju proizvodnih linija/pogona, tehnologije i opreme za <u>preradu</u> poljoprivrednih proizvoda , projekti koji ulažu u izgradnju novih objekata sa ili bez opremanja , projekti kojima se ulaže u podizanje ili podizanje i opremanje novih trajnih nasada, zatim projekti kojima se ulaže u modernizaciju mehanizacije i/ili opreme i/ili opremanje postojećih trajnih nasada i/ili gospodarska vozila te projekti kojima se ulaže u kapacitete za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora energije za vlastite potrebe na novim ili postojećim građevinama -doprinos prilagodbi na klimatske promjene i očuvanje okoliša (prioritet imaju ulaganja koja ostvaruju pozitivan utjecaj na okoliš osobito u smislu prilagodbe klimatskim promjenama i navodnjavanje kao i kroz ulaganja u kapacitete za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora energije, zatim ulaganja ekoloških proizvođača te ulaganja u digitalizaciju ili automatizaciju poslovnih procesa) -prioritetni sektor(prema postojećoj proizvodnji korisnika, prednost ostvaruju poljoprivredni proizvođači iz sektora stočarstva zatim slijede sektor ratarstva, povrćarstva, industrijskog bilja, ljekovitog, začinskog i aromatičnog bilja, sektor pčelarstva, zatim sektor voćarstva, vinogradarstva, cvijeća, ukrasnog bilja, gljiva, rasadnici te zatim ostali sektori) -stvaranje radnih mjesta(prednost ostvaruju ulaganja koja stvaraju novo radno mjesto) -dodana vrijednost proizvoda (u ovom načelu prioritet će se davati poljoprivrednim gospodarstvima koja istovremeno djeluju u sektoru primarne proizvodnje mlijeka i prerade mlijeka ili sektoru primarne proizvodnje mesa i prerade mesa ili sektoru primarne proizvodnje voća i povrća te prerade voća i povrća)
Najniža ukupna vrijednost projekta	Najniža ukupna vrijednost projekta odredit će se u LAG natječaju.
Najviša ukupna vrijednost projekta	Najviša ukupna vrijednost projekta je do 300.000 EUR (bez PDV-a)
Najniži iznos potpore po projektu	Najniži iznos potpore po projektu je 10.000 EUR
Najviši iznos potpore po projektu	Najviši iznos potpore po projektu je 30.000 EUR

Intenzitet potpore		Intenzitet potpore po projektu iznosi do 65% od ukupno prihvatljivih troškova projekta. Intenzitet potpore se može uvećati za mlade poljoprivrednike sukladno definiciji mladog poljoprivrednika iz SP ZPP-a do najviše 80% prihvatljivih troškova projekta. Intenzitet potpore se može uvećati za male poljoprivrednike sukladno definiciji malog poljoprivrednika iz SP ZPP-a do najviše 85% prihvatljivih troškova projekta. Intenzitet potpore definira se u skladu s navedenim u LAG natječaju.
Pokazatelji		
Broj novostvorenih radnih mjesta (puno radno vrijeme), doprinosi R.37 ZPP-a		Kroz provedbu ove intervencije planirano je stvaranje jednog(1)radnog mjesta.
Broj sačuvanih radnih mjesta		Kroz provedbu ove intervencije planirano je očuvanje jedanaest (11)radnih mjesta.
R.b.		
1.	Naziv pokazatelja	Modernizacija poljoprivrednih gospodarstava –R.9
	Mjerna jedinica	Broj poljoprivrednih gospodarstava koji primaju potporu
	Ciljna vrijednost	28
2.	Naziv pokazatelja	Broj projekata odobrenih u ovoj intervenciji
	Mjerna jedinica	Broj projekata
	Ciljna vrijednost	28
3.	Naziv pokazatelja	Broj mladih poljoprivrednika koji su ostvarili potporu u ovoj intervenciji(po definiciji iz SP ZPP)
	Mjerna jedinica	Broj mladih poljoprivrednika
	Ciljna vrijednost	2
4.	Naziv pokazatelja	Broj žena poduzetnica koje su ostvarile potporu u ovoj intervenciji
	Mjerna jedinica	Broj žena poduzetnica
	Ciljna vrijednost	5
5.	Naziv pokazatelja	Ulaganja povezana sa prirodnim resursima – R.26
	Mjerna jedinica	Broj poljoprivrednih gospodarstava koja primaju potporu
	Ciljna vrijednost	3
6.	Naziv pokazatelja	Digitalizacija poljoprivrede. – R.3
	Mjerna jedinica	Broj poljoprivrednih gospodarstava koja primaju potporu
	Ciljna vrijednost	12
7.	Naziv pokazatelja	Energija iz obnovljivih izvora iz poljoprivrede i šumarstva te iz drugih obnovljivih izvora – R.15
	Mjerna jedinica	MW
	Ciljna vrijednost	0,057
8.	Naziv pokazatelja	Ulaganja povezana s klimom – R.16
	Mjerna jedinica	Broj poljoprivrednih gospodarstava koja primaju potporu
	Ciljna vrijednost	14
9.	Naziv pokazatelja	Broj novih ha površina pod uzgojem
	Mjerna jedinica	ha
	Ciljna vrijednost	2
10.	Naziv pokazatelja	Broj ekoloških proizvođača koji su ostvarili potporu u ovoj intervenciji
	Mjerna jedinica	Broj ekoloških proizvođača
	Ciljna vrijednost	5
11.	Naziv pokazatelja	Pametna tranzicija ruralnog gospodarstva - R.40
	Mjerna jedinica	Broj projekata
	Ciljna vrijednost	18
12.	Naziv pokazatelja	Razvoj ruralnog gospodarstva – R.39
	Mjerna jedinica	Broj poduzeća
	Ciljna vrijednost	1

Naziv i kod intervencije	SC2-INT1 „Potpora diverzifikaciji poslovanja na poljoprivrednim gospodarstvima“
Područje obuhvata	Cjelokupno teritorijalno područje LAG-a „Bilogora-Papuk“
Kratki opis intervencije: -svrha intervencije - doprinos intervencije općem i specifičnom cilju LRS - doprinos intervencije specifičnom cilju ZPP - pripadnost intervencije nekom od članaka Uredbe (EU) 2021/2115 - doprinos pokazateljima rezultata ZPP-a - opis dodatne vrijednosti intervencije u provedbi LEADER pristupa uz naglasak na posebitosti intervencije koje ju razlikuju u odnosu na SP ZPP intervencije - ako je je primjenjivo opis inovativnih elemenata LRS	Na temelju Analize stanja i utvrđenih potreba LAGBP-P1, P3, P4, P5, P6 , P7, P10 i P12 formirana je intervencija SC2-INT1. Cilj je ove intervencije stvaranje dodatnih prihoda na poljoprivrednom gospodarstvu kroz različite oblike poslovanja kao potporu dohotku i stvaranju novih radnih mjesta i istovremeno poboljšati atraktivnost LAG područja za rad i život. SWOT analiza utvrdila je da diverzificiranje poslovanja na poljoprivrednim gospodarstvima nije značajno na LAG području i da ne postoji razvijena ponuda ruralnog turizma a postoje idealni uvjeti za isto. Kroz planirana načela kriterija odabira dodatno bi se poticali oni kojima je poljoprivreda glavna djelatnost, žene nositelji gospodarstva kao i ona gospodarstva koja ulažu u obnovljive izvore energije i stvaraju nova radna mjesta. U ovoj intervenciji planirane su potpore za razvoj već diverzificirane djelatnosti. Intervencija se provodi prema članku 73.Uredbe (EU)2021/2115. Provedbom ove intervencije doprinijeti će se ostvarenju: Općeg cilja 1. „Diverzificirano i održivo gospodarstvo usmjereno rastu prihoda i učinkovitosti poljoprivredne proizvodnje.“ Obrazloženje: Doprinos cilju ostvarit će se kroz postizanje poboljšanja u održivosti poljoprivrednih gospodarstava kroz poboljšanja diverzificirane vrste prihoda na gospodarstvu. Cilj je osigurati dodatne prihode na gospodarstvu i potaknuti zapošljavanje. Ujedno bi se utjecalo i na promjene u strukturi nositelja gospodarstva poticanjem žena da preuzimaju ulogu nositelja. Provedbom ove intervencije doprinijeti će se ostvarenju: Specifičnog cilja 2. Podrška razvoju poslovanja kroz diverzifikaciju poslovanja Obrazloženje: Intervencija doprinosi stvaranju dodatnih prihoda poljoprivrednog gospodarstva i smanjuje ovisnost o samo jednom izvoru prihoda te potiče zapošljavanje i očuvanje radnih mjesta Provedbom ove intervencije doprinijeti će se ostvarenju slijedećih ciljeva SP ZPP: (sukladno sa tablicom 30.LRS opis ciljeva SP ZPP) SO7 – Obrazloženje doprinosa: Intervencija podupire održiv poslovni razvoj kroz različite vrste dohotka na poljoprivrednom gospodarstvu čime postizemo održivi razvoj poslovanja i ostanak na ruralnim područjima. SO8 – Obrazloženje doprinosa: Kroz načela kriterija ,poticanjem žena poduzetnica promičemo sudjelovanje žena u poslovnim procesima. Provedbom ove intervencije doprinosi se: - pokazatelju R.37.ZPP-a jer se očekuje stvaranje jednog(1)novog radnog mjesta. - pokazatelju R.39.ZPP-a jer se očekuje da će šest(6)poljoprivrednika primiti potporu za ulaganja u razvoj diverzificiranih djelatnosti - pokazatelju R.40.ZPP-a jer se očekuje se da će bar dva (2) projekta u ovoj intervenciji doprinijeti konceptu razvoja Pametnih sela kroz ulaganja u OIE i pozitivan utjecaj na okoliš Dodana vrijednost Leader-a Na osnovu iskazanih potreba dionika LAG područja formirana je intervencija u kojoj se potpora ostvaruje za poboljšanja u diverzifikaciji poslovanja gospodarstava što doprinosi jačanju identiteta područja a ujedno doprinosi proširenju broja i vrsta usluga na LAG području. Zbog nedostatka objekata za ruralni turizam i nedovoljne promocije LAG područja dionici su tijekom izrade LRS posebno kroz kriterije odabira naglasili aktivnosti vezane uz ruralni turizam kao primarne i očekujemo bar tri projekta povezana sa ulaganjima u objekte za ruralni turizam što će doprinijeti značajno promociji LAG područja. Kod kriterija odabira dodatni je naglasak na zajedničkim projektima više lokalnih subjekata, čime se potiče umrežavanje i

	suradnja na LAG području. Također, kroz načela kriterija, davanjem prednosti ženama poduzetnicama utječe se i na rodnu ravnopravnost i promjenu tradicijskih načela poljoprivrednih gospodarstava na ruralnom području i očekujemo bar dvije poduzetnice kao korisnike u ovoj intervenciji. U ovoj intervenciji LAG će provoditi dodatne informativne programe jer potpore za ovaj tip ulaganja do sada nismo planirali u LRS te nakon toga očekujemo dobar odaziv korisnika u ovoj intervenciji. Očekujemo bar dva projekta koja će doprinijeti konceptu pametnih sela i to kroz ulaganja u kapacitete za korištenje obnovljivih izvora energije i ulaganja u pozitivan utjecaj na okoliš. Zaključno, kroz ovu intervenciju utiče se na ostvarenje potreba LAG područja, doprinosi se rezultatima razvojnih politika i suradnji na LAG području te jača identitet LAG područja. Posebitosti intervencije koje su različite u odnosu na SP ZPP intervencije U intervenciji su prihvatljiva ulaganja u naseljima do 25.000 stanovnika i mogu se prijaviti korisnici sa izračunom SO minimalne vrijednosti od 3.000 EUR što čini osnovnu razliku u odnosu na slične nacionalne intervencije i sada su sva naselja našeg LAG-a prihvatljiva. Isto tako za razliku od sličnih nacionalnih intervencija, dozvoljeno je da lokacija ulaganja može biti bilo gdje na LAG području u odnosu na sjedište korisnika koje se također nalazi na LAG području. U intervenciji se poseban naglasak stavlja na ruralni turizam koji snažno utiče na promociju LAG područja. Intervencija također doprinosi povećanju utjecaja žena u poslovnom odlučivanju što na nacionalnom nivou nije definirano kao značajno u sličnim intervencijama. U ovoj intervenciji moguće je ostvariti potporu za razvoj već diverzificirane i registrirane djelatnosti. Kroz intervenciju su omogućeni zajednički partnerski projekti više poljoprivrednih gospodarstava pri čemu svi partneri moraju zadovoljiti uvjete prihvatljivosti a jedan od partnera je nositelj projekta što doprinosi umrežavanju poduzetnika u cilju lakšeg ostvarivanja projekata. S obzirom na velika ulaganja u aktivnostima ovog tipa intervencije a ograničenim sredstvima potpore, na taj način se omogućuje ostvarenje većih ulaganja i održivost projekta.
Ciljani korisnici	Korisnici intervencije su poljoprivrednici kako je definirano u nadležnom nacionalnom propisu
Temeljni uvjeti prihvatljivosti korisnika	1. Korisnik mora imati prebivalište ili sjedište, uključujući podružnicu, ovisno o organizacijskom obliku unutar područja LAG-a putem kojeg podnosi zahtjev za potporu, prije dana objave LAG natječaja sve do proteka roka od 5 (pet) godina od dana konačne isplate sredstava potpore, osim u slučaju ako odabrani LAG promijeni obuhvat područja ili u slučaju više sile i izvanredne okolnosti sukladno članku 3. stavku 1. Uredbe (EU) br. 2021/2116; 2. Korisnik mora imati podmirene odnosno uređene financijske obveze prema državnom proračunu; 3. Korisnik ne smije biti u postupku predstečaja, stečaja, stečaja potrošača ili likvidacije u skladu s posebnim propisima. Potpuni uvjeti prihvatljivosti korisnika bit će navedeni u LAG natječaju.
Prihvatljive vrste projekta i temeljni uvjeti prihvatljivosti projekta	1. Projekt se mora provoditi na području LAG-a "Bilogora-Papuk" 2. Ukupni iznos projekta ne smije biti veći od 300.000,00 EUR (bez PDV-a) Ulaganja se odnose na materijalnu i nematerijalnu imovinu koja se odnosi na razvoj nepoljoprivrednih djelatnosti unutar: a) sektora ugostiteljskih i turističkih usluga na polj.gospodarstvu b) sektora povezanog sa proizvodnjom i/ili preradom i/ili marketingom i/ili izravnom prodajom proizvoda c) sektora pružanja ostalih usluga d) sektora tradicijskih i umjetničkih obrta i vještina e) sektora ulaganja u ostale sadržaje i aktivnosti na polj.gospodarstvu

	Potpuni uvjeti prihvatljivosti projekta kao i prihvatljivi i neprihvatljivi troškovi bit će navedeni u LAG natječaju.						
Načela kriterija odabira	Načela kriterija odabira: -ekonomska veličina poljoprivrednog gospodarstva (poljoprivredna gospodarstva sa većom ekonomskom vrijednosti, odnosno izračunom SO, imaju prednost) -dužina upisa poljoprivrednog gospodarstva u Upisnik poljoprivrednika(poljoprivredna gospodarstva koja su dulje upisana u upisnik imaju prednost) -vrsta obveznog osiguranja korisnika(prednost ostvaruju korisnici koji su osiguranici po osnovi poljoprivrede) -vrsta korisnika (prednost ostvaruju korisnici koji još nisu ostvarili potporu na LAG natječajima, zatim žene i mladi, odnosno korisnici sa nenavršenih 41 godinom života, te razina obrazovanja korisnika) -pozitivan utjecaj na okoliš (prednost ostvaruju poljoprivredna gospodarstva koja kroz aktivnosti ulažu u pozitivan utjecaj na okoliš : energetske učinkovitost, kapacitete za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora energije, digitalizaciju, kapacitete za rukovanje otpadom, kompostiranje, recikliranje i punionice za električne automobile) -sektor ulaganja (razredi su navedeni od a) do e) kod prihvatljivih vrsta projekata, razred a) ima najveću prednost, primjenjuje se padajući niz) -stvaranje i očuvanje radnih mjesta (prednost ostvaruju ulaganja koja stvaraju novo radno mjesto) -vrsta projekta (prednost projektima koji ulažu u gradnju/rekonstrukciju/adaptaciju objekata/građevina , zatim projekti kojima se ulaže u uređenje okoliša objekata/građevina te zatim opremanje i/ili nabava strojeva i/ili alata i/ili mehanizacije i/ili gospodarskih vozila u svrhu obavljanja djelatnosti -način provedbe projekta (prednost ostvaruju projekti u kojima sudjeluje veći broj partnera)						
Najniža ukupna vrijednost projekta	Najniža ukupna vrijednost projekta odredit će se u LAG natječaju.						
Najviša ukupna vrijednost projekta	Najviša ukupna vrijednost projekta je do 300.000 EUR (bez PDV-a)						
Najniži iznos potpore po projektu	Najniži iznos potpore po projektu je 10.000 EUR						
Najviši iznos potpore po projektu	Najviši iznos potpore po projektu je 30.000 EUR						
Intenzitet potpore	Intenzitet potpore po projektu iznosi do 65% od ukupno prihvatljivih troškova projekta. Intenzitet potpore se može uvećati za mlade poljoprivrednike sukladno definiciji mladog poljoprivrednika iz SP ZPP-a do najviše 80% prihvatljivih troškova projekta. Intenzitet potpore se može uvećati za male poljoprivrednike sukladno definiciji malog poljoprivrednika iz SP ZPP-a - do najviše 85% prihvatljivih troškova projekta. Intenzitet potpore definira se u skladu s navedenim u LAG natječaju.						
Pokazatelji							
Broj novostvorenih radnih mjesta (puno radno vrijeme), doprinosi R.37 ZPP-a	Kroz provedbu ove intervencije planirano je stvaranje jednog(1) radnog mjesta.						
Broj sačuvanih radnih mjesta	Kroz provedbu ove intervencije planirano je očuvanje tri(3) radna mjesta.						
R.b.							
1.	<table> <tr> <td>Naziv pokazatelja</td><td>Broj projekata odobrenih u ovoj intervenciji</td></tr> <tr> <td>Mjerna jedinica</td><td>Broj</td></tr> <tr> <td>Ciljna vrijednost</td><td>6</td></tr> </table>	Naziv pokazatelja	Broj projekata odobrenih u ovoj intervenciji	Mjerna jedinica	Broj	Ciljna vrijednost	6
Naziv pokazatelja	Broj projekata odobrenih u ovoj intervenciji						
Mjerna jedinica	Broj						
Ciljna vrijednost	6						
2.	<table> <tr> <td>Naziv pokazatelja</td><td>Broj obnovljenih objekata za ruralni turizam</td></tr> <tr> <td>Mjerna jedinica</td><td>Broj</td></tr> <tr> <td>Ciljna vrijednost</td><td>4</td></tr> </table>	Naziv pokazatelja	Broj obnovljenih objekata za ruralni turizam	Mjerna jedinica	Broj	Ciljna vrijednost	4
Naziv pokazatelja	Broj obnovljenih objekata za ruralni turizam						
Mjerna jedinica	Broj						
Ciljna vrijednost	4						
3.	<table> <tr> <td>Naziv pokazatelja</td><td>Broj mladih poljoprivrednika koji su ostvarili potporu u ovoj intervenciji</td></tr> </table>	Naziv pokazatelja	Broj mladih poljoprivrednika koji su ostvarili potporu u ovoj intervenciji				
Naziv pokazatelja	Broj mladih poljoprivrednika koji su ostvarili potporu u ovoj intervenciji						

	Mjerna jedinica	Broj mladih poljoprivrednika
	Ciljna vrijednost	1
4.	Naziv pokazatelja	Broj žena poduzetnica koje su ostvarile potporu u ovoj intervenciji
	Mjerna jedinica	Broj žena poduzetnica
	Ciljna vrijednost	2
5.	Naziv pokazatelja	Pametna tranzicija ruralnog gospodarstva – R.40
	Mjerna jedinica	Broj projekata
	Ciljna vrijednost	2
6.	Naziv pokazatelja	Razvoj ruralnog gospodarstva - R 39
	Mjerna jedinica	Broj poduzeća
	Ciljna vrijednost	6

Naziv i kod intervencije	SC3-INT1 „Potpora ulaganjima u poboljšanje životnih uvjeta i proširenje usluga za ruralno stanovništvo u lokalnoj zajednici kroz razvoj ruralne infrastrukture“
Područje obuhvata	Cjelokupno teritorijalno područje LAG-a „Bilogora-Papuk“
Kratki opis intervencije: -svrha intervencije - doprinos intervencije općem i specifičnom cilju LRS - doprinos intervencije specifičnom cilju ZPP - pripadnost intervencije nekom od članaka Uredbe (EU) 2021/2115 - doprinos pokazateljima rezultata ZPP-a - opis dodatne vrijednosti intervencije u provedbi LEADER pristupa uz naglasak na posebitosti intervencije koje ju razlikuju u odnosu na SP ZPP intervencije - ako je je primjenjivo opis inovativnih elemenata LRS	Na temelju Analize stanja i utvrđenih potreba LAGBP-P5, P7, P8, P9, P10,P11 i P12 formirana je intervencija SC3-INT1. Cilj je ove intervencije poboljšanje uvjeta života u ruralnoj sredini u svrhu smanjenja depopulacije odnosno revitalizacije prostora te poboljšanje i proširenje usluga za lokalno stanovništvo. Pored toga osobiti cilj ove intervencije postaje i promicanje znanstveno-istraživačkog rada, STEM obrazovnih programa, digitalizacija , mobilnost i socijalna uključenost. Intervencija doprinosi postizanju poboljšanja u objektima društvene i socijalne infrastrukture kao i objektima male komunalne i javne infrastrukture. Prioritet u ovoj intervenciji bit će projekti čije aktivnosti doprinose energetske učinkovitosti, korištenju obnovljivih izvora energije te stvaranju i očuvanju radnih mjesta. Intervencija se provodi prema članku 73. Uredbe (EU) 2021/2115 Provedbom ove intervencije doprinijeti će se ostvarenju: Općeg cilja 2. „Poticanje održivog razvoja ruralne lokalne zajednice uz rast društvenog standarda i razvoj ljudskih resursa“ Obrazloženje: Doprinos cilju ostvarit će se ulaganjima u poboljšanja u društvenoj, socijalnoj ,komunalnoj odnosno javnoj infrastrukturi koja doprinose održivom razvoju zajednice i razvoju ljudskih resursa. Projekti ove intervencije imaju utjecaj na poboljšanja socijalne marginalizacije ugroženih skupina stanovništva kao i proširenje programa i aktivnosti za starije osobe, mlade i predškolski uzrast. Provedbom ove intervencije doprinijeti će se ostvarenju: Specifičnog cilja 3. Poboljšanje javne infrastrukture i proširenje usluga za ruralno stanovništvo uz poticanje znanja i inovacija Obrazloženje: Intervencija potiče aktivnosti koje doprinose boljem pristupu javnim uslugama, osobito za osobe sa invaliditetom i marginalizirane skupine, a poticalo bi se i stvaranje novih javnih usluga. Aktivnosti ove intervencije doprinose horizontalnom cilju i konceptu pametnih sela kroz promicanje mobilnosti, inkluzije i „zelenih“ tehnologija. Poticanjem ulaganja u znanosti, pogotovo vezano uz poljoprivredne djelatnosti i STEM područja te promicanju upotrebe digitalne tehnologije doprinosi se širenju znanja i modernizaciji ruralnog prostora. Provedbom ove intervencije doprinijeti će se ostvarenju slijedećih ciljeva SP ZPP: (sukladno sa tablicom 30.LRS opis ciljeva SP ZPP) SO8 – Obrazloženje doprinosa :Kroz načela kriterija, poticanjem stvaranja novih radnih mjesta doprinosi se promicanju zapošljavanja.

Međusektorski cilj-Obrazloženje doprinosa: Poticanjem ulaganja u znanost , digitalne tehnologije i u obrazovanju STEM područja doprinosi se širenju informacija o važnosti ulaganja u znanje a ulaganjem u modernizaciju ruralnog prostora doprinosimo digitalnoj tranziciji ruralnog prostora i demografskoj obnovi.

Provedbom ove intervencije doprinosi se:

- pokazatelju rezultata R.37.ZPP-a je se očekuje stvaranje jednog(1)novog radnog mjesta.
- pokazatelju rezultata R.40.ZPP-a jer se očekuje da će bar sedam (7) projekta u ovoj intervenciji doprinijeti konceptu razvoja Pametnih sela kroz ulaganja u OIE, digitalizaciju ili edukativne sadržaje vezane uz pametna rješenja u selima
- pokazatelju rezultata R.41.ZPP-a jer se očekuje da će minimalno 16 151 stanovnik LAG područja imati koristi od poboljšanja infrastrukture
- pokazatelju rezultata R.42.ZPP-a jer se očekuje da će minimalno 60 osoba biti obuhvaćeno dodatnim programima i aktivnostima u odobrenim projektima.

Dodana vrijednost Leader-a Potrebe lokalnog područja osobite su na području korištenja informacijskih tehnologija i javnih usluga zbog sve starijeg stanovništva. Intervencija posebno podupire programe u zajednici koji bi bili povezani sa rekonstrukcijama objekata male infrastrukture jer obnovljeni objekti ne znače puno ukoliko se u njima ne odvijaju aktivnosti koje doprinose kvaliteti života stanovnika. Dodatni programi ili edukativni sadržaji dodatno se naglašavaju kroz kriterije odabira te očekujemo prijavu projekata koji će kombinirati ulaganje u infrastrukturu ili tehnologiju sa dodatnim programima socijalne uključenosti a broj osoba koji sudjeluju u takvim programima pratimo kroz R.42 pokazatelj. Kroz ovu intervenciju očekuje se najmanje 60 sudionika iz marginaliziranih skupina koji će biti korisnici navedenih programa i aktivnosti što će biti dokumentirano u provedbi projekta. Osobito se pruža potpora aktivnostima koje doprinose digitalizaciji i lakšoj dostupnosti javnih usluga kao i projektima sigurnosti na javnim površinama što doprinosi konceptu mobilnosti pametnih sela. Očekujemo da će najmanje sedam projekata doprinijeti konceptu pametnih sela i to kroz korištenje obnovljivih izvora energije, digitalizaciju i informacijske tehnologije te programe aktivnosti za starije osobe, mlade i predškolski uzrast. **Zaključno**, kroz ovu se intervenciju utiče na poboljšanja u lokalnom upravljanju i socijalno društvenom kapitalu te osobito na uključivanje mladih u kreiranje razvojnih politika. Kroz ulaganja u društvenu infrastrukturu intervencija doprinosi jačanju kohezije među stanovnicima LAG područja s obzirom da je na LAG području gotovo 33% stanovnika manjinskih zajednica.

Posebitosti intervencije koje su različite u odnosu na SP ZPP intervencije Osobita dodana vrijednost Leader-a u ovoj intervenciji je mogućnost da se mogu prijaviti ulaganja u naseljima do 25.000,00 stanovnika i sada su znači prihvatljiva ulaganja u svim naseljima LAG područja. Kroz ovu intervenciju bit će moguće da korisnik kroz jedan projekt obnavlja ili oprema dva ili više objekta iste namjene na različitim lokacijama na području iste jedinice lokalne samouprave što se pokazalo kao potreba.(npr. više dječjih igrališta na različitim lokacijama). Nabavom iste opreme za više lokacija ostvaruju se uštede u nabavi. Razlika se očituje i u mogućnosti dobivanja potpore za sanacije i adaptacije objekata, pored gradnje i opremanja, te dozvoljenim ulaganjima u objekte javne administracije, sportske građevine, građevine kulturno-društvene i rekreacijske namjene te različite javne površine što nije moguće ostvariti kroz slične SP ZPP intervencije. Nadamo se da će ulaganja kroz ovu intervenciju potaknuti mlade na aktivno sudjelovanje u lokalnoj zajednici te doprinijeti ostanku mladih na ovom ruralnom području a time i razvoju ljudskih resursa na ruralnom području. U sektoru odgojno obrazovnih

	ustanova potpore se mogu dodijeliti školama za istraživačke projekte, promicanje znanosti te digitalizaciju kao i promicanje proizvodnje i uporabe zdrave hrane što nije moguće kroz SP ZPP intervencije ruralnog razvoja. Posebitost je i mogućnost prijave aktivnosti i programa edukacije za ciljane skupine kroz projekt (do 10%) i to u kombinaciji sa ulaganjem u pojedini sektor čime se postiže da ulaganja u infrastrukturu postignu svoju svrhu već tijekom trajanja provedbe
Ciljani korisnici	Korisnici u ovoj intervenciji su: jedinice lokalne samouprave, dječji vrtići i odgojno-obrazovne ustanove, udruge neprofitnog karaktera, javni muzeji i javne knjižnice
Temeljni uvjeti prihvatljivosti korisnika	1. Korisnik mora imati prebivalište ili sjedište, uključujući podružnicu, ovisno o organizacijskom obliku unutar područja LAG-a putem kojeg podnosi zahtjev za potporu, prije dana objave LAG natječaja sve do proteka roka od 5 (pet) godina od dana konačne isplate sredstava potpore, osim u slučaju ako odabrani LAG promijeni obuhvat područja ili u slučaju više sile i izvanredne okolnosti sukladno članku 3. stavku 1. Uredbe (EU) br. 2021/2116; 2. Korisnik mora imati podmirene odnosno uređene financijske obveze prema državnom proračunu; 3. Korisnik ne smije biti u postupku predstečaja, stečaja, stečaja potrošača ili likvidacije u skladu s posebnim propisima. Potpuni uvjeti prihvatljivosti korisnika bit će navedeni u LAG natječaju.
Prihvatljive vrste projekta i temeljni uvjeti prihvatljivosti projekta	1. Projekt se mora provoditi na području LAG-a "Bilogora-Papuk" 2. Ukupni iznos projekta ne smije biti veći od 300.000,00 EUR (bez PDV-a) Prihvatljivi projekti u ovoj intervenciji se odnose na ulaganja u adaptaciju, sanaciju, rekonstrukciju postojećih ili izgradnju novih građevina sa ili bez opremanja odnosno materijalnu i nematerijalnu imovinu sukladno grupama prioriteta (1 -5) pri čemu grupa 1. ima najveći prioritet. Grupa 1. Ulaganje u objekte predškolskog odgoja (dječji vrtići, ustanove za djecu za posebne potrebe, ustanove za nezbrinutu djecu i slično.) Grupa 2. Ulaganje u odgojno-obrazovne ustanove (osnovne škole, srednje škole, glazbene škole, učenički domovi) Grupa 3. Ulaganje u javno dostupnu infrastrukturu otvorenu za sve pojedince i sve interesne skupine (nerazvrstane ceste, javne zelene površine, parkovi, fitnes parkovi, dječja igrališta, pješačke staze, pješačke zone, trgovci, pothodnici, javne stube, parkirališta, prolazi i slično). Grupa 4. Ulaganje u objekte komunalne namjene (otvoreni odvodni kanali, groblja, komunalna infrastruktura i prateće građevine, reciklažna dvorišta, odlagališta otpada i slično). Grupa 5. Ulaganje u objekte kulturno-društvene i sportsko-rekreativne namjene (društveni domovi, kulturni centri, knjižnice, muzeji, vatrogasni domovi i spremišta, planinarski domovi i skloništa, sportske građevine, objekti za slatkovodni sportski ribolov, biciklističke staze i trake, tematski put). Grupa 6. Ulaganje u objekte javne administracije i objekte turističke namjene (zgrade gradova i općina, turistički informativni centri, rekreacijske zone na rijekama i jezerima, izletišta) Opći uvjeti prihvatljivosti projekta su između ostalog: -projekt se mora provoditi na području LAG-a „Bilogora-Papuk“ u naseljima sa najviše 25.000 stanovnika -projekt mora biti usklađen sa općim i specifičnim ciljevima Lokalne razvojne strategije LAG-a te biti usklađen sa jednim ili više specifičnih ciljeva Zajedničke poljoprivredne politike (ZPP) za razdoblje 2023.-2027. -u sklopu ulaganja u građevine prihvatljivo je ulaganje u sustave za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora za vlastite potrebe, s pripadajućom opremom i infrastrukturom

	-projekti moraju biti namijenjeni javnoj upotrebi/korištenju i moraju biti javno dostupni pojedincima i interesnim skupinama -projekt mora biti u skladu s strateškim razvojnim dokumentom jedinice lokalne samouprave i prostornim planom jedinice lokalne samouprave Potpuni uvjeti prihvatljivosti projekta kao i prihvatljivi i neprihvatljivi troškovi bit će navedeni u LAG natječaju.	
Načela kriterija odabira	Načela kriterija odabira projekata u ovoj intervenciji temelje se na : - sektoru ulaganja (sukladno grupama prioriteta(1 – 6) ranije navedenima, pri čemu grupa 1.ima najveći prioritet) - tipu ulaganja (Prednost ostvaruju projekti vezani uz izgradnju sa ili bez opremanja zatim rekonstrukciju, sanaciju ili adaptaciju sa ili bez opremanja te zadnje samo opremanje) - indeksu razvijenosti područja JLS u kojoj se realizira ulaganje pri čemu prioritet imaju ulaganja u nerazvijena područja - doprinosu digitalizaciji (prednost ostvaruju projekti koji uključuju digitalizaciju i digitalne/informacijske tehnologije) - pozitivnom utjecaju na okoliš (prednost ostvaruju projekti koji kroz aktivnosti ulažu u pozitivan utjecaj na okoliš: energetske učinkovitost, kapacitete za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora energije, rukovanje otpadom, kompostiranje, recikliranje i slično) - udjelu vlastitih sredstava korisnika u realizaciji projekta pri čemu prioritet imaju ulaganja u kojima je veći udio sredstava korisnika - stvaranju radnih mjesta (prednost ostvaruju projekti kojima se stvara novo radno mjesto) - dodatnom edukativnom sadržaju Prednost dodatno ostvaruju projekti kod kojih se ulaže u aktivnosti i programe za ciljane skupine korisnika koje utiču na poboljšanja socijalne marginalizacije ugroženih skupina stanovništva kao i proširenje programa i aktivnosti za starije osobe, mlade i predškolski uzrast.	
Najniža ukupna vrijednost projekta	Najniža ukupna vrijednost projekta odredit će se u LAG natječaju.	
Najviša ukupna vrijednost projekta	Najviša ukupna vrijednost projekta je do 300.000 EUR (bez PDV-a)	
Najniži iznos potpore po projektu	Najniži iznos potpore po projektu je 10.000 EUR	
Najviši iznos potpore po projektu	Najviši iznos potpore po projektu je 90.000 EUR	
Intenzitet potpore	Intenzitet potpore po projektu iznosi do 100 % od ukupno prihvatljivih troškova projekta.Intenzitet potpore propisuje se u LAG natječaju.	
Pokazatelji		
Broj novostvorenih radnih mjesta (puno radno vrijeme), doprinosi R.37 ZPP-a	Kroz provedbu ove intervencije planirano je stvaranje jednog(1) radnog mjesta.	
Broj sačuvanih radnih mjesta	Kroz provedbu ove intervencije planirano je očuvanje jednog (1)radnog mjesta.	
R.b.		
1.	Naziv pokazatelja	Broj projekata koji su ostvarili potporu kroz intervenciju
	Mjerna jedinica	Broj projekata
	Ciljna vrijednost	15
2.	Naziv pokazatelja	Broj projekata koji su ostvarili potporu za ulaganja u kapacitete za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora energije
	Mjerna jedinica	Broj projekata
	Ciljna vrijednost	2
3.	Naziv pokazatelja	Povezivanje ruralnih područja Europe – R.41
	Mjerna jedinica	Broj ruralnog stanovništva koje ima koristi
	Ciljna vrijednost	16 151
4.	Naziv pokazatelja	Promidžba socijalne uključenosti – R.42
	Mjerna jedinica	Broj osoba

	Ciljna vrijednost	60
5.	Naziv pokazatelja	Broj strategija pametnih sela za koje je dodijeljena potpora Pametna tranzicija ruralnog gospodarstva - R.40
	Mjerna jedinica	Broj projekata
	Ciljna vrijednost	7
6.	Naziv pokazatelja	Broj novih korisnika potpora iz LEADER programa
	Mjerna jedinica	Broj korisnika
	Ciljna vrijednost	2

Skupni prikaz svih pokazatelja za sve intervencije LRS

Intervencija LRS	Pokazatelj	Mjerna jedinica	Doprinos pokazateljima rezultata ZPP	Ciljna vrijednost po godinama isplate							Ukupno
				2023.	2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	
SC1-INT1 „Potpora održivom upravljanju, povećanju konkurentnosti i otpornosti kroz uvođenje novih tehnologija uz prilagodbu klimatskim promjenama i očuvanje okoliša“	Modernizacija poljoprivrednih gospodarstava	Broj poljoprivrednih gospodarstava koji primaju potporu	R.9					10	10	8	28
	Broj projekata odobrenih u ovoj intervenciji	Broj projekata						10	10	8	28
	Rast i radna mjesta u ruralnim područjima	Broj otvorenih radnih mjesta u ekvivalentu punog radnog vremena(FTE)	R.37						1		1
	Broj sačuvanih radnih mjesta	Broj						4	4	3	11
	Broj novih ha površina pod uzgojem	ha						1	1		2
	Broj mladih poljoprivrednika koji su ostvarili potporu u ovoj intervenciji(po definiciji SP ZPP)	Broj mladih poljoprivrednika						1		1	2
	Broj žena poduzetnica koje su ostvarile potporu u ovoj intervenciji	Broj žena poduzetnica						1	3	1	5
	Ulaganja povezana sa prirodnim resursima.	Broj poljoprivrednih gospodarstava koji primaju potporu	R.26					1	2		3
	Digitalizacija poljoprivrede	Broj poljoprivrednih	R.3					3	4	5	12

		gospodarstava koja primaju potporu									
	Ulaganja povezana s klimom	Broj poljoprivrednih gospodarstava koja primaju potporu	R.16					3	6	5	14
	Energija iz obnovljivih izvora iz poljoprivrede i šumarstva te iz drugih obnovljivih izvora	MW	R.15					0,02	0,037		0,057
	Pametna tranzicija ruralnog gospodarstva	Broj projekata	R.40					5	8	5	18
	Razvoj ruralnog gospodarstva	Broj poduzeća	R.39						1		1
	Broj ekoloških proizvođača koji su ostvarili potporu u ovoj intervenciji	Broj ekoloških proizvođača						2	2	1	5
SC2-INT1 „Potpora diverzifikaciji poslovanja na poljoprivrednim gospodarstvima“											
	Broj projekata odobrenih u ovoj intervenciji	Broj projekata							3	3	6
	Pametna tranzicija ruralnog gospodarstva	Broj projekata	R.40						1	1	2
	Rast i radna mjesta u ruralnim područjima	Broj otvorenih radnih mjesta u ekvivalentu punog radnog vremena(FTE)	R.37						1		1
	Broj sačuvanih radnih mjesta	Broj							1	2	3
	Broj obnovljenih objekata za ruralni turizam	Broj							1	3	4

	Broj mladih poljoprivrednika koji su ostvarili potporu u ovoj intervenciji	Broj mladih poljoprivrednika								1	1
	Broj žena poduzetnica koje su ostvarili potporu u ovoj intervenciji	Broj žena poduzetnica						1	1	1	2
	Razvoj ruralnog gospodarstva	Broj poduzeća	R 39						3	3	6
SC3-INT1 „Potpora ulaganjima u poboljšanje životnih uvjeta i proširenje usluga za ruralno stanovništvo u lokalnoj zajednici kroz razvoj ruralne infrastrukture“	Broj projekata koji su ostvarili potporu kroz intervenciju	Broj projekata						3	6	6	15
	Pametna tranzicija ruralnog gospodarstva	Broj projekata	R.40					2	2	3	7
	Rast i radna mjesta u ruralnim područjima	Broj otvorenih radnih mjesta u ekvivalentu punog radnog vremena(FTE)	R.37						1		1
	Broj očuvanih radnih mjesta	Broj								1	1
	Broj projekata koji su ostvarili potporu za ulaganja u kapacitete za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora energije	Broj projekata							1		1
	Povezivanje ruralnih područja Europe	Broj ruralnog stanovništva koje ima koristi	R.41					1953	10198	4000	16151
	Promidžba socijalne uključenosti	Broj osoba	R.42						30	30	60
	Broj novih korisnika potpora iz LEADER programa	Broj novih korisnika								2	2

Prikaz kriterija na temelju kojih projekti iz intervencije doprinose provedbi koncepta Pametnih sela

r.b.	Kriterij koji doprinosi provedbi koncepta Pametnih sela	Kriteriji LAG-a na temelju kojih se projekti svrstavaju u projekte koji doprinose provedbi koncepta Pametnih sela
1.	Inovativna i pametna rješenjima u selima	SC1-INT1 Kriterij vrste projekta Potiče se ulaganje u izgradnju/rekonstrukciju ili izgradnju/rekonstrukciju i opremanje (objekata za životinje, staklenika i plastenika, objekata za skladištenje, hlađenje, čišćenje, sušenje, zamrzavanje, klasiranje i pakiranje proizvoda iz vlastite proizvodnje, skladišnih kapaciteta za stajski gnoj i digestate) u cilju dobivanja proizvoda više dodane vrijednosti i korištenja modernije tehnologije SC3-INT1 Kriterij dodatnog edukativnog sadržaja Ulaganja u aktivnosti i programe edukacije za ciljane skupine korisnika koje utiču na poboljšanja socijalne marginalizacije ugroženih skupina stanovništva kao i proširenje programa i aktivnosti za starije osobe, mlade i predškolski uzrast. SC2-INT1- Kriterij Pozitivan utjecaj na okoliš (kroz poticanje ulaganja u pametna rješenja za kompostiranje ,recikliranje i odlaganje otpada) SC3-INT1- Kriterij Pozitivan utjecaj na okoliš (kroz poticanje ulaganja u pametna rješenja za kompostiranje ,recikliranje i odlaganje otpada)
2.	Digitalizaciju u poljoprivredi i ostalim društvenim aktivnostima u selima	SC1-INT1 Kriterij ulaganja u prilagodbu klimatskim promjenama i očuvanje okoliša (naglasak na meteorološke,vremenske stanice sa WI-FI tehnologijom, solarne elektrane sa WI-FI tehnologijom itd.) SC3-INT1 - Kriterij doprinos digitalizaciji (Aktivnosti povezane sa digitalizacijom (informacijska tehnologija, pametne ploče, digitalne vage i digitalni instrumenti i oprema, edukacije vezane uz digitalizaciju)
3.	Doprinos okolišnim ciljevima i ublažavanju klimatskih promjena u selima.	SC1-INT1 Kriterij ulaganja u prilagodbu klimatskim promjenama i očuvanje okoliša (kroz poticanje ulaganja koja ostvaruju pozitivan utjecaj na okoliš i ulaganja u obnovljive izvore energije) SC2-INT1- Kriterij Pozitivan utjecaj na okoliš(kroz poticanje ulaganja u energetske učinkovitost i obnovljive izvore energije) SC3-INT1- Kriterij Pozitivan utjecaj na okoliš(kroz poticanje ulaganja u energetske učinkovitost i obnovljive izvore energije)

5.4. Opis procesa odabira projekata na LAG natječajima

Postupak odabira projekata na LAG razini započinje pripremom i objavom LAG Natječaja a završava objavom konačnih rezultata po provedenom LAG Natječaju.

Tijela u postupku odabira projekata su: Ocjenjivački odbor (OO), Upravni odbor (UO), Nadzorni odbor (NO) i po potrebi Skupština LAG-a.

Faze u postupku odabira projekata su: Priprema i objava LAG Natječaja, Podnošenje i zaprimanje zahtjeva za potporu (prijava projekata), Ocjenjivanje/bodovanje projekata (Zahtjeva za potporu), Odabir projekata od strane UO LAG-a i rješavanje prigovora na odluke UO LAG-a.

UO LAG-a imenuje Ocjenjivački odbor stručnih kvalifikacija dostatnih za izvršenje aktivnosti otvaranja i ocjenjivanja prijavljenih projekata. Ocjenjivački odbor donosi Odluku o pragu raspoloživih sredstava i Odluku o pragu za administrativnu obradu u pojedinom LAG natječaju. UO LAG-a donosi Odluku o imenovanju članova i zamjenskih članova Ocjenjivačkog odbora (OO). Član Ocjenjivačkog odbora isključuje se iz rada odbora ukoliko se utvrdi mogući sukob interesa u natječaju o kojem se odlučuje. Svaki član Ocjenjivačkog odbora neovisan je u ocjenjivanju od ostalih članova a Ocjenjivanje Zahtjeva za potporu/projekata mora biti provedeno na temelju internog Pravilnika i kriterija odabira objavljenih u LAG Natječaju. Sastanci Ocjenjivačkog odbora se dokumentiraju Zapisnikom o radu. U fazama ocjenjivanja/bodovanja projekata sudjeluju minimalno dva člana. O pritužbama na rad Ocjenjivačkog odbora i Odlukama donesenim vezano za odabir projekata po pojedinom LAG Natječaju odlučuje Nadzorni odbor (NO) LAG-a pri čemu su Odluke NO pravovaljane ukoliko u odlučivanju sudjeluju najmanje dva člana koja nisu u sukobu interesa.

U radu sjednice UO LAG-a i donošenju Odluka mora sudjelovati najmanje 50% članova Upravnog odbora pri čemu niti jedna interesna skupina ne smije imati natpolovičnu većinu. LAG će posebnu pažnju posvetiti izbjegavanju sukoba interesa u fazama odabira projekata kao i kod donošenja Odluka te voditi registar potencijalnog sukoba interesa. Stručne službe LAG-a pripremaju konačni nacrt LAG Natječaja zajedno s prilogima i obrascima te ga dostavljaju Upravnom odboru LAG-a na odobrenje. Upravni odbor LAG-a odobrava konačni tekst LAG Natječaja zajedno s prilogima i obrascima te ga upućuje na javno objavljivanje. LAG natječaj objavljuje se javno sukladno Akcijskom planu provedbe. LAG natječajem određuju se rokovi i uvjeti za podnošenje prijave projekta (Zahtjeva za potporu), minimalni i maksimalni iznos potpore, uvjeti prihvatljivosti, kriteriji odabira, raspoloživa sredstva te prihvatljivi i neprihvatljivi troškovi. Poziv na LAG Natječaj minimalno je otvoren 30 dana. Ured LAG-a zadužuje se za pripremu informativnih radionica u svrhu animacije lokalnih dionika za prijavu na LAG Natječaj. Pravila rangiranja Zahtjeva za potporu kao i detaljni postupak odlučivanja po pojedinom LAG natječaju bit će jasno propisana u internom Pravilniku o vrednovanju te odabiru projekata za financiranje u sklopu razvojne strategije za programski period 2023.-2027. kao i u samom LAG Natječaju. Pravilnik će biti donesen prije objave prvog LAG Natječaja u programskom periodu 2023.-2027. a bit će usklađen sa Pravilnikom o provedbi intervencije 77.06. „Potpora Leader (CLLD) pristupu“ iz SP ZPP Republike Hrvatske za programski period 2023.-2027.

5.5. Usklađenost LRS sa ZPP

Tablica 30: Usklađenost LRS sa SP ZPP

Opći cilj LRS	Specifični cilj LRS	Intervencija LRS	Usklađenost s specifičnim ciljevima ZPP (uključujući međusektorski/horizontalni)
OC1 DIVERZIFICIRANO I ODRŽIVO GOSPODARSTVO USMJERENO RASTU PRIHODA I UČINKOVITOSTI POLJOPRIVREDNE PROIZVODNJE	SC1 Podrška razvoju učinkovite i konkurentne poljoprivredne proizvodnje	SC1-INT1 Potpora održivom upravljanju, povećanju konkurentnosti i otpornosti kroz uvođenje novih tehnologija uz prilagodbu klimatskim promjenama i očuvanje okoliša	SO2 – Jačanje usmjerenosti na tržište i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava, kratkoročno i dugoročno, uključujući veću usmjerenost na istraživanje, tehnologiju i digitalizaciju SO4 - Doprinos ublažavanju klimatskih promjena i prilagodbi tim promjenama, uključujući smanjenje emisija stakleničkih plinova i poboljšanjem sekvenciranja ugljika, te promicanje održive energije SO5 – Poticanje održivog razvoja i učinkovitog upravljanja prirodnim resursima kao što su voda, tlo i zrak, među ostalim smanjenjem ovisnosti o kemijskim sredstvima SO8 - Promicanje zapošljavanja, rasta, rodne ravnopravnosti, uključujući sudjelovanje žena u poljoprivredi, socijalne uključenosti i lokalnog razvoja u ruralnim područjima, uključujući kružnu bio gospodarstvo i održivo šumarstvo Međusektorski cilj: Modernizacija sektora poticanjem i razmjenom znanja, inovacija i digitalizacije u poljoprivredi i ruralnim područjima te promicanje njihove primjene
	SC2 Podrška razvoju poslovanja kroz diverzifikaciju djelatnosti	SC2-INT1 Potpora diverzifikaciji poslovanja na poljoprivrednim gospodarstvima	SO7 – Privlačenje i podupiranje mladih poljoprivrednika i drugih novih poljoprivrednika te olakšavanje održivog poslovnog razvoja u ruralnim područjima SO8 - Promicanje zapošljavanja, rasta, rodne ravnopravnosti, uključujući sudjelovanje žena u poljoprivredi, socijalne uključenosti i lokalnog razvoja u ruralnim područjima, uključujući kružnu bio gospodarstvo i održivo šumarstvo

OC2 POTICANJE ODRŽIVOG RAZVOJA RURALNE LOKALNE ZAJEDNICE UZ RAST DRUŠTVENOG STANDARDA I RAZVOJ LJUDSKIH RESURSA	SC3 Poboljšanje javne infrastrukture i proširenje usluga za ruralno stanovništvo uz poticanje znanja i inovacija	SC3-INT1 Potpora ulaganjima u poboljšanje životnih uvjeta i proširenje usluga za ruralno stanovništvo u lokalnoj zajednici kroz razvoj ruralne infrastrukture	SO8 - Promicanje zapošljavanja, rasta, rodne ravnopravnosti, uključujući sudjelovanje žena u poljoprivredi, socijalne uključenosti i lokalnog razvoja u ruralnim područjima, uključujući kružnu bio gospodarstvo i održivo šumarstvo Međusektorski cilj: Modernizacija sektora poticanjem i razmjenom znanja, inovacija i digitalizacije u poljoprivredi i ruralnim područjima te promicanje njihove primjene
HORIZONTALNI CILJ Zelena i digitalna tranzicija ruralnog prostora ,demografska obnova i razvoj inkluzije kroz Leader		Ne provode se intervencije u ovom cilju	SO8 - Promicanje zapošljavanja, rasta, rodne ravnopravnosti, uključujući sudjelovanje žena u poljoprivredi, socijalne uključenosti i lokalnog razvoja u ruralnim područjima, uključujući kružnu bio gospodarstvo i održivo šumarstvo. Provedba Leader metode utiče na bolje rezultate provedbe LRS, učinkovitost i razvoj socijalnih kontakata te bolje upravljanje. Provedbom Leader pristupa dolazi do promjena u znanju i vještinama poduzetnika, članova udruga i ostalim dionicima LAG područja. Isto tako LEADER pristup utiče i na administrativne kapacitete lokalnih tijela vlasti kao i na uspostavljanje suradnje između samih jedinica lokalne samouprave članica LAG-a kao i na uspostavljanje suradnje gospodarskog, javnog i civilnog sektora.

Obrazloženje utjecaja intervencije SC1-INT1

na SO2 ZPP: Nova modernija tehnologija i mehanizacija doprinosi smanjenju ulaznih troškova proizvodnje čime proizvod postaje konkurentan.

na SO4 ZPP: Nova modernija tehnologija i mehanizacija doprinosi učinkovitosti proizvodnog procesa i smanjenju štetnog utjecaja na tlo i klimu.

na SO5 ZPP: Kroz načela kriterija prednost se daje ulaganjima koja smanjuju onečišćenje okoliša kroz izgradnju kapaciteta za skladištenje stajskog gnoja i digestata kao i ulaganjima u obnovljive izvore energije koja doprinose održivosti poslovanja

na SO8 ZPP: Kroz načela kriterija, poticanjem žena poduzetnica postizemo održivost gospodarstva i promičemo sudjelovanje žena u proizvodnim procesima. Isto tako, poticanjem stvaranja novih radnih mjesta doprinosi se promicanju zapošljavanja.

Na Međusektorski cilj: Poticanjem ulaganja u inovativne i moderne tehnologije te obnovljive izvore energije doprinosi se međusektorskom cilju.

Obrazloženje utjecaja intervencije SC2-INT1

na SO7 ZPP: Kroz načela kriterija, poticanjem mladih i žena da se uključe u razvoj diverzificiranih djelatnosti na polj.gospodarstvima podupire se stvaranje nove vrste dohotka na poljoprivrednom

gospodarstvu čime postizemo održivi razvoj poslovanja i ostanak na ruralnim područjima odnosno demografsku/generacijsku obnovu. Smatramo to indirektnim doprinosom.

na SO8 ZPP: Kroz načela kriterija, poticanjem žena poduzetnica promičemo sudjelovanje žena u poslovnim procesima. Isto tako, poticanjem stvaranja novih radnih mjesta doprinosi se promicanju zapošljavanja.

Obrazloženje utjecaja intervencije SC3-INT1

na SO8 ZPP: Kroz načela kriterija, poticanjem stvaranja novih radnih mjesta doprinosi se promicanju zapošljavanja.

Na Međusektorski cilj: Poticanjem ulaganja u znanost te poticanjem uporabe digitalne tehnologije doprinosi se širenju znanja i modernizaciji ruralnog prostora.

Obrazloženje utjecaja provedbe Leader metode i provedbe partnerskih projekata

Provedba LEADER metode utiče na bolje planiranje i provedbu LRS, učinkovitost i razvoj socijalnih kontakata te bolje upravljanje i administrativni kapacitet LAG-a. Provedba LEADER-a podupire suradnju i izgradnju lokalne zajednice te prijenos znanja, vještina i informacija i utječe na prilagodbu lokalne zajednice modernom digitalnom dobu.

LEADER pristupom odnosno razmatranjem problema, mogućnosti i potreba zajednice, dionici su zajednički predlagali intervencije i rješenja uzimajući u obzir moguću alokaciju sredstava.

Predstavnici različitih sektora su aktivnim sudjelovanjem u izradi LRS doprinijeli poboljšanjima na nivou lokalnog upravljanja i definirali intervencije na način da dođe do poboljšanja javnih usluga.

Svjesni potreba u gospodarstvu na LAG području, posebice u prilagodbi klimatskim promjenama zajednički su odlučili da se kroz LRS dodatno potpomogne ostvarivanje dohotka od poljoprivrede kao primarne djelatnosti jer bi se time zadržao ili čak povećao broj stanovnika.

Kroz partnerske projekte planira se provesti dodatno programe osposobljavanja, edukacije, savjetovanja, kako bi se povećao nivo znanja o održivim, gospodarskim, socijalnim, društvenim i ekološkim pitanjima. Kroz provedbu partnerskog projekta utjecalo bi se na stvaranje identiteta LAG područja, promicanje LAG područja kao turistički prepoznatljivog područja i to kroz organizaciju radionica, informativne materijale i promidžbene materijale. Kroz realizaciju partnerskog projekta potaknuli bismo razmatranje različitih metodologija stvaranja identiteta lokalnih proizvoda s dodanom vrijednosti te i na taj način radili na identitetu područja i povezivanju lokalnih subjekata. Jačanje identiteta područja doprinosi društvenoj koheziji i ono nam je stoga glavni prioritet u provedbi partnerskih projekata.

6. KAPACITET LAG-a ZA PROVEDBU LRS

6.1. Kapacitet LAG-a za upravljanje LAG-om i provedbom LRS

LAG „Bilogora-Papuk“ osnovan je 2010. godine i upisan u Registar udruga. LAG je osnovan na principima LEADER-a od strane javnog, neprofitnog i gospodarskog sektora susjednih jedinica lokalne samouprave koje su prepoznale zajedničke interese i probleme te bile voljne surađivati na pitanjima razvoja svojih lokalnih zajednica. LAG „Bilogora-Papuk“ trenutno zapošljava dvije osobe, voditelja LAG-a i stručnog suradnika i to na neodređeno vrijeme. Prema kvalifikacijama radi se o visoko obrazovanim djelatnicima. Voditelj LAG-a je od osnutka Dijana Turniški mag.ing.agr. Voditeljica je sudjelovala u provođenju velikih nacionalnih projekata koje su na nivou RH provodili Urban Institute i Svjetska banka. Na Projektu socijalnog i gospodarskog oporavka vrijednom 60 mil. EUR koji je u RH provodila Svjetska banka kroz Ministarstvo regionalnog razvoja, radila je kao županijski koordinator realizacije projekata gospodarskog, neprofitnog i javnog sektora na nivou županije te vodila Proces evaluacije Projekta socijalnog i gospodarskog oporavka na nacionalnoj razini. Za Urban institute koji je provodio Projekt reforme lokalne i regionalne samouprave financiran iz sredstava USAID radila je kao koordinator za informacijski menadžment. Voditelj LAG-a koji se bira temeljem stručnosti koordinira zajedno sa Upravnim odborom razvojne politike i planove samog LAG-a. Do sada je LAG uspješno više puta aplicirao za bespovratna sredstva kroz mjere LEADER-a i to još za vrijeme programa IPARD (2013. i 2014. godina) a putem Programa ruralnog razvoja 2014.-2020.

financira svoj rad od 2016. godine. LAG „Bilogora-Papuk“ je 2020. godine nagrađen dodatnim sredstvima za provedbu LRS za programski period 2014.-2020. iz razloga uspješne provedbe LRS što je podrazumijevalo visoki stupanj točnosti obrade projekata na LAG natječajima iako su tada u LAG-u bile zaposlene samo dvije osobe. Značajno je za napomenuti da LAG „Bilogora-Papuk“ sam izrađuje razvojnu strategiju i to kroz djelovanje uže i šire radne skupine uz koordinaciju voditelja LAG-a. Isto tako od osnutka voditelj LAG-a vodi i kompletno knjigovodstvo udruge. Samostalno izrađivanje strategije, uspješna provedba strategije i samostalno vođenje financija LAG-a govori o dostatnom kapacitetu ureda LAG-a u svim zadacima koje ured LAG-a obavlja. Voditelj LAG-a koordinira rad ureda i stručnih suradnika, izrađuje planove i programe rada te zajedno sa stručnim suradnicima radi na poslovima pripreme i obrade LAG natječaja, provedbi partnerskih projekata, izradi i praćenju strategije te pripremi evaluacijskih izvješća. Voditelj i stručni suradnici kontinuirano sudjeluju u raznim edukacijama i radionicama te stečena znanja primjenjuju u svakodnevnom radu dok istovremeno i sami provode edukativne radionice vezano uz objavljene LAG natječaje. LAG organizira i povremene stručne radionice na teme od interesa za lokalne dionike. LAG „Bilogora-Papuk“ je u periodu 2014.-2020. bio nositelj partnerskog projekta pet domaćih LAG-ova koji je okupio veliki broj dionika lokalnog područja kroz edukacije i stručne radionice a za novi programski period planira se provedba dva partnerska projekta koji će biti od značaja za lokalno područje. U radu LAG-a sudjeluju i svi članovi LAG-a kroz Skupštinu, Upravni i Nadzorni odbor te razna stručna povjerenstva. LAG u skladu sa svojim mogućnostima i ovlastima pruža tehničku i savjetodavnu pomoć jedinicama lokalne samouprave i ostalim dionicima lokalnog prostora pri kreiranju njihovih razvojnih programa te planiranju razvojnih projekata koji utiču na razvoj lokalne zajednice te ujedno potiče suradnju lokalnih dionika. LAG je putem svojih predstavnika član Lokalnog partnerstva za zapošljavanje Bjelovarsko-bilogorske županije i sudjelovao je u izradi Strategije ljudskih potencijala županije. Isto tako LAG je član Partnerskog vijeća Bjelovarsko-bilogorske županije te sudjeluje u izradi Plana razvoja Bjelovarsko-bilogorske županije.

Tablica 31: Kapacitet LAG-a za upravljanje LAG-om i provedbu LRS

Godina provedbe LRS	Planirani broj zaposlenih osoba koji rade isključivo na provedbi LRS (animacija, LAG natječaj, ostali uredski poslovi u vezi provedbe LRS), izražen u FTE	Planirani iznos članarina (ukupno) za pred financiranje tekućih troškova i animacije	Planirani iznos iz ostalih izvora financiranja za pred financiranje tekućih troškova i animacije	Ukupno planirani iznos za pred financiranje tekućih troškova i animacije
2023.	3	9.000,00	0	9.000,00
2024.	3	9.000,00	0	9.000,00
2025.	3	9.000,00	0	9.000,00
2026.	3	9.300,00	0	9.300,00
2027.	3	9.300,00	1.000,00	10.300,00
2028. (n+2)	3	9.300,00	1.000,00	10.300,00
2029. (n+2)	3	9.500,00	0	9.500,00

6.2. Opis praćenja (monitoring) i procjene (evaluacija) provedbe LRS

Proces praćenja i procjene provedbe Lokalne razvojne strategije za programski period 2023.-2027. podrazumijeva uspostavu praćenja podataka potrebnih za evaluaciju odnosno procjenu doprinosa provedbe LRS ukupnom SP ZPP-u kao i procjenu doprinosa provedbe LRS samom LEADER-u. Proces evaluacije obuhvaća praćenje pokazatelja rezultata po godinama isplate za intervencije te specifične i opće ciljeve za programski period 2023.-2027. kao i praćenje pokazatelja učinka provedbe LRS.

Pokazatelji zadani kroz intervencije LRS prate se na godišnjoj razini putem godišnjih planova evaluacije. U svrhu praćenja pokazatelja uspostavljaju se baze podataka svih projekata u pojedinim intervencijama.

Osim pokazatelja rezultata propisanih SP ZPP-om LAG prikuplja i dodatne pokazatelje potrebne za procjenu učinka provedbe LRS. Pokazatelji koji se prikupljaju opisani su u slijedećim tablicama:

- Tablica Skupni prikaz pokazatelja za sve intervencije LRS (str.64.-67. LRS)
- Tablica 2. Praćenje dodatnih pokazatelja rezultata provedbe LRS (str 3. Prilog II.LRS)
- Tablica 3.;4. i 5. Praćenje LEADER Pokazatelja provedbe LRS prema Intervencijama (str 4.,5., 6. Prilog II.LRS)
- Tablica 32. Praćenje podataka o pokazateljima rezultata SP ZPP (str.76.-77. LRS)

Tablica 32.LRS odnosi se na praćenje podataka o pokazateljima rezultata SP ZPP-a i dio je ukupnog praćenja rezultata provedbe SP ZPP-a za zadani programski period.

Dodatni pokazatelji koje LAG prikuplja korisni su za mjerenje učinka provedbe LRS na lokalnoj razini i kao smjernica za poboljšanja u provedbi LRS. Dodatni pokazatelji opisani su uz svaku pojedinu LAG intervenciju a njihov skupni prikaz po godinama isplate prikazan je u Tablici 2.Priloga II str.2.Posebna će se pažnja posvetiti praćenju projekata koji obuhvaćaju partnerstva i umrežavanje s obzirom da je to jedno od glavnih načela provedbe LEADER-a. Kroz baze podataka također se dodatno prate i projekti koji doprinose konceptu pametnih sela. Temeljem prikupljenih podataka na godišnjoj razini utvrdit će se potreba za poboljšanjima u kvaliteti praćenih podataka. Podatci koji se prikupljaju na godišnjoj razini bit će predstavljeni i analizirani u Godišnjem izvješću o radu LAG-a.(GIR). Tablice praćenja prate se dodatno u kumulativu prema godinama isplate u provedbi LRS.

Definirani Plan evaluacije (Tablica 1.Prilog II str.2.) obuhvaća organizacijsku strukturu praćenja i evaluacije, evaluacijske metode, komunikacijski plan i izvještavanje.

Plan evaluacije obuhvaća praćenje pokazatelja rezultata ZPP; dodatnih pokazatelja pojedinih intervencija i pokazatelja učinka koji nam daju smjernice za određivanje napretka.

Izvori informacija za potrebe praćenja i evaluacije provedbe LRS su baze podataka LAG-a i javne baze podataka, javni strateški dokumenti, statistički podatci, podatci korisnika odobrenih projekata te različita poslovna dokumentacija.

Ključni sudionici procesa evaluacije i praćenja provedbe su zaposlenici LAG-a, Povjerenstvo za praćenje i evaluaciju LRS (PE), Upravni odbor(UO) i Nadzorni odbor(NO), Skupština LAG-a te stručni neovisni evaluatori. Voditelj LAG-a odgovoran je za uspostavu i koordinaciju rada Povjerenstva za praćenje (PE) te izgradnju kapaciteta dionika u procesu praćenja i evaluacije. Povjerenstvo za praćenje pruža podršku neovisnim evaluatorima u formiranju evaluacijskih izvještaja te prati napredak aktivnosti iz Plana evaluacije.

Praćenje napretka u odnosu na postavljene vrijednosti pokazatelja i analiza prikupljenih podataka obavljat će se kontinuirano.

Procjena uspješnosti LAG-a i učinka LRS obaviti će se minimalno jednom u tijeku provedbe (mid-term) i završetkom provedbe(ex-post) .

Analiza praćenje učinaka LRS kojom se pokazuje uspješnost dostizanja ciljeva LRS obuhvatit će procjenu učinka provedbe LRS na demografsku obnovu ukoliko će biti moguće prikupiti podatke , povećanje broja zaposlenih na LAG području, povećanje broja dolazaka turista na LAG područje te povećanje/ poboljšanja u korištenju obnovljivih izvora energije na osnovu dostupnih podataka.

Napraviti će se analiza podataka o poljoprivrednim gospodarstvima vezano za spol i dob nositelja poljoprivrednih gospodarstava, razlike u broju polj.gospodarstava i površinama te po mogućnosti o vrsti poljoprivredne proizvodnje.

Pri evaluaciji strategije koristit ćemo sljedeće metode: Intervjue s krajnjim korisnicima i voditeljima projekata; Anketne upitnike; Kontrolne/fokus grupe; Beneficiary assessment (procjena korisnika) i SWOT analize.

Od komunikacijskih metoda koje ćemo koristiti izdvajamo: biltene; brošure; kataloge; objave u lokalnim medijima; izvješća; press konferencije i video uratke te tematske radionice. Voditelj/upravitelj LAG-a odgovoran je za pravovremenu uspostavu organizacijskih aktivnosti po nalogu Upravnog odbora i Povjerenstva za praćenje i evaluaciju provedbe(PE). Voditelj LAG-a i Povjerenstvo za praćenje i evaluaciju provedbe izvještava Upravni odbor i Skupštinu o rezultatima evaluacije sukladno organizacijskoj strukturi i vremenu izvještavanja. Informacije o rezultatima provedbe LRS će kroz evaluacijske dokumente biti javno dostupne i objavljene na mrežnim stranicama LAG-a. Na taj način će javnost biti upoznata sa nalazima, preporukama i zaključcima evaluacije i moći će djelovati u smislu prijedloga za poboljšanje provedbe LRS.

Tablica 32: Plan pokazatelja – pokazatelji rezultata ZPP

Naziv pokazatelja rezultata ZPP (RI)	Naziv mjerne jedinice	Mjerna jedinica	Intervencija LRS (naziv i/ili kod)	Ciljna vrijednost po godinama							
				2023.	2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	Ukupna vrijednost
R.3 Digitalizacija poljoprivrede	Udio poljoprivrednih gospodarstava koja primaju potporu za digitalnu poljoprivrednu tehnologiju u okviru ZPP-a	Broj poljoprivrednih gospodarstava koji primaju potporu	SC1-INT1	0	0	0	0	3	4	5	12
R.9. Modernizacija poljoprivrednih gospodarstava	Udio poljoprivrednih gospodarstava koja primaju potporu za ulaganja u restrukturiranje i modernizaciju, uključujući poboljšanje učinkovitosti resursa	Broj poljoprivrednih gospodarstava koji primaju potporu	SC1-INT1					10	10	8	28
R.15 Energija iz obnovljivih izvora iz poljoprivrede i šumarstva te iz drugih obnovljivih izvora	Ulaganja u kapacitete za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora, uključujući biološke(u megavatima) za koje je dodijeljena potpora	MW	SC1-INT1								0,057
								0,02	0,037		
R.16 Ulaganja povezana s klimom	Udio poljoprivrednih gospodarstava koja primaju potporu za ulaganja u okviru ZPP-a kojima se doprinosi ublažavanju klimatskih promjena i prilagodbi tim promjenama te proizvodnji obnovljive energije ili bio materijala	Broj poljoprivrednih gospodarstava koji primaju potporu	SC1-INT1					3	6	5	14
R.26 Ulaganja povezana s prirodnim resursima	Udio poljoprivrednih gospodarstava koja primaju potporu za produktivna i neproduktivna ulaganja u okviru ZPP-a povezanu sa zaštitom prirodnih resursa	Broj poljoprivrednih gospodarstava koji primaju potporu	SC1-INT1					1	2		3
R.37 Rast i radna mjesta u ruralnim područjima	Nova radna mjesta koja primaju potporu u okviru projekata ZPP-a	Broj otvorenih radnih mjesta u ekvivalentu punog radnog vremena (FTE)	SC1-INT1						1		3
			SC2-INT1						1		
			SC3-INT1						1		

R.39 Razvoj ruralnog gospodarstva	Broj ruralnih poduzeća, uključujući poduzeća za biogospodarstvo, razvijenih uz potporu u okviru ZPP-a	Broj poduzeća	SC1-INT1						1		7
			SC2-INT1						3	3	
R.40 Pametna tranzicija ruralnog gospodarstva:	Broj strategija pametnih sela za koje je dodijeljena potpora	Broj projekata	SC1-INT1					5	8	5	27
			SC2-INT1						1	1	
			SC3-INT1					2	2	3	
R.41 Povezivanje ruralnih područja Europe	Udio ruralnog stanovništva koje ima koristi od poboljšanog pristupa uslugama i infrastrukturi kroz potporu u okviru ZPP-a	Broj ruralnog stanovništva koje ima koristi	SC3-INT1					1953	10198	4000	16151
R.42 Promidžba socijalne uključenosti	Broj osoba obuhvaćenih projektima socijalne uključenosti za koje je dodijeljena potpora	Broj osoba	SC3-INT1					30		30	60

7. FINANCIJSKI I AKCIJSKI PLAN PROVEDBE LRS

7.1. Financijski plan provedbe LRS

Financijski plan provedbe LRS temelji se na planiranim godinama isplate za tri tipa intervencija predviđenih strategijom za period 2023.-2027. te planiranim godinama isplate za tekuće troškove i ured LAG-a kao i godinama isplate za planirane partnerske projekte suradnje. Prilikom izrade financijskog plana provedbe LRS uzete su u obzir planirane objave pojedinog LAG natječaja i uzeta je u obzir raspodjela ukupne alokacije sredstava za provedbu LAG natječaja definirana u kreiranju LRS. Kroz izradu LRS definiran je za provedbu specifičnog cilja br.1 udio od 26% od ukupne alokacije sredstava, za specifični cilj br.2 udio od 8% od ukupne alokacije sredstava, za specifični cilj br.3 udio od 37% od ukupne alokacije sredstava te za provedbu partnerskih projekata udio od 4% od ukupne alokacije sredstava. Kroz LRS za novi programski period odnos planiranih sredstava, gledajući udio u općim ciljevima je 34 % za OC1:Diverzificirano i održivo gospodarstvo usmjereno rastu prihoda i učinkovitosti poljoprivredne proizvodnje te 37% za OC2:Poticanje održivog razvoja ruralne lokalne zajednice uz rast društvenog standarda i razvoj ljudskih resursa. Dionici su kroz izradu LRS i razmatranje razvojnih potreba zaključili da i dalje treba ulagati značajna sredstva za razvoj gospodarstva kako bi se stvorili uvjeti za daljnji rast i razvoj te opstanak poljoprivrednih gospodarstava a time i održivost LAG područja. Kako je u novom programskom periodu iskazana veća potreba za napretkom u društvenom standardu lokalne zajednice kao i razvoju javnih usluga i zadovoljavanju potreba interesnih skupina u lokalnoj zajednici, posebice mladih, planirana su značajna sredstva za rast društvenog standarda i za potporu konceptu pametnih sela koji se ogleda u potporama za digitalizaciju, obnovljive izvore energije i znanstveno-istraživački rad. Od ukupne alokacije sredstava predviđamo da će se u intervenciji SC1-INT1 minimalno 22% projekata, u SC2-INT1 minimalno 0,2% i u intervenciji SC3-INT1 minimalno 20% projekata odnositi na projekte koji doprinose provedbi koncepta pametnih sela kroz ulaganja u pozitivan utjecaj na okoliš, prilagodbu klimatskim promjenama, digitalizaciju, obnovljive izvore energije, edukacije i radionice vezane za interesne skupine u provedbi projekata. Pored planiranih intervencija u OC2., na razvoj ljudskih resursa, promociju i informiranje dionika planira se utjecati i kroz provedbu partnerskih projekata i to u značajnom iznosu od 4% od ukupne alokacije sredstava. Kroz partnerske projekte planiraju se aktivnosti koje doprinose razvoju svijesti lokalne zajednice o potrebi umrežavanja i suradnje kao i aktivnosti koje doprinose promociji LAG područja i LEADER-a kao metode djelovanja u lokalnoj zajednici koja doprinosi razvoju ruralne zajednice. Provedba partnerskih projekata zahtijeva velik dio sredstava te će stoga predfinanciranje partnerskih projekata dijelom biti financirano iz godišnjih članarina članova Skupštine LAG-a. U provedbi partnerskih projekata jedan dio sredstava namijenjen je za pripremu projekata i pronalaženje partnera na projektu jer je kvalitetno partnerstvo i dobra priprema glavni uvjet za uspješnu provedbu partnerskog projekta. Sa pripremom projekata suradnje krenulo bi se 2026godine a prva isplata se očekuje u .2027 godini. Tekući troškovi i rad ureda LAG-a financirat će se iz EAFRD sredstava te godišnjih članarina članova Skupštine LAG-a. S obzirom da tijekom izrade LRS nije poznato u kojem mjesecu 2023. godine dolazi do mogućnosti financiranja troška iz novog programskog perioda za 2023., te hoće li biti moguće financiranje rada LAG-a predujmom, za 2023. godinu se ne predviđa isplata iz EAFRD-a fonda po pitanju provedbe ove strategije. Prve isplate mogle bi se odnositi na troškove nastale nakon Odluke o odabiru za novi programski period no sama isplata mogla bi biti izvršena tek početkom 2024. godine te se stoga tako i planira. Provedba LRS obuhvaća financiranje javnim i privatnim sredstvima.

Sredstva javne potpore osiguravaju se iz proračuna EU i RH dok se sredstva privatne potpore odnose na privatna sredstva korisnika odobrenih projekata sukladno uvjetima sufinanciranja u pojedinom LAG natječaju.

Tablica 33: Financijski plan provedbe LRS

Intervencija LRS	Raspored sredstava po godinama (%)							Ukupno za cijelo programs ko razdoblje po intervenciji	Od toga za projekte koji doprinose provedbi koncepta Pametnih sela
	2023.	2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.		
SC1-INT1 „Potpora održivom upravljanju, povećanju konkurentnosti i otpornosti kroz uvođenje novih tehnologija uz prilagodbu klimatskim promjenama i očuvanje okoliša“	0	0	0	0	11	9	6	26%	22%
SC2-INT1 „Potpora diverzifikaciji poslovanja na poljoprivrednim gospodarstvima“	0	0	0	0	0	4	4	8 %	0,2%
SC3-INT1 „Potpora ulaganjima u poboljšanje životnih uvjeta i proširenje usluga za ruralno stanovništvo u lokalnoj zajednici kroz razvoj ruralne infrastrukture“	0	0	0	1	16	14	6	37%	20%
Tekući troškovi i animacija	0	5	5	6	6	3	0	25%	n/p
Priprema i provedba projekata suradnje	0	0	0	0	2	2	0	4%	n/p
UKUPNO		5	5	7	35	32	16	100%	

7.2. Akcijski plan provedbe LRS

Akcijski plan provedbe predstavlja Indikativni plan objave LAG natječaja. Planirani tijek provedbe intervencija ovisan je i o nekoliko vanjskih faktora na koje LAG nema utjecaj. Strategijom su definirana tri tipa intervencija i to dvije intervencije u Općem cilju 1 i jedna u Općem cilju 2. U Specifičnom cilju 1.(SC1.) definirana je jedna intervencija **SC1-INT1** „Potpora održivom upravljanju, povećanju konkurentnosti i otpornosti kroz uvođenje novih tehnologija uz prilagodbu klimatskim promjenama i očuvanje okoliša .U Specifičnom cilju 2. (SC2) Definirana je također jedna intervencija: **SC2-INT1** „Potpora diverzifikaciji poslovanja na poljoprivrednim gospodarstvima“.

U Općem cilju 2 (OC2) definiran je jedan specifični cilj. (**SC3.**) koji obuhvaća jednu intervenciju;**SC3-INT1** Potpora ulaganjima u poboljšanje životnih uvjeta i proširenje usluga za ruralno stanovništvo u lokalnoj zajednici kroz razvoj ruralne infrastrukture . Kroz LRS je definiran i Horizontalni cilj: Zelena i digitalna tranzicija ruralnog prostora, demografska obnova i razvoj inkluzije kroz LEADER. U Horizontalnom cilju ne provode se posebne intervencije no svaka od planiranih intervencija u općim ciljevima doprinosi i ostvarenju horizontalnog cilja i to kroz prilagođeni sustav kriterija odabira. Horizontalni cilj obuhvaća aktivnosti i djelovanje LAG-a okviru programa LEADER te provedbu partnerskih projekata suradnje kao i doprinos konceptu pametnih sela. Kroz provedbu LRS planira se objaviti šest LAG natječaja i odobriti 49 projekata. Prilikom planiranja broja LAG natječaja i broja projekata u LRS uzeta je u obzir moguća ukupna alokacija sredstava za provedbu LAG natječaja te interes dionika u kreiranju LRS. U Specifičnom cilju br.1 (SC1.) definirana je jedna intervencija (SC1-INT1) za koju se planira objaviti tri LAG natječaja i to u vremenu od 2024.do 2027.godine. Planirani LAG natječaji u ovoj intervenciji odnose se na poljoprivredna gospodarstva upisana u Upisnik poljoprivrednika/OPG-a najmanje ekonomske veličine poljoprivrednog gospodarstva od 2.000,00 EUR. U intervenciji SC1-INT1 planira se odobriti 28 projekata. Planirani broj projekata predstavlja realan broj projekata u odnosu na dostupna sredstva i visinu minimalne i maksimalne potpore u ovoj intervenciji. Za Intervenciju SC2-INT1 koja se odnosi na SC2 planira se objaviti jedan LAG natječaj i to tijekom 2026. godine. U intervenciji SC2-INT1 planira se odobriti šest projekata. U Specifičnom cilju br.3 (SC3.)definiran je jedan tip intervencije i dva LAG natječaja. Vremenski raspored objave po godinama prikazan je u tablici 35.LRS. U intervenciji SC3-INT1 planira se odobriti 15 projekata. S obzirom na potrebe LAG područja i interes dionika prilikom izrade LRS predviđeno je da se za potrebe u gospodarstvu objavi ukupno četiri natječaja računajući intervenciju vezanu uz diverzifikaciju poslovanja. Pored pokazatelja rezultata ZPP-a koje smo obavezni pratiti predviđeno je praćenje nekoliko pokazatelja značajnih za naše područje a radi se o broju ekoloških proizvođača, broju žena poduzetnica , broju mladih poljoprivrednika te broju obnovljenih objekata za ruralni turizam. Provedba akcijskog plana temelji se na sudjelovanju zaposlenika LAG-a u pripremi, objavi i obradi LAG natječaja, zatim na sudjelovanju UO u pripremi i odlučivanju po LAG natječajima te sudjelovanju NO za odlučivanje po prigovorima i Povjerenstva za praćenje provedbe LRS (PE) u analizi provedbe. Zaposlenici LAG-a uz koordinaciju voditelja LAG-a će tijekom provedbe LRS evidentirati podatke potrebne za praćenje i evaluaciju provedbe LRS i izrađivati godišnja izvješća te informirati javnost, UO i Skupštinu LAG-a o rezultatima provedbe LRS. Skupština LAG-a sudjeluje u donošenju Lokalne razvojne strategije i njenih izmjena i dopuna te se po potrebi uključuje u donošenje Odluka o odabiru projekata.

Tablica 34: Akcijski plan provedbe LRS

Intervencija LRS	Broj LAG natječaja							Ukupno
	2023.	2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	
SC1-INT1 „Potpora održivom upravljanju, povećanju konkurentnosti i otpornosti kroz uvođenje novih tehnologija uz prilagodbu klimatskim promjenama i očuvanje okoliša“			2	1				3
SC2-INT1 „Potpora diverzifikaciji poslovanja na poljoprivrednim gospodarstvima“				1				1
SC3-INT1 „Potpora ulaganjima u poboljšanje životnih uvjeta i proširenje usluga za ruralno stanovništvo u lokalnoj zajednici kroz razvoj ruralne infrastrukture“		1			1			2
UKUPNO		1	2	2	1			6

8. PRILOZI

- I. Prilog I. -Analiza područja LAG-a (uključuje rezultate provedbe LRS 2014.-2020.)
- II. Prilog II. -Analiza anketnih upitnika i baze projektnih ideja ; Plan evaluacije i praćenje dodatnih pokazatelja; opis uključenosti lokalnih dionika u izradu LRS.